ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΕΤΟΣ Γ'. - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 8 (32)
ΜΑΡΤΙΟΣ 1923

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ: Σεμλῖνο.
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ: Ἀνάσταση νεκρῶν.
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ: Μιὰ γιορτή.
Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ: Πράσινες γρίλλιες.
Δ. ΓΙΟΛΔΑΣΗΣ: Σκίτσο Α. Παπαδήμα.
GABRIELE D' ANNUNZIO: Ἡ δόξα.
ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ Nobilissimus: Ἐκεῖνες οἱ ἔναστρες χειμωνιάτικες ὁλονυχτίες.
JEAN MORÉAS: Conte d' amour (III, VIII)—Ὀτιλλία—Madrigal—Οἰκειότητα—Airs et récits (Ἡ καβάλλα τοῦ Χάρου).
ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: Μερικοὶ γυναικεῖοι τύποι τοῦ Σολωμοῦ.
ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ: Ζ. Παπαντωνίου: «Πεζοὶ Ρυθμοί».

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ: Τὰ νέα βιβλία — Οἱ διαλέξεις — Δήλωση.

ΔΡΑΧ. 2.—

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ	ΟΛΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ
ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ	ΔΡΑΧΜΑΙ
ΔΡ. 35,000,000	900,000,000

ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Καταθέσεις εἰς πρώτην ζήτησιν..... 4 0)0
» μέχρι 10 χιλιάδων..... 4 1)2 0)0

ΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ΦΟΡΟΥ

Ἡ Γενικὴ Τράπεζα τ῞ς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας.
Συνάλλαγμα.—Χρηματιστηριακαὶ ἐντολαί
Ἀ. υθηκεύσεις.—Ἐκτελωνισμοὶ.—Ἀσφάλειαι.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ, Π. Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Γ' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 8 (32) — ΑΘΗΝΑΙ, ΜΑΡΤΙΟΣ 1923

ΣΕΜΛΙΝΟ

Ποῦ εἶδα δυὸ μάτια γελαστά,
Ποὺ μὲ κοιτάξανε πιστὰ
Κι' ὡς γνώριμα ποὺ τἄβρα
Καὶ ἡ μνήμη τώρα μὲ πλανᾶ,
Τάχα μὴν ἦταν γαλανά,
Τάχα μὴν ἦταν μαῦρα ;

Ἤτανε δεῖλι κι' ὁ ἥλιος, καθὼς ἔγερνε,
Μιὰ πολιτείαν ἐχρύσωνε στὸ βάθος,
Κι' ὁ μέγας ποταμός, ποὺ ἐκύλα ἀσίγαστος,
Τὴ μουσικὴ τῶν ρόχθων του ἐσκορποῦσε.

Δὲ σ' ἤξερα... Τὸ βῆμα μου δὲ φτέρωνεν
Ἀποδημίας ἀχόρταγη λαχτάρα...
Καθὼς τὰ δέντρα ἡ μπόρα ποὺ ἐξερρίζωσε
Κι' ὁ Δούναβις στὸ ρέμα του τὰ ἐκύλα,

Ἔτσι καὶ μένα, σκάφος ἀκυβέρνητο,
Σ' ἕνα γιαλὸ κλυδώνιζεν ἡ Μοῖρα.—
Γι' αὐτὸ σὰ ναυαγός, ὡς σ' εἶδα, ἀλάλαξα,
Σὰν ἀντικρύζη ἀνέλπιστο ἀκρογιάλι.

Οἱ πύργοι σου στὸ σύθαμπον ὁρίζοντα,
Μοῦ φάνηκαν σὰ χέρια, ποὺ ἐκαλοῦσαν,
Κ' ἕνας καπνός, ποὺ ἀμήχανος ἀνέβαινε
Στὰ αἰθέρια σὰ θυμίαμα, τὴ γαλήνη

Τοῦ γονικοῦ σπιτιοῦ γλυκὰ μοῦ ἐθύμισε,
Τὶς ἤρεμες ἑσπέρες στὴν πατρίδα
Κ' ἔνοιωσα τότε ἀνάλαφρο τὸ σῶμα μου,
Σὲ ἀγνιστικὴ πηγὴ ὡς νὰ τῶχα λούσει...

Δὲν σ' ἤξερα μὰ ποῦτε καὶ σὲ γνώρισα
Μὲ δυὸ βραδυὲς ποὺ ἐκάθησα στὶς ὄχθες
Τοῦ ποταμοῦ σου, μιὰ ζωὴ θυμούμενος
Περαστική, ὡς τὸ 'ρέμα του τὸ μέγα.

Κι' οὔτε νὰ πῆς, ποὺ ἐγνώρισα τὰ θέλγητρα
Τῆς ταπεινῆς καὶ εἰρηνικῆς ζωῆς σου,
Κυνηγημένος ἔτσι καθὼς πέρασα,
Σὰν ἴσκιος βιαστικὸς πάνω σὲ λίμνη.

Κι' οὔτε νὰ πῆς, πὼς ἄφησα μιὰ θύμηση
Γλυκειὰ γιὰ κάποια μάτια, ποὺ ἴσως μ' εἶδαν,
Χωρὶς νὰ ξέρω ἡ λάμψη τους ἂν ἔδειχνε
Συμπόνια στὸ φτωχὸ ἢ κρυφὸ ἕναν πόθο.

Κι' ὅμως ὅταν σὲ λίγο πίσω σ' ἄφηνα
Καὶ σ' ἔβλεπα μακρυὰ μέσα στὸ δεῖλι,
Τὰ μάτια μου βουρκώνανε, σὰ νἄχανα
Κάποια ζωή, καιρὸ πολὺ δικιά μου.—

Καὶ τώρα, ποὺ τὰ σύννεφα ὅλα πέρασαν
Καὶ χαίρομαι γλαυκὸ τὸν οὐρανό μου,
Πλάϊ στὴν εἰρήνη τοῦ σπιτιοῦ, ποὺ εὐφραίνει με,
Καὶ πλάϊ σὲ μιὰν ἀγάπη ποθητή μου,

Καὶ τώρα, ποὺ ἄλλο τίποτα δὲ νείρομαι
Στὴν πλήσμιαν ἡδονή, ποὺ πλημμυρεῖ με,
Καμμιὰ φορά, δὲν ξέρω πῶς, σὰν ὄνειρο
Κακὸ στὴν εὐτυχία μου μ' ἀφυπνίζει

Ἡ σκέψη, πὼς ἐσένα, ποὺ δὲ γνώρισα
Παρὰ δυὸ μέρες, χώρα μακρυσμένη,
Ἴσως καὶ νὰ μὴ δοῦν τὰ πλάνα μάτια μου
Ἀκόμα μιὰ φορά, προτοῦ πεθάνω!

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΝΕΚΡΩΝ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο φύλλο καὶ τέλος)

— Δὲν ἔχεις τὴν ἀνάγκη της τώρα, καλὰ πῆρες τὸν κατήφορο, τοῦ εἶπε ὁ Ἀριστοφάνης.

— Μὰ τί κρύο ἔκανε τότε ; Κρύο τρομερό, ποὺ μᾶνάγκασε νὰ πῶ, μὰ κατὰ λάθος ἀνεβαίνουμε ψηλά, ἀντὶ νὰ πάμε χαμηλά ; Κιἄλλοτε μὲ τὰ πόδια, κιἄλλοτε μὲ ἀραμπάδες, ὄχι χριστιανῶν, ἀλλὰ μουσουλμάνων χωρικῶν, ποὺ μᾶς ἄφιναν νὰ μποῦμε, κατεβαίναμε κάτω. Καὶ θυμᾶμαι πὼς μιὰ μέρα, ἐπροσκύνησα κἐγὼ μαζί του τὴν ὥρα τῆς προσειχῆς του. Καὶ παρακάλεσα ἐγὼ τὸ θεό του, νὰ μὲ λυτρώσει ἀπ' τὸ δασκαλίκι καὶ νὰ μοῦ δώσει ἕναν ἀραμπᾶ !...

Μετὰ ποὺ μᾶς ἄφησε, ἔγινε κάτι θλιβερό. Στὸ δρόμο χάσαμε τὴ σκυλίτσα. Μόλη τὴν κούραση, ποὺ εἶχα, γύρισα ὥρα πίσω φωνάζοντάς την.

Δὲν τὴν βρῆκα. Ἴσως θὰ τὴν ἔπιασαν οἱ πόνοι τῆς γέννας καὶ θὰ κρύφτηκε κάπου γιὰ νὰ γεννήσει. Θἄζησε ἄραγε ; Χωρὶς φαΐ καὶ μέσ' τὸ κρύο !

Κατακουρασμένοι φτάσαμε μετὰ σ' ἕνα μύλο. Ἄ, πὼς μᾶς φάνηκε σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε ἀπὸ μακρυά: — Ἐλάτε, ἐλάτε!.

Μᾶς δεχτήκαν καλὰ καὶ μᾶς δώσανε φαΐ ζεστὸ καὶ ψωμί. Ὁ φτωχὸς δίνει, ὅταν ἔχει, ὁ πλούσιος δὲ δίνει ὅσα κι ἂν ἔχει...

Κεῖ ποὺ τρώγαμε καὶ θυμόμαστε τὴν καϊμένη τὴ Λευκή, νἄσου καὶ μπαίνει ἕνας ψηλὸς καὶ σὰν κοκκαλιάρης ἀδύνατος, ἄνθρωπος, ἀλευρωμένος. Εἶδα πὼς φοροῦσε ζακέτα παλιά, ποὺ τοῦ πήγαινε ὅμως, καλά. Δὲ θἄταν ξένη. Κοιταχτήκαμε. Αὐτὸς ἦρθε κοντά μας καὶ μᾶς ρώτησε ἀπὸ τὶ μέρος ἤμαστε καὶ πὼς τρέχαμε κεῖ. Τοῦ εἶπα, τοῦ διηγήθηκα τὴν ἱστορία μας ὅλη.

Αὐτὸς ἅμα τἄκουσε μᾶς εἶπε :

— Δὲν ἤσαστε σεῖς τόσο δυστυχισμένοι ὅσο ἐγώ. Κἐγὼ ἤμουνα σὰν καὶ σᾶς δάσκαλος στὸ Μωριὰ χρόνια. Καὶ μιὰ μέρα, ἅμα ἔπεσε ἡ Κυβέρνηση, ποὺ ὑποστήριζα, μἔστειλαν νὰ πάω σἕνα μικρὸ χωρουδάκι τῆς Μακεδονίας. Ἄκουσε τὶ ἔπαθα γώ. Παίρνω γυναίκα καὶ πέντε παιδιά, καὶ τραβῶ νὰ πάω σαὐτὸ τὸ χωριό. Χειμώνας ἄγριος, κρύο φοβερό. Γυρίζω δῶ, γυρίζω κεῖ νὰ τὸ βρῶ, καὶ ποὺ νὰ τὄβρω! Κανεὶς δὲν τὄξερε. Ἡ γυναίκα μου ἀρρωσταίνει καὶ σὲ λίγες μέρες τὴ χάνω. Ἀρχίζω πάλι τὸ ψάξιμο, νὰ βρῶ αὐτὸ τὸ χωριό, ἀφίνοντας τὰ παιδιά μου σἕνα σπίτι εὐγενικό. Τὸ χωριὸ δὲ βρισκόταν. Γυρίζω πίσω νὰ δῶ τὰ παιδιά μου, καὶ βρίσκω τρία ἀπ' τὰ πέντε, τἄλλα δυὸ εἶχαν πεθάνει. Πάλι φεύγω μὅλο τὸν πόνο ποὔχα, καὶ τρέχω, ἂν καὶ ὅλοι μοῦ λέγανε, πὼς τέτοιο χωριὸ δὲν ὑπάρχει. Ἐγὼ ὅμως, τρέχω, τρέχω, ρωτῶντας τοὺς βουνήσιους, τοὺς σκηνίτες. Ἄδικα ὅμως, ἄδικα. Τότε τηλεγραφῶ, πὼς τέτοιο χωριὸ δὲν ὑπάρχει σαὐτὴν τὴν ἐπαρχία. Μετὰ λίγες μέρες τὶ ἔλαβα ; Τὴν παύση μου. Καὶ ἡ αἰτία πὼς ἔπρεπε νὰ ξέρω γεωγραφία. Ἔπρεπε νὰ ξέρω, πὼς τέτοιο χωρουδάκι δὲν ὑπάρχει...

— Καὶ πὼς λεγόταν αὐτὸ τὸ ἀνύπαρχτο χωριό, πὼς τὄχαν βαφτίσει ; ρώτησε ὁ Αἰσχύλος.

— Μηδένι !...

Ὁ Ἀριστοφάνης ἔξυσε τὸ γένι του μὲ τὴν ἀνάποδη τοῦ χεριοῦ του, κἔπειτα ρώτησε :

— Δὲ μοῦ λές, γέρο Ὅμηρε, τὸ χωριὸ τὸ δικό σου, ποὺ σὲ στέλνουν πῶς λέγεται ;...

— Δὲν ξέρω, στάσου νὰ δῶ...

Καὶ ὁ γέρο Ὅμηρος ἔβγαλε ἀπ' τὴν τσέπη του τὸ χαρτί, ποὺ τοὔχε δώσει ὁ γραμματέας τοῦ Ὑπουργείου, καὶ διάβασε :

— Τὸ λένε Μηδένι !...

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Περικλῆς ἔφυγε μαζὶ μὲ τὸν Φειδία, γιὰ νὰ πάει στὸ δικηγόρο.

Οἱ ἄλλοι μείνανε στὸ σπίτι.

— Ἂν κάνει τίποτα ὁ Περικλῆς, σωθήκαμε. Θὰ μπορέσουμε νὰ ἐργαστοῦμε καλά, εἶπε ὁ Αἰσχύλος.

— Αὐτὸ ναί !.. Θἄτανε σωτήριο γιὰ μᾶς !. Δὲν πᾶμε ὅμως καὶ μεῖς λίγο ἔξω ;.

— Μπά, δὲ βαριέσαι ! Λάσπες, ἢ σκόνη θἄχει...

— Μὰ τί νὰ κάνουμε ;.

— Ἐργασία !

— Καλὰ λές... Ἐμπρὸς τότε !

Κοντὰ στὰ παράθυρα σὲ τραπεζάκια, ἐργαζόντουσαν καὶ σιωπὴ εἶχε πέσει στὸ ὑπόγειο. Οἱ μύγες μόνο ἀκούγονταν καὶ ὁ κρότος τοῦ χαρτιοῦ, τῆς πέννας.

Ξαφνικὰ ὁ Αἰσχύλος ρώτησε :

— Καμπάνες χτυποῦν ;

— Μπά, ὄχι ! εἶπαν οἱ ἄλλοι ἀφοῦ πρόσεξαν, θὰ σοῦ φαίνεται...

— Ἴσως !

— Ναί, ὄχι ἴσως, θὰ σοῦ φαίνεται !

— Καλά...

Ἡ ἴδια ἡσυχία. Ἕνα σφύριγμα ἀπ' ἔξω, δυνατό. Κάποιος εἶχε μπεῖ στὰ ἐρείπια σφυρίζοντας.

— Ἔ, τὸ χτῆνος ! Καὶ μὲ μουσική !

Τὸ σφύριγμα ξακολούθησε ἀρκετά, ἔπειτα ἔφυγε, ἀπομακρύνθηκε.

Ἡσυχοι ἐργαζόντουσαν. Ἕνα βῆμα τρεχάτο, πέτρες νὰ κυλοῦν...

— Ποιὸς εἶνε ;

— Ὁ Φειδίας !

— Ἄνοιξέ του γρήγορα !

Ὁ Φειδίας ρίχτηκε μέσα :

— Τὸν Περικλῆ σκοτώσανε ! τοὺς εἶπε...

Νύχτωσε. Ἔξω ἡσυχία μεγάλη. Ὁ νεκρὸς ἀφημένος στὶς πλάκες καὶ τυλιγμένος σ' ἕνα ἄσπρο σεντόνι.

Ἀμίλητοι οἱ σύντροφοί του καθόντουσαν κοντά, γύρω του, μὲ σκυμμένο κεφάλι. Καὶ σκοτεινιά, ποὺ μόλις φαινόντουσαν.

Κάποιος ἄγνωστος εἶχε πυροβολήσει τὸν Περικλῆ, καθὼς πήγαιναν στὸ δικηγόρο, καὶ δὲν ἦταν καὶ πολὺ μακρυὰ ἀπ' τὸ γραφεῖο του. Ὁ ἄγνωστος ἔμεινε ἄγνωστος. Δὲν τὸν πιάσανε, χάθηκε. Μιὰ ἅμαξα ἔφερε τὸ νεκρὸ ἔπειτα...

Οἱ ὧρες περνοῦσαν ἔτσι. Ἀμίλητοι οἱ σύντροφοι τοῦ νεκροῦ νὰ κάθονται γύρω του, μὲ σκυμμένα κεφάλια.

Ὁ Ἀριστοφάνης σηκώθηκε ξαφνικά, καὶ πῆγε καὶ κοίταξε ἔξω.

Ἡσυχία. Ἄκουσε τὴ μονότονη καὶ θλιβερὴ φωνὴ νυχτοπουλιοῦ. Ὁ οὐρανὸς σκοτεινός.

— Εἶναι ὥρα, εἶπε στοὺς ἄλλους μπαίνοντας μέσα.

— Γιὰ κοίταξε τὴν ὥρα...

Αὐτὸς ἄναψε ἕνα σπίρτο καὶ κοίταξε.

— Ναί, εἶπε, ὥρα εἶναι !

— Ἐμπρὸς τότε... εἶπε ὁ γέρο — Ὅμηρος καὶ σηκώθηκε.

Μαζί του σηκώθηκαν καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πλησίασαν τὸ νεκρό.

— Ἄναψε τὸ κεράκι, Ἀριστοφάνη !

— Ναί ! ναί !

Ὁ Ἀριστοφάνης γρήγορα ἄναψε ἕνα μικρὸ κεράκι καὶ τὸ στερέωσε πάνω σένα τραπέζι, ποὺ ἤτανε στὴ γωνιὰ τοῦ δωματίου.

— Φέρε κανένα νόμισμα, Εὐριπίδη, ὅ,τι νἄνε, εἶπε ὁ γέρο — Ὅμηρος.

— Δὲν ἔχει ἀνάγκη, τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἀριστοφάνης, εἶνε πολὺς καιρὸς τώρα ποὺ πᾶνε δωρεάν.

— Ἐμπρὸς τότε !

Καὶ σκύψανε ὅλοι, ἐκτὸς ἀπ' τὸν Ὅμηρο, καὶ σήκωσαν τὸ νεκρό, ποὺ τὸν εἶχαν τυλιγμένο στὸ ἄσπρο σεντόνι.

Ἕνα δυνατὸ χτύπημα στὴν πόρτα τους, τοὺς ξύπνησε. Μὰ ποιὸς νἄταν ! Καὶ ἀκόμα σκοτεινιά !

— Ποιὸς εἶνε ; ρώτησε ὁ Αἰσχύλος.

— Ἄνοιξε ! εἶπε μιὰ φωνὴ λεπτή.

— Τί θέλετε !

— Ἄνθρωποι τοῦ Νόμου, ἀπάντησε τώρα, μιὰ ἄλλη φωνὴ χοντρὴ αὐτή.

— Ἄνοιξαν, ἀφοῦ ἄναψαν τὸ κεράκι.

Ἦταν τρεῖς ἀξιωματικοὶ τῆς χωροφυλακῆς καὶ δυὸ ποιλίτες. Πίσω, πάνω ἀπ' τὰ σκαλάκια, διέκρινε ὁ Αἰσχύλος πολλοὺς μὲ ὅπλα.

— Ἤρθαμε νὰ πάρουμε τὸ νεκρό, τοὺς εἶπε ὁ ἕνας μὲ τὰ πολιτικά, γιὰ νὰ τὸν θάψουμε ! Ἔχουμε διαταγὴ ἀπ' τὴν Κυβέρνηση νὰ θαφτεῖ χωρὶς πομπὴ καὶ κρυφά ! Καὶ τώρα τώρα, γιατὶ φοβᾶται ἀνησυχίες. Τὸ ἄλλο κόμμα ζητεῖ ἀφορμή... Ἐλᾶτε, λοιπόν, γρήγορα, ποῦ εἶνε ; Ἡ νεκροφόρα περιμένει...

— Ὁ νεκρὸς τοῦ Περικλῆ, τοῦ ἀπάντησε ὁ Αἰσχύλος, δὲν εἶνε πιὰ ἐδῶ !

— Τί λέτε ! Καὶ ποὺ εἶνε τότε..

— Στὴ θέση του !

— Νὰ ψάξουμε ! εἶπε ἕνας ἀπ' τοὺς ἀξιωματικούς.

— Ὁρίστε !...

Ψάξανε παντοῦ, σ' ὅλα τὰ δωμάτια.. Ὁ Περικλῆς δὲν ὑπῆρχε.

— Τί τὸν κάνατε, κύριοι, τὸ νεκρό ; τοὺς ρώτησε αὐστηρὰ κεῖνος μὲ τὰ πολιτικά.

— Σᾶς εἴπαμε, ὅτι πῆγε στὸ μέρος, ποὺ ἦρθε !..

— Κάποιο ἔγκλημα βλέπω ἐδῶ, εἶπε τώρα καὶ ὁ ἄλλος μὲ τὰ πολιτικά, ποὺ δὲν εἶχε μιλήσει ἴσαμε τότε.

— Τὶ λέτε, κύριε Εἰσαγγελέα ; τὸν ρώτησε ὁ πρῶτος.

— Ἔγκλημα βλέπω, ἔγκλημα !

— Κ' ἐγὼ εἶμαι σύμφωνος !

Ἕνας ἀπ' τοὺς ἀξιωματικοὺς εἶχε σκύψει τὸ κεφάλι του κἔστριβε τὸ μουστάκι του.

— Μὰ δὲ μοῦ λέτε, τοὺς εἶπε ὁ Ἀριστοφάνης, δὲν εἴπατε, ὅτι ἡ Κυβέρνηση ἤθελε κρυφὰ νὰ τὸν θάψει γιὰ νὰ μὴν ἀναστατωθεῖ ὁ κόσμος ἀπ' τἄλλο κόμμα ;

— Ναί, τὸ εἴπαμε...

— Ἔ, αὐτὸ ἔγινε ἀπὸ μᾶς ! Δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ;

— Βρέ !.. Ναί, ἔχεις δίκαιο !... Βλέπω σοῦ κόβει λίγο.

Καὶ φύγανε. Ἄκουσαν τὰ βήματά τους ἀπ' ἔξω μέσ' στὰ ἐρείπια, ἔπειτα τροχοὺς ἅμαξας καὶ κρότο καμτσικιοῦ.

— Ἐγὼ θὰ φύγω, ἔλεγε ὁ Ἀριστοφάνης, ἕνα βράδυ στοὺς ἄλλους, θὰ φύγω μόνος μου, ἀφοῦ δὲ θέλετε σεῖς. Ὁ Ἄγγλος πλοίαρχος, σᾶς εἶπα, μοῦ εἶπε νὰ κάνω τὰ ἀδύνατα δυνατὰ νὰ σᾶς καταφέρω νὰ πᾶμε στὴν Ἀγγλία. Ἀφοῦ ὅμως δὲ θέλετε, θὰ πάω μόνος μου, καὶ θὰ τραβήξω ὕστερα γιὰ τὴν Ἀμερική... Καλὸ ἤτανε νὰ φεύγαμε μαζί. Ἐσεῖς δὲ θέλετε, θέλετε ἀλλοιῶς ! Δὲ μπορῶ νὰ σᾶς βιάσω. Ἐγὼ θὰ φύγω μόνος, θὰ πάρω δρόμο, νὰ δῶ κόσμο, νὰ παίξω μὲ τὶς κουταμάρες του καὶ τὶς ἐξυπνάδες τους...

Οἱ ἄλλοι τὸν ἀκούγανε μὲ σκυμμένο κεφάλι.

Αὐτὸς ξακολούθησε :

— Καὶ ξέρετε πόσο στενοχωροῦμαι ποὺ δὲ θἄχω τὴ συντροφιά σας ;..

— Θἄβρεις νέες, τοῦ εἶπε ὁ Εὐριπίδης.

— Ἄ, εἶσαι κακός, Εὐριπίδη !

— Ἔχει δίκαιο ὁ Ἀριστοφάνης, εἶπε καὶ ὁ Σοφοκλῆς.

— Θὰ συνηθίσει !..

— Στὴ στενοχώρια ;

Αὐτοὶ δὲν τἀπάντησαν.

Κι αὐτὸς εἶπε πάλι :

— Τὶ λέτε, φεύγουμε ὅλοι μαζί ; Μὰ ξέρετε τὶ ὡραῖα θὰ περάσουμε ; Ὁ πλοίαρχος...

— Ὄχι τοῦ ἀπάντησε ὁ Ὅμηρος, ἡ ἀπόφασή μας ἔγινε ! Δὲ χωρεῖ πιὰ τίποτε. Ἀρκετὰ ὑποφέραμε !...

Τώρα κι αὐτὸς δὲ μίλησε. Ἔσκυψε τὸ κεφάλι του.

Βυθισμένοι σὲ σκέψεις, χωρὶς νὰ μιλοῦνε μένανε. Ὁ θόρυβος τοῦ κόσμου, οἱ φωνές, τραγούδια, ἕνα ὀργανέτο νὰ παίζει κοντὰ ἐκεῖ.

Ἡ σελήνη ἔπεφτε σἕνα παράθυρο καὶ φώτιζε θαμπὰ μέσα.

— Καὶ πότε θὰ φύγεις ; ρώτησε ξαφνικὰ ὁ Σοφοκλῆς τὸν Ἀριστοφάνη.

— Αὔριο πρωί, πρωί.. Μὰ γιαὐτὸ ἔλεγα.. μὰ πάει !.. Ἀφοῦ θέλετε ἔτσι, τὶ νὰ κάνω, δὲ μπορῶ νὰ σᾶς βιάσω! Καὶ θἄταν τόσο ὡραῖο !.. Ἀφοῦ τὸ θέλετε...

Κανεὶς δὲν ἀπάντησε. Κι αὐτὸς σώπασε πάλι.

Σὲ λίγο ὅμως ρώτησε.

— Δὲν ἔχουμε τίποτα νὰ φάμε ;

— Τίποτα !

— Λίγο ψωμί ;

— Μπουκιά !

— Καὶ πεινῶ...

— Ἀλήθεια, πρέπει νὰ φᾶς ἐσύ ! Ἐμεῖς δὲν ἔχουμε ἀνάγκη, ἴσα, ἴσα πρέπει νἄμαστε νηστικοί. Ξέρεις τί σὲ συμβουλεύω νὰ κάνεις ; Νὰ πᾶς ἀπὸ τώρα στὸ βαπόρι, στὸν εὐγενικὸ πλοίαρχο. Αὐτὸς θὰ σοῦ δώσει...

— Ὄχι τώρα, θέλω νὰ σᾶς συνοδέψω πρῶτα. Ἄς ὑποφέρω.

— Ὅπως θέλεις.

Οἱ ὧρες περνοῦσαν. Ἔξω ἄρχισε σιωπὴ βαθιὰ νἀπλώνεται.

Ὁ Ὅμηρος ρώτησε :

— Τὶ ὥρα νἄνε ;

— Στάσου, ἐγὼ ἀπάνω κάτω θὰ σᾶς πῶ, τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἀριστοφάνης. Τὸ καϊμένο τὸ ρωλόϊ τοῦ Φούλτα !

Τώρα βρίσκεται σὲ κείνου τοῦ βρωμεροῦ χρηματιστὴ τὰ χέρια!

Καὶ βγῆκε ἔξω. Δὲν ἄργησε πολὺ καὶ φάνηκε.

—Θὰ πηγαίνει δυό!

—Εἶσαι βέβαιος;

—Ναί, ναί!

Ὁ Ὅμηρος σηκώθηκε...

—Ὥρα εἶνε λοιπόν! Σηκωθῆτε! εἶπε στοὺς ἄλλους.

Βγήκαν ἔξω. Ὁ Ὅμηρος ἔκλεισε τὴν πόρτα δίνοντας τὸ κλειδὶ στὸν Ἀριστοφάνη.

—Τὸ καϊμένο τὸ ὑπόγειο! εἶπε ὁ Αἰσχύλος. Καὶ ἀναστέναξε.

—Κἐγὼ τὸ λυποῦμαι πολύ, εἶπε ὁ Φειδίας.

—Μὰ ἐγώ; Ἐσύ, Εὐριπίδη;

—Ἐγὼ ὄχι, ἔκανε ὁ Εὐριπίδης, κουνῶντας τὸ κεφάλι νευρικά.

Προχώρησαν μέσ' στὰ ἐρείπια. Φωνὴ νυχτοπουλιοῦ κι αὐτὴ τὴ νύχτα, ἀκούστηκε θλιβερή, μονότονη μέσ' στὴν ἡσυχία...

Στὸ δρόμο ἐρημιά. Τὸ ραβδὶ τοῦ γέρο—Ὅμηρου, ποὺ τὸ χτυποῦσε δυνατά, στοὺς ἀσφαλτωμένους δρόμους, τάραζε τὴ σιωπή.

Σὲ μιὰ γωνιὰ ἕνας φρουρὸς τοὺς κοίταζε ἀκίνητος. Καὶ ὅταν προχώρησαν λίγο, ἐσφύριξε. Ἄλλο σφύριγμα ἀπὸ πόρτα, ἀποκρίθηκε σαὐτό.

Σιγαλὰ σὰ σκιὲς βαδίζανε καϊμόνο τοῦ γέρο—Ὅμηρου τὸ ραβδὶ ἀκουγότανε.

Λίγοι διαβάτες στοὺς κεντρικοὺς δρόμους. Ἀπ' ἐκεῖ ὅμως, περάσανε γρήγορα, καὶ πέσανε σὲ στενούς, ἔρημους δρόμους, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἔξω, σὲ μέρη, ποὺ πολλὰ δέντρα ὑπάρχαν καὶ ἐρείπια ἀρχαῖα ὑψώνονταν.

Καὶ ἀέρας δὲ φυσοῦσε. Ἡ σελήνη σὲ καθαρὸ οὐρανό, φώτιζε.

Κοντὰ στοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ὁ Ὅμηρος στάθηκε.

—Λοιπόν, εἶπε στὸν Ἀριστοφάνη, ὁ δρόμος ὁ δικός μας τελείωσε. Ἐδῶ θὰ σταθοῦμε. Κἐγὼ λυποῦμαι ποὺ δὲν ἔρχεσαι καὶ σὺ μαζί μας, ἀλλὰ προτιμᾶς νὰ γυρίζεις καὶ νὰ ὑποφέρεις. Ἀλλὰ ἀφοῦ τὸ θέλεις!.. Ἔτσι δὲν ἔλεγες καὶ σύ; Λοιπόν, χαῖρε! Καλὴ ἀντάμωση!. Ἐσὺ ἀπὸ ποῦ θὰ πᾶς;

—Ἀπὸ δῶ, τοῦ ἀπάντησε αὐτὸς δείχνοντας, μὲ τὰ πόδια θὰ τραβήξω!

Ἤτανε συγκινημένος. Τοῦ δώσανε καὶ οἱ ἄλλοι τὰ χέρια.

Ὁ Ἀριστοφάνης ἔφυγε σιγά, ἀργὰ βαδίζοντας. Σὲ λίγα βήματα γύρισε καὶ κοίταξε.

Ὁ Ὅμηρος εἶχε σταθεῖ σὲ μιὰ μερὶὰ ἄδεντρη, ἐμπρὸς ἀπ' τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου Διός, κυκλωμένος ἀπ' τοὺς τέσσερες συντρόφους του, ποὕχανε σχηματίσει ἕνα τετράγωνο γύρω του, κ' εἶχε ὑψώσει τὰ χέρια ψηλά, στὴ σελήνη. Ὅμοια ἔκαναν καὶ οἱ ἄλλοι...

Προχώρησε. Ἀλλ' ὅταν ἔκανε νὰ κατεβεῖ στὸ δρόμο, πάλι γύρισε κ' εἶδε...

Τοὺς εἶδε πάλι ἔτσι, ὅπως πρίν, στὴν ἴδια στάση, ἀλλὰ τώρα, τὰ ροῦχα τους τάδε κάτασπρα καὶ μακρυά...

Τὸ πρωὶ στὴ μεριὰ κείνη βρέθηκαν πέντε σωροὶ ἄσπροι σὰν ἀπὸ ἀσβέστη χαλασμένο, κ' ἕνα ραβδὶ χοντρὸ μὲ γυριστὴ λαβή...

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΜΙΑ ΓΙΟΡΤΗ(*)

ΣΤΗΝ ΑΝΕΨΙΑ ΜΟΥ

Πρῶτο χρόνο ποῦ γιορτάζεις
Τ' ὄνομά σου, Μαρινούλα,
Πρῶτο χρόνο ποῦ εὐωδιάζεις
Καὶ σκορπᾶς φεγγοβολή.
Εἶσ' ἐσύ, χρυσὴ παιδούλα,
Ἄνθος, ἄγγελος, αὐγή.

Δὲ μετρᾶς ἀκόμη χρόνο
Ποῦ σὲ βλέπουμε μπροστά μας
Νὰ μακραίνῃς κάθε πόνο,
Κάθε μαῦρο στοχασμό,
Νὰ γλυκαίνῃς τὴν καρδιά μας
Μὲ τὸ γέλοιο τὸ χρυσό.

Στοῦ πατέρα σου τὰ στήθη
Καὶ τῆς μάνας σου, Μαρίνα,
Μόλις ἤρθες ἐγεννήθη
Ἄλλος τέλειος οὐρανός.
Ἤρθες κ' ἔφερες τὰ κρῖνα,
Ἤρθες κ' ἔφερες τὸ φῶς.

Ἡ χαρὰ ποῦ κλεῖ ἡ ματιά σου
Καὶ σὰν ἥλιος φῶς σκορπάει
Κι' ὅλοι στέκουμε μπροστά σου
Μὲ καρδιὰ λαχταριστή,
Γιὰ σὲ χρόνο δὲ μετράει
Μὰ γιὰ μᾶς αἰῶνα κλεῖ.

Ἀφ' τὰ στήθη μου προβαίνει
Εὐχὴ ἐγκάρδια, Μαρινούλα,
Ἀφ' τὸ μόσχο μυρωμένη
Ποῦ σκορπᾶς τριγύρω ἐσύ,
Νὰ σὲ σφίξω ἀγνὴ νυφούλα
Στὴν ἀγκάλη τὴ θερμή.

Κι' ἂν κατάλευκα ντυμένη
Εἰς τοῦ γάμου τὴν ἡμέρα,
Ντροπαλὴ, χαριτωμένη
Δὲ μ' ἰδῆς ἐμπρὸς σ' ἐσέ,
Μιὰν εὐχὴ σου στὸν αἰθέρα,
Κόρη μου, ὕψωσε γιὰ μέ.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ

(*) Ποίημα ἀνέκδοτο. Βρέθηκε μέσα σ' ἕνα γράμμα, ποὺ ἔστειλεν ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, μὲ χρονολογία 23 Μαΐου 1909, σὲ κάποιο φίλο του, ἠθοποιό, στὴν Κωσταντινούπολη.

ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΓΡΙΛΛΕΣ

I

Στὸ σκιόφωτο τοῦ δρόμου ἔπεσε ἡ χλωμὴ λάμψη τοῦ μικροῦ ἠλεκτρικοῦ γλόμπου, ποὺ ἦταν μπροστὰ στὸ κλεισμένο, ἔρημο, γκρίζο περίπτερο.

Τὸ μαρτιάτικο δειλινὸ λιποψυχοῦσε σὲ σταχτερὴ ἄχνα, ποὺ γινόταν ὁλοένα πιὸ πυκνὴ καθὼς κατέβαινε στὶς ἀκίνητες σκοτεινὲς μάζες τῶν δέντρων καὶ στὸ δυτικὸν οὐρανὸ ἔτρεμε σὰν ἀνήσυχη σκιὰ μιὰ ξέθωρη κίτρινη θαμπάδα, μὲ ξεφτισμένη ρόδινη ἀπόχρωση προμηνώντας τὸν αὐριανὸν ἄνεμο... Ἕνα γλομπάκι κολλημένο στὴ στήλη τοῦ τροχιόδρομου ἄναψε τώρα κι' ἔπειτα στὸν ὁλόασπρο δρόμο ἔπεσε τὸ ἀντίφεγγο τῶν ἄλλων, ποὺ ἄναβαν στὴ σειρὰ σχηματίζοντας μιὰ ἀνηφορική, φωτεινὴ ἁλυσίδα, ποὺ χανόταν στὴν ἀπότομη στροφή. Οἱ λιγνὲς χιονισμένες ἀκακίες, ποὺ βρίσκονταν στὸ περίπτερο μπροστὰ λίγυσαν στὶς πνοὲς τοῦ σιγανοῦ ἀέρα, ποὺ ἐρχόταν φορτωμένος ἀπὸ τὴ μυρωδιὰ τοῦ χαμομηλιοῦ, τῶν ἀγριολουλουδιῶν καὶ τὴν ἀδύνατη μυροπνοὴ τῶν τριανταφυλλιῶν. Ἐκεῖ στὶς αὐλὲς τῶν ἀραιῶν σπιτιῶν ξεθύμαινε πίσω ἀπὸ τοὺς ψηλοὺς μανδρότοιχους ἡ μυρωδιά τους κι' ἔφτανε ὡς τὸ δρόμο σὰν ἡδονικὴ πρόκληση σὲ μιὰ ἄγνωστη καὶ μακρυσμένη εὐτυχία.

Ὁ βραδινὸς ἄνεμος γινόταν ὁλοένα πιὸ δυνατός· ἡ μυρωδιὰ τῶν ἀκακιῶν κυριάρχησε τώρα, σὰ ν' ἀνιστοροῦσε στὴν ἐπαναστατημένη φύση κάποιον μελαγχολικὸν καὶ πεισματάρικον ἔρωτα.

Σὰν ἀργή, θαμπὴ φωτεινὴ πομπὴ φάνηκε ὁ τροχιόδρομος ἀπὸ μακρυὰ κι' ἀκούστηκε τὸ ἀλαφρό του βούϊσμα, ποὺ ὁλοένα πλησίαζε. Σὲ λίγο στάθηκε στὸ περίπτερο μπροστά. Ἦταν φορτωμένος ἀπὸ τοὺς ἴδιους πάντα βραδινοὺς ἐπιβάτες, ποὺ γύριζαν στὶς μακρυνὲς τους κατοικίες, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ὁλήμερη δουλειά. Κουρασμένα πρόσωπα φτωχοκόριτσων ἔσκυβαν αὐτάρεσκα ἀπὸ τὰ παράθυρά του κι' οἱ ὄψεις τῶν ἐργατῶν εἶχαν μιὰ ἥσυχη ἱκανοποιημένη ἔκφραση, ποὺ τοὺς ἔκανε νὰ μιλοῦνε μὲ συγκαταβατικὴ ἐπιείκεια γιὰ τὴ ζωή.. Ὅταν ἔφυγε πάλι τραβώντας πρὸς τὴν ἀποβάθρα, ὁ δρόμος στὸ περίπτερο μπροστὰ ἦταν γεμᾶτος ἀπὸ τοὺς ἐπιβάτες ποὺ εἶχεν ἀφήσει καὶ σκορπίζονταν στὰ φειδωτὰ μονοπάτια, ποὺ ἔφερναν ὡς τ' ἀραιὰ σπίτια τοῦ μικροῦ λόφου. Ὁ θόρυβος τοῦ τροχιόδρομου ἔσβηνε τώρα μαζὶ μὲ τὶς στροφὲς κάποιου μονότονου τραγουδιοῦ ποὺ ὑψωνόταν μὲ τὸν καπνὸ ἀπὸ τὴν ὑπόγεια ταβέρνα τοῦ γειτονικοῦ καφενείου.

Ἡ ἴδια ἡσυχία ἁπλώθηκε πάλι· τὰ ἄστρα τρεμόφεγγαν καὶ τὸ γαλάζιο χάος ἔλαμπε σὰ νὰ φωτιζόταν στὰ οὐρανοθέμελα ἀπὸ ἀθώρητες λάμψες.

Ὁ Καλλικράτης γύριζε στὸ σπίτι του μὲ βῆμα ἀργό. Περνῶντας ἀπὸ τὸ μικρὸ καφενεῖο στάθηκε ἔξω ἀπὸ τὶς τζαμένιες πόρτες. Μέσα στὴ θολή του ἀτμόσφαιρα ἐργατικὰ παιδιὰ ἔπαιζαν χαρτιὰ μὲ νταῦτες καὶ τοὺς στρατιῶτες τοῦ λόχου, ποὺ ἔμενε μόνιμα ἐκεῖ, λίγα μέτρα πιὸ πάνω ἀπὸ τὸ περίπτερο.

Τὰ μικρὰ σταχτιὰ μάτια του ἀποζητήσανε κάποιον· μιὰ στιγμὴ φάνηκαν ὅτι σταμάτησαν κάπου, μὰ γρήγορα ἀπομακρύνθηκε μουρμουρίζοντας καὶ κουνώντας κάθε τόσο νευρικὰ τὸ κεφάλι του, σὰ ν' ἀπαντοῦσε σὲ μιὰ ἐνοχλητικὴ κι' ἐπίμονη ἐρώτηση.

Δ. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ
(Σκίτσο τοῦ κ. Δ. Γιολδάση)

Πέρα ἀπὸ τὸ παλιὸ χτίριο τοῦ στρατῶνα ἤρθε ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγας κι' ὁ διαπεραστικὸς τόνος της ἄχησε σὰν παράφωνη νότα μέσα στὴν ἥσυχη ἀνοιξιάτικη νύχτα. Ἀκούστηκε τὸ ἁλύχτισμα σκυλιῶν μακρυὰ κι' ἔπειτα μιὰ σιγανὴ πνοὴ ἀνέμου πέρασε σὰν ἀνατριχίασμα στὶς ἀκακίες ρίχνοντας στὴ γῆ τὰ χιονισμένα ἄνθια τους.

— — — —

Ὁ Καλλικράτης ἦταν ἕνας παλιός, ἔξυπνος, μικρέμπορας ὑφασμάτων. Εἶχεν ἀπὸ καιρὸ δικό του κατάστημα στὴ γωνιὰ κάποιου κεντρικοῦ δρόμου καὶ ἰδιόχτητο σπίτι στὴν κορυφὴ τοῦ μικροῦ λόφου. Προτιμοῦσε περισσότερο τὴν ἐξοχικὴν αὐτὴν ἄκρη, ἂν καὶ καθεμερνὰ πλήθαιναν γύρω του τὰ παράπονα τῶν κοριτσιῶν του, ποὺ νοσταλγοῦσαν τοὺς πολυσύχναστους κεντρικοὺς δρόμους τῆς πόλης.

Γύριζε πάντα τὴν ἴδια ὥρα στὸ σπίτι του κι' ἡ ζωή του ἦταν μιὰ ἴσια γραμμὴ ὡς τώρα ὑπολογισμοῦ καὶ δουλειᾶς καὶ τὸ πέρασμα τοῦ καιροῦ τοῦ εἶχε δώσει μιὰ ἔμπειρη καὶ ἔξυπνη ματιά, τὴ ματιὰ τῆς ἀργῆς ἀπόφασης καὶ τῆς γρήγορης ἐκτέλεσης.

Μὰ ἡ ἀγαθὴ καὶ πρόθυμη τύχη γύριζε ἀνέλπιστα κι' ὁ Καλλικράτης βρέθηκε ἕνα πρωὶ ἀνεπάντεχα στὶς παραμονὲς τῆς πτώχευσης. Ἦταν οἱ πρῶτες μέρες τῆς ἄνοιξης, ὅταν εἶδε ὅτι ἡ ἀγαπημένη ἐκείνη γωνιά του, μέσα στὴ γνώριμη ἀπόπνοια τῶν ὑφασμάτων καὶ τῆς ναφθαλίνης, κοντὰ στὸ σιδερένιο χρηματοκιβώτιο, ποὺ τὸ σκέπαζαν τὰ ξύλινα κάγκελα, ἔφευγε κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, γινόταν ξένη..

Πολλὰ βράδια τώρα γύριζε στὸ σπίτι του σιωπηλὸς καὶ

σκεπτικός· ἦταν λιγομίλητος σὲ ὅλους καὶ φώναζε γιὰ παραμικρὴ αἰτία σὰ νὰ τὸν ἐνοχλοῦσε ἡ εὔθυμη καὶ ἄνετη ζωή, ποὺ ἁπλωνόταν στὸ ἥσυχο σπίτι, στὰ φωτισμένα, γελαστὰ πρόσωπα τῶν κοριτσιῶν του, στὴν ἤρεμη, γαλήνια ματιὰ τῆς γυναίκας του.

«Τὶ νὰ τρέχει», συλλογίστηκε ἐκείνη ἕνα βράδι ποὺ τὸν εἶδε νὰ πηγαίνει στό δωμάτιό του, δίχως νὰ καθήσει καθόλου στὸ τραπέζι.

Ἦταν χλωμός, τὸ πρόσωπό του φαινόταν ἀδυνατισμένο ἀπότομα καὶ τὰ μάτια του κοίταζαν πεταγμένα μὲ μαῦρα στεφάνια κάτωθέ τους.

Κι' ἔξαφνα ἡ ἴδια ἀνησυχία ἁπλώθηκε στὴν ἔκφραση τῶν κοριτσιῶν, σὰ νὰ στέναξε γύρω τους ἕνα θλιβερὸ μήνυμα, σὰ νὰ μὴν ἦταν οἱ συνηθισμένες ἐφήμερες μικροστενοχώριες, ποὺ τυρανοῦσαν τὸν σιωπηλὸν πατέρα.

Τὰ δυὸ μικρὰ παιδιὰ εἶχαν ἀποκοιμηθεῖ πάνω στὰ βιβλία τους, ὅταν τὰ πῆρε ἡ μεγάλη ἀδερφὴ γιὰ νὰ τὰ φέρει στὸ δωμάτιο τοῦ ὕπνου. Μιὰ στιγμὴ τὸ ἀγόρι τρίβοντας τὰ μάτια του ἄφησε μιὰ διαπεραστικὴ δυνατὴ φωνὴ κι' ὁ πατέρας πρόβαλε ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας στὴν τραπεζαρία. Τὸ δυνατὸ ἄσπρο φῶς τοῦ γκαζιοῦ ἔπεσε στὸ πρόσωπό του, ποὺ ἦταν κίτρινο κι' ἀδύνατο σὰ νὰ ἦταν γερασμένο μόλις ἐκείνη τὴ βραδιά. Ἡ γυναίκα του μαντεύοντας ἔνστικτα τὸ θλιβερὸ ἄγγελμα ἀναδεύτηκε:

—Θὲς τίποτα.. πρόφερε μὲ ὑποκριτικὴ ἀδιαφορία.

Ἐκεῖνος ἔφερε τὴ ματιά του ἀφηρημένη καὶ ἄτονη γύρω κι' ἔπειτα ἄφησε ξανὰ τὴν πόρτα ἀμίλητος. Τότε ἡ μικρὴ κόρη ἔγνεψε σμίγοντας ἐρωτηματικὰ τὰ φρύδια στὴ μητέρα:

«Τὶ τρέχει;..»

Κι' ἐκείνη σηκώνοντας τοὺς ὤμους ἀποκρίθηκεν ἀνήσυχη:

—Μήπως μοῦ λέει;

Τὴν ἴδια νύχτα ὅμως ἔμαθε ὅτι τὸ κατάστημα ἦταν χαμένο γιὰ πάντα. Κι' ἔμεινε βουβή, ἀσάλευτη μπροστά του κοιτάζοντας τὰ σταχτιὰ μάτια του, ποὺ βλέπανε στὸ παράθυρο γυαλιστερά, χαμένα. Καὶ στὸν ταραγμένον ὕπνο της τιναζόταν κάθε τόσο καὶ τὸν ἔβλεπε πάλι ἄγρυπνο μὲ ὁλάνοιχτα μάτια, μὲ τὸ κεφάλι στηριγμένο στὸ χέρι καὶ τὸ χλωμὸ πρόσωπο, ποὺ εἶχεν ἀδυνατίσει τόσο ἀπότομα, νὰ φέγγει στὸ ἀσθενικὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ. Τότε τοῦ ἔκανε τὴν ἴδια πάντα ἐρώτηση κι' ἐκεῖνος τῆς ἀποκρινόταν βαρετά, μονοσύλλαβα. Καὶ καθὼς οἱ πρῶτες ὠχρὲς ἀχτῖνες τῆς αὐγῆς ἔμπαιναν ἀπὸ τὶς πράσινες γρίλλες τῶν παραθυριῶν, σχηματίζοντας τὸ πλαίσιό τους φωτεινὸ στὸν ἀντικρυνὸ τοῖχο κι' οἱ δυό τους ἔγερναν μὲ στεγνὲς ὄψες καὶ θαμπὰ μάτια κουρασμένοι ἀπὸ τὴν ἀγρύπνια.

Τὸ πρωὶ ἡ θλιβερὴ εἴδηση ἁπλώθηκε πένθιμα στὸ σπίτι. Ἡ ἀνοιξιάτικη μέρα ἔπεφτε φωτεινή, ὁλογάλανη στὶς ἀνθισμένες μυγδαλιές, στὰ χλοερὰ χαλιὰ τῆς γῆς, πέρα στὴ θάλασσα ποὺ λαμποκοποῦσε δίχως ἀνασασμό. Οἱ ἀνεμῶνες ἔγερναν ἀνάμεσα στὶς παπαροῦνες κι' ἡ μυρωδιὰ τοῦ χαμομηλιοῦ πλημμύριζε τὸν πρωινὸν ἄνεμο, ποὺ τὸν ἔσκιζαν τὰ τόξα τῶν πουλιῶν, μὲ τὸ ἀδιάκοπο τραγοῦδι τους, καθὼς καθρεφτίζονταν στοὺς μικροὺς λάκκους μὲ τὰ θολὰ βρόχινα νερά.

Ἦταν ἕνα ἀνεπάντεχο ξύπνημα σὲ μιὰ πραγματικότη τραχειά, ἀπερίμεντη, ποὺ θόλωνε τὴν καθάρια ἄνετη ζωή τους. Κι' ἡ ὠχρὴ ὄψη τῆς μητέρας, ποὺ μονολογοῦσε γυρίζοντας τὶς κάμαρες μὲ τὸ ἀνάβλεμμα τῆς κρύφιας τυραννικῆς σκέψης, ἔδειχνε πόσο σοβαρή, πόσο ἐπικίνδυνη ἦταν ἡ θέση τοῦ πατέρα.

.... Στάθηκε στὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο βλέποντας τὰ δυὸ παιδιά, ποὺ κατέβαιναν στὸ περίπτερο γιὰ νὰ πάρουν τὸν τροχιόδρομο, ποὺ θὰ τοὺς ἔφερνε στὸ σκολειό. Τὰ κοίταταζε ἀφηρημένα καὶ τὰ μάτια της πλημμύρισαν ἔξαφνα ἀπὸ δάκρυα. Τῆς φαινόταν ὅτι ἡ κακή, ἀνέλπιστη τύχη φθονοῦσε αὐτὰ καὶ τοὺς ἔφραζε ἀνάλγητα τὸν εἰρηνικὸ δρόμο. Πήγαιναν ὅπως πάντα εὔθυμα, ξένοιαστα· ἡ μακρυὰ μπέρτα ποὺ φοροῦσεν ἀκόμα τὸ ἀγόρι καὶ οἱ μαῦροι βόστρυχοι τοῦ κοριτσιοῦ φάνταζαν στὴ μητέρα σὰν ἕνας τόνος ἀρχοντιᾶς, ποὺ θὰ ἔσβηνε τώρα μέσα στὴ στερημένη ζωή, ποὺ θ' ἄρχιζε πάλι γι' αὐτούς.

Καὶ στὴ σκέψη αὐτὴ ἀνατρίχιασε. Στὰ μάτια της στέγνωνε τώρα ἕνα δάκρυ καὶ τὰ χείλια της ἀνοιγόκλειναν ψιθυρίζοντας εὐλαβητικὰ κάτι. — — —

Τὸ πολύφωτο τῆς τραπεζαρίας σκόρπιζε τὸ ζωηρὸ φῶς του γύρω. Στὸ μεγάλο τραπέζι τῆς μέσης ἕνα ἀνθογιάλι φορτωμένο μὲ πασκαλιὲς κι' ἀγριολούλουδα ἔχυνε τὴ μεθυστικὴ μυρωδιά τους. Μιὰ ἀνήσυχη σκιὰ συγνέφιαζε τὰ πρόσωπα ὅλων, ποὺ περίμεναν μπροστὰ στὸ στρωμένο τραπέζι μὲ σκεπτικὴ σιωπή, κι' οἱ φωνές τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴ διπλανὴ κάμαρα ἀκούονταν σὰν ἄδειος ἦχος. Κάθε φορὰ ποὺ ὁ θόρυβος τοῦ τροχιόδρομου χανόταν, ὅλοι ἀφουκράζονταν ἄφωνοι..

Σὲ λίγο ἀκούστηκε τὸ ἄνοιγμα τῆς σιδερένιας πόρτας κι' ἔπειτα ἀργὰ βήματα στὴν πλακοστρωμένη αὐλή.

— Ὁ πατέρας, εἶπε ἡ μεγάλη κόρη καὶ σηκώθηκε.

Τὸ ἄσχημο, ὁλόξανθο, κρῦο πρόσωπό της πῆρε μιὰ λυπημένη ἔκφραση καὶ τὰ μεγάλα ἀδύνατα χέρια της κινήθηκαν ἀδέξια, δίχως ζωή.

Τὰ γαλανὰ ἀλλοίθωρα μάτια της στηλώθηκαν μὲ φοβισμένο βλέμμα στὴν πόρτα, σὰ νὰ περίμεναν ἀπὸ κεῖ τὸν ἄγγελο τῆς συμφορᾶς.

Ὁ Καλλικράτης μπῆκε ἀθόρυβα.

Εἶπε μιὰ διασμένη ὑπόκωφη «καλησπέρα» κι' ἔπειτα ἔδωσε τὸ χέρι στὸν Κίμωνα, ποὺ στεκόταν ὄρθιος κοντὰ στὴ μικρὴ κόρη. Ἐκείνη εἶχε σκυφτὰ τὰ μάτια καὶ στὸ κῦμα τῶν καστανῶν μαλλιῶν της ἔτρεμε κάποιο λαμπύρισμα. Τ' αὐτιά της κοκκίνιζαν καὶ τὰ χείλια της βαφόνταν βαθυκέρασα. Στὴν πέτσινη ζώνη τῆς μέσης, ἀνάμεσα στὸ μπλὲ φουστάνι καὶ στὸ ἄσπρο πουκαμισάκι, ποὺ σκέπαζε ὁλόκληρο τὸ λαιμό, ἦταν λίγοι μενεξέδες γυρτοί, καρφωμένοι πρὸς τὰ κάτω. Καὶ τὰ γλυκὰ καστανὰ μάτια ἔμεναν ἀκίνητα, σὲ μιὰ ἔκφραση ἀπορίας, ποὺ τὰ ἔκανε ἐρωτικὰ, θερμά. Ἡ ματιά τοῦ πατέρα ἔπεσε στοὺς μενεξέδες αὐτοὺς κι' ἡ ὄψη του ἔγινε ἀπότομα σκυθρωπή. Τὸ πρόσωπό του ἔτρεμε ἀπὸ ταραχή· θὰ ἤθελε νὰ βρισκόταν μόνος, ὁλομόναχος, ἡ παρουσία τόσων ἀνθρώπων τὸν ἐνοχλοῦσε, τὸ δυνατὸ φῶς τοῦ πολύφωτου τὸν ἐζάλιζε.

Ἀποκρίθηκε βιαστικὰ στὸ νέο, ποὺ τὸν ρώτησε κάτι κι' ἔπειτα ἔσκυψε σιωπηλὸς στὸ πιάτο του.

—Ἔχεις δύο μέρες σωστὲς νὰ μᾶς ἔρθεις... εἶπε ἡ μητέρα σὲ λίγο στὸν Κίμωνα διασμένα κόβοντας τὴν ἀνήσυχη σιωπή.

—Τοὺς εἶχαν κλείσει στὸ λόχο, ἀποκρίθηκε γρήγορα ἡ μικρὴ κόρη, ἐνῶ ἕνα γέλοιο σούφρωνε τὴν ἄκρη τῶν χειλιῶν της.

Ὁ πατέρας σήκωσε τὰ μάτια του καὶ τὴν κοίταξε. Ἀλλ' ἐκείνη ἀπόφυγε καὶ τὰ μάτια της συναντήθηκαν μὲ τὰ μάτια τοῦ νέου.

— Εἶν' ἀλήθεια ὅτι δὲ μᾶς ἀφήνουν καθόλου ἐλεύθερους, πρόστεσε ἐκεῖνος μὲ τὴν ψιλὴ φωνή του.

—Ἀστεῖα, εἶπεν ὁ πατέρας βαρετά. Ἡ πειθαρχία ἡ σημερινὴ δὲ μοιάζει καθόλου μὲ τὴν πειθαρχία τοῦ παλιοῦ καιροῦ.

Καὶ μιὰ στιγμὴ ἡ ὄψη του πῆρε τὸν εἰρηνικὸ τόνο τῶν προτητερινῶν μερῶν.

Ἡ ἴδια σιωπὴ κυριάρχησε πάλι. Ἀκούοταν τώρα ὁ χτῦπος τῶν πηρουνιῶν δυνατός, μονότονος.

Ὁ Κίμων εἶπε κάτι ἀνάμεσα στὰ δόντια σκύβοντας στὴ μικρὴ κόρη κι' ἐκείνη γέλασε κρατώντας μὲ κόπο τὸ γέλοιο, ἐνῶ τὸ στῆθος της ἀνασηκωνόταν μὲ γρήγορους παλμούς.

—Δὲν εἶνε γιὰ γέλοια, νομίζω, εἶπε ἀνεπάντεχα ἡ ἄσχημη κόρη μὲ τὴ βαθειὰ ἀχρωμάτιστη φωνή της. Καὶ κοίταξε μὲ μιὰ κουτὴ ματιὰ τὴν ἀδερφή, ποὺ γινόταν ἔξαφνα κατακόκκινη.

—Γλυκερία.. σιωπή, πρόφερε αὐστηρὰ ὁ πατέρας.

Ἀλλ' ἐκείνη κούνησε νευρικὰ τὸ κεφάλι, τὸ ἀριστερὸ μάτι της στηρίχτηκε στὸ κενὸ ἀλλοιθωρίζοντας καὶ τὰ χείλια της μουρμουρίσανε πνιχτά, ὑπόκωφα.....

.. Ἡ μητέρα ἔπειτα ἀπ' τὸ φαΐ ρώτησε παρακλητικὰ τὸν πατέρα, ἂν ἄφηνε τὴν Οὐρανία νὰ παίξει πιάνο. Ἀμίλητος μὲ τὸ τσιγάρο στὸ στόμα, ριγμένος σὲ μιὰ παλιὰ πολυθρόνα, εἶπε σβηστὰ «ναί» καὶ στέναξε βαθειά...

Ἡ Οὐρανία γύρισε πηδηχτὰ στὴ σάλα καὶ κάθησε μπροστὰ στὸ πιάνο. Ὁ Κίμων ὄρθιος στὸ τραπέζι τῆς γωνίας ξεφύλλιζε ἕνα ἄλμπουμ.

—Θὰ τὰ βάλουν μαζύ μου.. Ὁ πατέρας σου εἶνε λυπημένος, τῆς εἶπε σιγά.

Ἐκείνη γύρισε λοξὰ τὸ κεφάλι καὶ μὲ τὴν ἔκφραση τῆς ἀνίκητης νιότης ἀποκρίθηκε:

—Τὸν ρώτησε ἡ μητέρα κι' ἐδέχθηκε γιὰ χάρη σου κύριε...

Καὶ τὸν κοίταξε εὔθυμα. Καὶ τὰ χείλια της γράψανε ἕνα φωτεινὸ χαμόγελο, ποὺ ἁπλώθηκε στὸ ξαναμμένο πρόσωπο, στὰ γλυκὰ μάτια ποὺ πετούσανε σπίθες.

Ὁ Κίμων ἔσκυψε καὶ τὰ χείλια του μόλις ἀγγίξανε τὰ μαλλιά της.

—Συλλογίζομαι πῶς μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουνε πάλι, ποιὸς ξέρει, πόσες μέρες.. Κι' ἀργοῦνε νὰ περάσουνε τόσο, ἐκεῖ πάνω... πρόφερε σβηστὰ. Καὶ στέναξε.

Οἱ στροφὲς τῆς «*Δίμνης τοῦ Κόμο*» ἀχοῦσαν τώρα στὴ σάλα, σὰν ἕνας πόνος χωρὶς τέλος, σὰν ἔρωτας δίχως ἡσυχία. Κι' ἡ μητέρα ποὺ πέρασε ἀπὸ τὸ διάδρομο στάθηκε λίγο στὴν πόρτα. Ὅταν γύρισε στὸν πατέρα κοντά, ἐκεῖνος εἶχε κρύψει τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ χέρια κι' ἔκλαιγε μὲ λυγμοὺς πνιχτούς, ἀπελπισμένους...

Τὸ παλιὸ ρολόγι τῆς τραπεζαρίας χτυποῦσε ἕντεκα μὲ τὸν ἤρεμο εἰρηνικό του χτῦπο, ὅταν ἀκούστηκε ἡ δροσερὴ φωνὴ τῆς Οὐρανίας στὸ διάδρομο:

—Μητέρα, ὁ Κίμων φεύγει...

Ἡ μητέρα βγῆκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο καὶ τὸν καληνύχτισε. Τὰ ἀλλοίθωρα μάτια τῆς μεγάλης κόρης κοίταξαν ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας μιὰ στιγμὴ κι' ἔπειτα τραβήχτηκαν, ἐνῶ ἡ Οὐρανία συνώδευε τὸν ἀρρεβωνιαστικό της ὡς τὴ σιδερένια αὐλόπορτα.

—Τὴν Κυριακή... ἀπὸ τὸ πρωὶ ἔ; τοῦ φώναξε καθὼς ἐκεῖνος κατέβαινε πρὸς τὸ περίπτερο. Τῆς ἀποκρίθηκε δυνατά:

—Ναί, πιστεύω... νὰ μ' ἀφήσουν.

Ἀπὸ μακρυὰ φάνηκαν θαμπὰ, συγχυσμένα τὰ φῶτα τοῦ τροχιόδρομου. Ἀκούστηκε ἔπειτα ὁ γρήγορος ἦχος τακουνιῶν, ποὺ χτυποῦσαν στὸ πλακόστρωτο τῆς αὐλῆς κι' ἔπειτα τὸ τρανταχτὸ κλείσιμο τῆς πόρτας.

Περνώντας ἔξω ἀπὸ τὸ δωμάτιο τοῦ πατέρα, στὶς μοῦτες τῶν παπουτσιῶν της, ἄκουσε τοὺς λυγμούς του καὶ τὴν θρηνώδικη φωνή του ποὺ ἔλεγε:

—Θεέ μου, εἶμαι χαμένος...

II

Ἀντικρυ στὸ σπίτι τοῦ Καλλικράτη, σὲ ἀπόσταση τριάντα μέτρων, ὁ ἥλιος λάμπει μὲ καλοκαιρινὴν ἄχνα φωτίζοντας ἕνα γυμνὸ φτωχικὸ δωμάτιο. Σὰν παλιὰ γνωριμιά, ἡ ἀγριομυριὰ φέρνει τὰ νιόβγαλτα φύλλα της, ὡς τ' ἀνοιχτὰ τζάμια του, κι' ἀπὸ τὶς μισοτελειωμένες χελιδονοφωλιές, στὸ κούφωμα τοῦ παραθυριοῦ, ἀκούγεται ἕνα τρελλὸ ἀδιάκοπο τραγοῦδι, ποὺ πλημμυρίζει πανηγυρικὰ τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ἕνας ἄνθρωπος πηγαινοέρχεται στὸ δωμάτιο καὶ πολλὲς στιγμὲς τὰ νεανικά του μάτια ξεχνιοῦνται μπροστὰ στὸ ὁλοπράσινο φούντωμα τῆς γῆς, στὸ σιγανὸ μουρμούρισμα τῶν φύλλων. Πέρα ἡ θάλασσα μὲ τὴν ἴδια στιλπνότη ἁπλώνεται γαλανόλαμπη κι' οἱ πρωινὲς βάρκες σκίζουνε τὴν ἐλαφρὰ πτυχωμένη ἐπιφάνειά της. Μακρυὰ ἀπὸ τὸ θόρυβο τῆς πόλης, κάθεται εἰρηνικὰ ἀνάμεσα στὰ βιβλία του κι' οἱ τελευταῖες ἐξέτασες, ποὺ προσμένει, τὸν κάνουνε νὰ σκύβει ἐπίμονα πάνω σ' αὐτά.

Ἔξαφνα τὰ μάτια του στηλώνονται ἐρωτηματικά, περίεργα στὶς ἀντικρυνὲς πράσινες γρίλλιες· ἡ ὁλόξανθη ὄψη ἑνὸς κοριτσιοῦ φωτίζεται γελαστή, εὔθυμη ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χιονισμένα κλαδιὰ τῆς μυγδαλιᾶς καὶ τὴν κατεβαστὴ τούλινη κουρτίνα. Τὸ ὁλοκόκκινο στόμα χαμογελάει, καὶ τὰ μάτια κοιτάζουνε μισοκλείνοντας, θαμπωμένα ἀπὸ τὶς θερμὲς ἀχτῖνες τοῦ ἥλιου.

Ὁ φοιτητὴς ἦταν στ' ἀλήθεια ἐρωτευμένος μὲ τὸ ἄγνωστο ἐκεῖνο κορίτσι. Τὸ βλέμμα του ἀργογλυστροῦσε κάθε φορά, ποὺ ἐρχόταν στὸ παράθυρο μὲ τὸ ἀνοιχτὸ βιβλίο στὸ χέρι, στὶς πράσινες γρίλλιες, κι' ὅταν ἔβλεπε τὴν κατεβασμένη τούλινη κουρτίνα νὰ κολπώνεται ἀπὸ τὶς σιγανὲς πνοὲς τοῦ ἀνέμου, τὰ μάτια του ἀποζητοῦσαν τὸ ὁλόξανθο πρόσωπο.

...Ἀλλ' ἡ Γλυκερία ἔμενε λίγες στιγμὲς κι' ἔπειτα χανόταν στὸ δωμάτιο μ' ἐλαφρὸ τρόμο. Στὴν ἄσχημη ὄψη της... ἔπαιζε ἕνα φοβισμένο, θλιβερὸ γέλοιο. Ἔπειτα γύριζε στὸ δωμάτιό της καὶ παραδινόταν σ' ἕνα κλάμμα σκληρὸ δίχως δάκρυα ποὺ τὴ μηδένιζε. Ὁ κρεμαστὸς καθρέπτης ἀποτύπωνε τὸ ἄσχημο εἴδωλό της καὶ τὸ χέρι της ὑψωνόταν ἀπειλητικὰ μπροστὰ σ' αὐτὸν σὰ νὰ ἤθελε νὰ ξεγράψει τὴν ἀδιάφορη μαρτυρία του. Πέρα ἐκεῖ στὸ παράθυρο τοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ, ὁ φοιτητὴς τὴν ἀποζητοῦσε, παραμονεύοντας σιωπηλά, ὀνειροπαρμένα. Ἡ Γλυκερία ἦταν τώρα χαρούμενη. Ἕνα φεγγοβόλο γέλοιο καλωσύνης ἀχνόσβηνε στὴν κρῦα ὄψη της καὶ πολλὲς φορὲς στὸ ξέσπασμα μιᾶς περήφανης χαρᾶς, ἔνοιωθε τὰ μάτια της νὰ γεμίζουνε ἀπὸ δάκρυα. Μὰ στὸ παράθυρο ἔδγαινε μὲ προφύλαξη, τὸ πρόσωπό της πάντα κρυβόταν πίσω ἀπὸ τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῆς μυγδαλιᾶς, ἢ τὴ μισογυρμένη πράσινη γρίλλια καὶ κάθε φορὰ ποὺ ξεχώριζε μιὰ θαρρετὴ κίνηση τοῦ φοιτητή, χανόταν πίσω ἀπὸ τὴν κουρτίνα.

Ἡ Οὐρανία ἔβλεπε ἐρωτηματικὰ τὸ ἄλλαγμα τῆς ἀδερφῆς· τὰ σκληρὰ πειραχτικά της λόγια δὲν τὰ ἄκουγε πιὰ καὶ δὲν ἀντίκρυζε τὴν ἀλλοίθωρη, κουτὴ ματιά της νὰ τὴν κοιτάζει μὲ φθόνο. Τώρα στὰ μάτια της ἔλαμπε χαρούμενα ἡ ἐλπίδα καὶ πολλὲς φορὲς ἁπλώνονταν ἰσκιωμένα ἀπὸ ἕνα παράπονο δουβό.

«Πῶς ἄλλαξε...», συλλογιζόταν ἡ Οὐρανία. Κι' ἀποκρινόταν ἐγκάρδια στὴν πρώτη ἐρώτηση ποὺ τῆς ἔκανε ἐκείνη.————

Ἕνα βράδι ποὺ ἀκούονταν σβησμένα οἱ στεναγμοὶ τοῦ πατέρα στὸ σπίτι, ἦρθε στὸ δωμάτιο τῆς ἀδερφῆς. Ἡ Γλυκερία ἦταν ἕτοιμη νὰ κοιμηθεῖ, εἶχε ρίξει τὶς μακρυὲς κοτσίδες στοὺς ὤμους της κι' ἅπλωνε τὸ χέρι νὰ σβήσει τὸ φῶς. Ἀπὸ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο ἐρχόταν ἡ μυρωδιὰ τοῦ χαμομηλιοῦ ἀνακατεμένη μὲ τὴ μυρωδιὰ ἄγριας μέντας καὶ μακρυὰ σβήνανε κάποιοι ἀόριστοι ἦχοι.

Ὁ οὐρανὸς φωτιζόταν ἀπὸ τὴ θαμπὴ λάμψη τοῦ χλωμοκόκινου μισοφέγγαρου, ποὺ κατέβαινε στὴ δύση του. Ἀπαλόθερμος ἀέρας κυλοῦσε στὴ ζεστὴ ἀνοιξιάτικη νύχτα χαϊδεύοντας τὴν κουρτίνα.

—Θὰ κοιμηθεῖς ἀνοιχτά; τῆς εἶπεν ἡ ἀδερφὴ μὲ τὴ δροσερὴ φωνή της, ποὺ εἶχε τὸν παθητικὸν τόνο ἑνὸς ἀνήσυχου ἐρωτικοῦ παλμοῦ.

Ἡ Γλυκερία γύρισεν ἀπότομα τὸ πρόσωπό της. Ἔπειτα σηκώνοντας κάποιες τοῦφες μαλλιῶν, ποὺ ξέφευγαν ἀπὸ τὴ χωρίστρα ἀποκρίθηκε:

—Ἄ.. ὄχι. Δὲ νυστάζω καθόλου. Ὁ καιρὸς εἶναι ζεστὸς κι' ἡ βραδιὰ τόσο ὡραία...καλοκαιρινή. Ἡ Οὐρανία ἦρθε κοντὰ στὸ παράθυρο. Τὸ χέρι τῆς ἀδερφῆς ἁπλώθηκε κι' ἔσβησε τὸ φῶς. Τὸ δωμάτιο τώρα φωτιζόταν ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ κρεμαστοῦ καντηλιοῦ, ποὺ ἔτρεμε σπασμωδικὰ μεγαλώνοντας τὴ σκιὰ ἑνὸς ἔντομου, ποὺ πετοῦσε γύρω του.

—Κι' ἐγὼ εἶχα διάθεση γιὰ περίπατο.. μὰ μεγάλο περίπατο, εἶπεν ἀργὰ ἡ Οὐρανία.

—Ναί... θὰ ἦταν ὡραῖα.

Κι' ἔπειτ' ἀπὸ λίγο:

—Μὲ τὴ βάρκα;

—Ὄχι θὰ ἤθελα νὰ περπατήσω.

—Πῶς μυρίζει ὁ ἀέρας, πρόφερε ἡ Γλυκερία. Δὲν εἶχα αἰστανθεῖ ποτὲ τὴν ἄνοιξη τόσο ὅσο φέτος... Ἄλλη μιὰ φορὰ μόνο, ὅταν ἤμουν μικρή...

Κι' ἡ φωνή της πῆρε ἕναν τόνο παθητικὸ σὰ νὰ ἐρχόταν ἡ ἠχώ της ἀπὸ μακρυά. Ἡ Οὐρανία ἔνοιωσε μέσα της ἀθέλητα ἕνα γέλοιο οἴχτου.

—Πῶς μυρίζουνε τὰ τριαντάφυλλα... πρόστεσε ἐκείνη.

Κάπου ἐκεῖ ἀνάμεσα στὰ φύλλα τῶν δέντρων ἀκούστηκαν τώρα οἱ τρίλλιες τοῦ ἀηδονιοῦ.

Οἱ ἀδερφὲς ἀφουκράστηκαν ἄφωνες.

—Τὸ ἀηδόνι... εἶπε ἡ Γλυκερία. Τὰ μάτια τους συναντήθηκαν. Στὴν Οὐρανία φάνηκε ὅτι τὸ βλέμμα τῆς ἀδερφῆς ἔπεσε πάλι πάνω της ἀλλοίθωρο, γεμᾶτο ζήλεια..

Τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀηδονιοῦ γέμιζε τὸ νυχτερινὸν ἀέρα, σὰ νὰ ἔσβηναν μιὰ στιγμὴ ὅλοι οἱ ἦχοι.

—Συλλογίζομαι μερικὲς φορὲς τί ὡραῖα ποὺ θὰ ἦταν νὰ ζοῦσε κανεὶς ὁλομόναχος, σὲ μιὰ ἐρημιὰ πρόστεσε ἡ Οὐρανία.

—Ἀλήθεια, ἀποκρίθηκεν ἀφηρημένα ἡ ἀδερφή.

Τώρα τὸ φεγγάρι χανόταν ὁλοκόκκινο σὰν ματωμένο πέρα στὴ χαμηλὴ βουνοκορφή. Ἀέρας κούνησε τὰ φύλλα τῶν δέντρων κι' οἱ τρίλλιες τοῦ ἀηδονιοῦ σβήσανε.

—Εἶναι πιὸ εὐτυχισμένος κανεὶς ἄραγε, ὅταν εἶναι παντρεμένος, ρώτησε ἡ Οὐρανία σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτό της.

—Μπορεῖ.. ἀλλ' ὄχι.. ὅλ' αὐτὰ χάνονται πιά.

—Ποῦ ξέρεις καμμιὰ φορά... Τί ὥρα εἶνε;

Ἡ Γλυκερία ἄναψε τὸ σπαρματσέτο καὶ κοίταξε στὸ κομοδίνο τὸ μικρὸ ρολόγι τοῦ χεριοῦ μὲ τὸ πέτσινο βραχιόλι.

—Κοντεύουνε μεσάνυχτα.

—Σ' ἄφησα... Δὲ θὰ μπορῶ νὰ σηκωθῶ τὸ πρωί... Πῶς δὲ θέλω νὰ βλέπω τὸν πατέρα στὰ χάλια αὐτά..

Οἱ δυὸ ἄσπροι ἰσκιοι τῶν κοριτσιῶν κινήθηκαν στὸ δωμάτιο.

—Ἀλήθεια ... εἶνε γλυκύ.

—Οὔ.. πῶς μυρίζει τὸ κερί.. Σβῆστο καλά! καπνίζει, εἶπε ἡ Οὐρανία κι' ἔκανε νὰ προφέρει «καληνύχτα». Ἀλλ' ἔξαφνα ἕνας πνιχτὸς κρότος ἤρθε ἀπὸ τ' ἄλλα δωμάτια ποὺ ἔσβησε ὑπόκωφα. Τὰ κορίτσια κοιτάχτηκαν τρομαγμένα· μιὰ στιγμὴ τοὺς φάνηκε ὅτι κάποιο ἀμφιταλαντευόμενο ἔπιπλο ἔπεσε στὸ πάτωμα· μὰ σὲ λίγο ἡ φωνὴ τῆς μητέρας ἀκούστηκε δυνατή, στριγγὴ νὰ σκίζει τὴ γαλήνη τοῦ σπιτιοῦ.

— Ὁ πατέρας... Θεέ μου, ξεφώνησε ἡ μεγάλη ἀδερφή.

Κι' ἔτρεξαν κι' οἱ δυὸ μὲ φρίκη ἄφωνες στὸ σκοτεινὸ διάδρομο.

. . . . . .

. . . . . .

Κι' ἡ ἀνοιξιάτικη νύχτα ἁπλωνόταν ἀπαλόθερμη. Κι' οἱ σιγανὲς μυρωμένες πνοὲς τοῦ ἀέρα, ποὺ μουρμούριζαν ἀνάμεσα στὰ ἀνθισμένα φύλλα τῶν δέντρων, χτύπησαν τὰ ἀνοιχτὰ πράσινα παραθυρόφυλλα.

Α. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

GABRIELE D' ANNUNZIO

Η ΔΟΞΑ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο φύλλο)

ΦΛΑΜΜΑ.—Ὄχι, στὴν κατάβαθη γῆς.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ. —Μὲ κανένα μαγικό;

ΦΛΑΜΜΑ.—Μὲ τὴν πίστη.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Σὲ τί;

ΦΛΑΜΜΑ.—Στὴν ἀλήθεια καὶ στὴ δύναμη τῆς ἰδέας μου.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—«Στὸν ἑαυτό μου», ἔπρεπε ν' ἀπαντήσεις. Στὸν ἑαυτό σου πρέπει νἄχεις πίστη: στὰ νεῦρα σου, στὰ κόκκαλα, στὶς ἀρτηρίες, στὸ θάρρος, στὸ πάθος, στὴ σκληρότητα, στὴν ἀπληστία, σὲ ὅλα τὰ ὅπλα ποὺ σοῦδωσε ἡ φύση γιὰ νὰ πολεμήσεις, γιὰ νὰ ξεπεράσεις τοὺς ἄλλους, γιὰ νὰ μὴν ἔχεις ὅμοιους, γιὰ νἆσαι ὁ πρῶτος, ὁ κύριος, ὁ μόνος. Εἶσαι σὺ ὁ κύριος;

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἴσως.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Δέξη ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν γνωρίζεις. Εἶσαι ὁ μόνος; Πῶς θέλεις νὰ δημιουργήσεις, ἂν δὲν εἶσαι ὁ μόνος; Μόνος, μὲ τὰ δυό σου χέρια καὶ μὲ τὴν πνοή σου, σὲ μιὰ κορφὴ ποὺ νὰ μὴ φθάνουν οἱ μαϊμοῦδες γιὰ ν' ἀνακατευτοῦν στὸ ἔργο σου. Κατάκτησε τὴν κορφή, γιὰ νὰ δημιουργήσεις· ἢ γιὰ νὰ κατακεραυνωθεῖς.

ΦΛΑΜΜΑ.—Θὰ τὴν κατακτήσω.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Μὲ ὅλη τὴν ὁρμή, δίχως νὰ σταματήσεις, δίχως νὰ στραφεῖς ὀπίσω. Δὲν ὑπάρχει πιὰ σωτηρία πίσω σου. Βρίσκεσαι μπροστὰ στὴν τελευταία κορφή. Ἢ θὰ τὴν φτάσεις, ἢ χάθηκες.

ΦΛΑΜΜΑ (ὁρμητικός).—Μὲ σπρώχνεις μπροστὰ βάζοντας τὸ μαχαῖρι στὸ πλευρό μου· μοῦ δίνεις μιὰν ἀγωνία ποὺ μὲ πνίγει...Τὸ πόδι μου εἶνε σταθερὸ κ' ἔτοιμο ν' ἀνέβει· κ' ἐσὺ κάνεις νὰ χυθεῖ ἀνώφελα τόσο αἷμα σὲ κάθε μου βῆμα, ἀκόμα κι αὐτὸ ποὺ μοῦ εἶνε τόσο ἀγαπητό, τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀγαποῦσα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ποιανοῦ;

ΦΛΑΜΜΑ.—Τοῦ Μάρκου Ἀγράτη. Δὲν ἐσκοτώθηκε στὴ συμπλοκή;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ἦταν ἀντίπαλος, ὄχι ἀδερφός.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἀντίπαλος;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Καὶ δυνατός. Ἡ ἀγροτικὴ δύναμη ἦταν στὰ χέρια του, ὅπως τὸ νεῦρο μιᾶς στρατιᾶς.

ΦΛΑΜΜΑ.—Γιὰ νὰ ὑπηρετήσει τὸ ἔργο μου.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Αὔριο, τὸ δικό του.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἦταν εἰλικρινὴς καὶ πιστός. Τὸν ἀγαποῦσα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Δὲν πρέπει ν' ἀγαπᾶς ἄλλον, ἐκτὸς ἀπὸ μένα. Μονάχα ἐγὼ σ' ἀγαπῶ. Κανεὶς ἄλλος δὲν σ' ἀγαπάει, ἀπ' ὅσους σὲ πλησιάζουν. Εἶσαι ἔνοχος μπροστά τους γιατὶ τοὺς ξεπερνᾶς πολὺ στὸ ἀνάστημα. Δὲν σὲ συγχωροῦν, δὲ θὰ σὲ συγχωρήσουν. Ἡ ταπεινωσύνη των ἀνυψώνεται ἀντικρύ σου γιὰ μιὰ μυστικὴ ἐκδίκηση. Τοὺς εἶδες, ὅταν ὑποχρεώθηκαν νὰ σὲ ὑπακούσουν: εἶχαν μορφὴ δούλου καὶ δημίου.

ΦΛΑΜΜΑ.—Αὔριο θὰ τοὺς ξαναπάρω μὲ τὸ μέρος μου, θὰ τοὺς ξανασύρω πίσω ἀπ' τὴ μοῖρα μου.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ναί, ἀλλὰ θάρθοῦν ὄχι ἀπὸ ἀγάπη, ἀλλὰ γιὰ τὰ ταπεινά τους πάθη, γιὰ τὰ σκληρά τους ἔνστικτα, γιὰ τὴν ἀκολασία, γιὰ τὴ ζηλοτυπία, γιὰ τὸ φόβο. Ρίχνονται πάνου στοὺς πιὸ ἐπίφοβους πιάνοντάς τους ἀπ' τὸ λαιμό, μεθῶντας τοὺς ἄλλους μὲ τὸ ψεύτικο κρασί ποὺ τοὺς φλογίζει. Τὸ ξαίρεις ἐσύ, τὸ ξαίρεις. Εἶναι εὔπιστοι, ματαιόδοξοι, θηριώδεις, ἄπληστοι, διψασμένοι. Ὅποιος ἐξερεθίζει τὶς ὀρέξεις τους καὶ ξαίρει νὰ τοὺς γελάσει, μπορεῖ νὰ τοὺς ὑποχρεώσει νὰ χαμηλώσουν τὸ κεφάλι καὶ νὰ ὁρμήσουν ὁπουδήποτε. Τὸ ξαίρεις. Τὰ μέσα ποὺ πρέπει νὰ μεταχειριστεῖς δὲν εἶναι μόνο ἡ σκέψη σου. Ὑπάρχουν μεγάλες σκέψεις ποὺ δὲν ἀξίζουν περσότερο ἀπὸ λίγον καπνό. Οἱ δυνάμεις, μὲ τὶς ὁποῖες πρέπει νὰ παίξεις καὶ νὰ πολεμήσεις δὲν εἶνε παρὰ τ' ἀνθρώπινα πάθη ποὺ τὰ λευτέρωσες, καταστρέφοντας τὸ ἐργαλεῖο ποὺ τὰ συγκρατοῦσε. Μὴν τ' ἀφήσεις, ὥς ποὺ νὰ βρεῖς ἕν' ἄλλο ἐργαλεῖο πιὸ δυνατὸ καὶ πιὸ σκληρὸ ἀπ' τὸ πρῶτο.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἄχ, εἶσαι νέα, Ἑλένη, ἀλλὰ ἡ ψυχή σου εἶνε ἀρχαία ὅσο καὶ ὁ κόσμος! Ὅλα τὰ γηρατειὰ τοῦ κόσμου βαραίνουν στὶς σκέψεις σου. Εἶχα ὀνειρευτεῖ μιὰ δόξα πιὸ νέα.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ἐσὺ δὲν ξαίρεις τὴν πιὸ κρυφή μου σκέψη. Ἔχω ἕνα βάρος ποὺ δὲν θὰ μποροῦσες νὰ τὸ κρατήσεις· γιατὶ κ' ἐσὺ εἶσαι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ καθὼς ὀνειρεύονται τρικλίζουν...

ΦΛΑΜΜΑ.—Μὴ μιλᾶς ἔτσι! Ἐδίστασα μήπως ἐγὼ ὅταν, λίγο πρίν, ἔβαλες ἀπάνω μου ξαφνικὰ τὸ βάρος ἀπὸ τόσο αἷμα καὶ τόσο μῖσος;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ὑπάρχει ἕνας ἴσως...

(Δὲν θέλει νὰ προχωρήσει)

ΦΛΑΜΜΑ.—Ὑπάρχει ἕνας;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Σ' αὐτοὺς ποὺ θὰ συναντήσεις αὔριο στὸ δρόμο σου, στὰ θηρία ποὺ θὰ ζητήσουν νὰ σοῦ ἁρπάξουν τὸ θῦμα, στοὺς ἀντιπάλους ποὺ σοῦ ἑτοιμάζονται, ὑπάρχει ἕνας ποὺ δὲν ξαίρει τὶ θὰ πεῖ δισταγμός...

ΦΛΑΜΜΑ.—Ποιός;

(Πάλλεται σὰν χορδὴ ποὺ τεντώνεται καὶ ἡ ζηλότυπη περηφάνεια χαράζει καὶ γεμίζει σκιὰ τὸ αὐλάκι ποὺ σχηματίζεται στὴ ρίζα τῆς μύτης του).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ὁ Κλαύδιος Μεσσαλᾶς.

ΦΛΑΜΜΑ (μὲ περιφρόνηση).—Ποτὲ δὲν μὲ κοιτάζει στὰ μάτια.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Θὰ σὲ κοιτάξει στὰ μάτια τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ μπορέσει νἀρθεῖ ἀντικρύ σου γιὰ νὰ σοῦ πεῖ: «Ἢ ἐσύ, ἢ ἐγώ!».

ΦΛΑΜΜΑ.—Πρὶν ἔρθει αὐτὴ ἡ μέρα τὰ μάτια του θἄναι τυφλά.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ἔκαμε τὸ πραξικόπημα γιατὶ ἐγνώριζε καλὰ τὶς ὀρέξεις τοῦ ὄχλου καὶ γιατὶ ἦταν βέβαιος ὅτι ἡ πράξη του αὐτὴ θὰ τοὔδινε τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ. Τὸν τριγύριζαν στοὺς δρόμους θριαμβευτικά. Καμμιὰ περίσταση δὲν ἀφίνει νὰ τοῦ διαφύγει. Ἐνεργεῖ σὰν ἀστραπή. Κάθε αὔριο μπορεῖ νἄναι δικό του.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἔκαμε ἕνα λάθος. Θὰ πληρώσει.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Πρέπει νὰ τὸν ὑπερασπίσω γι' αὐτό.

ΦΛΑΜΜΑ.—Θέλεις ἐσὺ νὰ τὸν ὑπερασπίσεις;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ἔκαμε αὐτὸ ποὺ ἔκαμε γνωρίζοντας πὼς ἡ τόλμη μου θὰ σκέπαζε τὴ δική του. Ἔχει τὴ διαταγή μου.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἐναντίον μου;

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Θὰ βρεῖς μιὰν ἄλλην αἰτία γιὰ νὰ τὸν χτυπήσεις, ἄλλην ὥρα.

ΦΛΑΜΜΑ (ξεσπώντας σὲ μιὰ ζηλότυπη περηφάνεια).—Ἡ θέλησή μου ἐδιάλεξε πάντα τὴν ὥρα της καὶ δὲν γνωρίζει διαφορές. Οὔτε σὺ δὲν θὰ μποροῦσες νὰ τὴν διαβεῖς. Ξεπερνάει τὰ πάντα...

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (θριαμβευτικά).—Ἄχ, νάσαι λοιπὸν κύριος, ὅπως πρέπει νὰ εἶσαι! Αὐτὸ μὲ χορταίνει. «Ξεπερνάει τὰ πάντα». Ἔγινες ὅμοιός μου. Θὰ βροῦμε τὴν κυριαρχία μας πέρα ἀπὸ κάθε τέρμα, οἱ δυό μας, μόνοι. Θἄναι δικό μας κάθε τί ποὺ ἔχει ἀπαγορευτεῖ, τὸ πιὸ τολμηρό, τὸ πιὸ μακρινό. Ἀναγνωρίζεις τώρα τὴ μοῖρα σου; Εἶνε μεσημέρι: ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου φωτός. Τὴν ἀναγνωρίζεις;

ΦΛΑΜΜΑ.—Ναί, εἶμαι ἕτοιμος. Θἄχεις αὐτὸ ποὺ σοῦ ὑποσχέθηκα, καὶ περσότερο ἀκόμα, γιατὶ ἐσὺ χορταίνεις. Γιὰ σένα κάθε μέρα θ' ἁπλώνω τὴ ζωή μου ὥς τὶς κορυφὲς ποὺ καμμιὰ ἐλπίδα δὲν ἐτόλμησε ν' ἀντικρύσει. Γιὰ σένα κάθε μέρα θὰ σφραγίζεται ἀπὸ μένα μὲ μιὰ πράξη δυνατὴ στὴν ὁποίαν θ' ἀναγνωρίζεις τὸ εἶδος τῆς ψυχῆς μου, σὰν αὐτοκρατορικὴ σφραγίδα. Θὰ χορτάσεις· ἡ χαρὰ θὰ ξεχειλίζει ἀπὸ μέσα μου μὲ φωνὲς καὶ μὲ γέλοια. Θὰ σὲ βλέπω νὰ λάμπεις ἀπὸ χαρά, ἀπ' τὴν κορῶνα ὥς τὰ πόδια, στοὺς παλμοὺς τοῦ πολέμου μου. Ἡ μεγάλη σου ἀγάπη θἄναι ὁ ἥλιος ποὺ θὰ φωτίζει τὸ κεφάλι μου. Δὲν θἄχω πιὰ σκιά. Δὲ θὰ σκέφτομαι τὸ θάνατο..

(Ἡ γυναίκα ἔχει ἀκουμπήσει στὸν ὦμο του τὰ χέρια της, καὶ λυγίζει ἀπάνω του ἀπαλά. Ξάφνου, μὲ μιὰ κίνηση γεμάτη πάθος, τοῦ χώνει τὰ δάχτυλα στὰ μαλλιά, στοὺς κροτάφους, σὰ νἄθελε νὰ τὸν φιλήσει, κι αὐτὸς χλωμιάζει καὶ γυρίζει τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω).

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (σὰν μεθυσμένη, συγκρατημένη, σιγά).—Ἄχ, ἡ τόλμη σου ποὺ τραγουδάει! Τὸ αἷμα σου εἶνε γεμᾶτο μελωδία... Δὲν ἔχεις τώρα μέσα σου ὅλη τὴ μελωδία τοῦ κόσμου; Τίποτα δὲν ἔχει τόση μουσική, ὅσην ἡ τόλμη ποὺ ἀνυψώνεται. Ἐγὼ τὴν ἀκούω, τὴν ἀκούω...

(Τοῦ ἀνασηκώνει τὸ κεφάλι καὶ τὸν ἀγγίζει μόλις μὲ τὴν πνοή της. Μιὰ παύση).

Τρέμεις;

ΦΛΑΜΜΑ (μὲ σβυσμένη φωνή).—Γιὰ σένα...

(Ἀκούεται ξάφνου ἀπὸ τὸ δρόμο μιὰ δυνατὴ φωνή).

Η ΦΩΝΗ.—Φλάμμα!

(Ὁ Φλάμμα ταράζεται· ξεφεύγει ἀπ' τὴν ἀγκαλιὰ τῆς γυναίκας, τρέμοντας).

ΦΛΑΜΜΑ.—Ποιὸς μὲ φωνάζει;

Η ΦΩΝΗ.—Φλάμμα!

Η ΚΟΜΝΗΝΗ.—Ἀπ' τὸ δρόμο.

ΦΛΑΜΜΑ (πηγαίνοντας πρὸς ἕνα παράθυρο γιὰ νὰ ἰδεῖ).—Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Φιέσκι Ἔρκολε.

(Ἀνοίγει τὸ παράθυρο καὶ σκύβει. Ἡ Κομνηνὴ βρίσκεται πίσω του. Ὁ ἥλιος τοὺς πλημμυρίζει· τὸ νερὸ τῶν συντριβανιῶν φεγγολάμπει γύρω τους).

Η ΦΩΝΗ.—Φλάμμα!

ΦΛΑΜΜΑ.—Ποιὸς μὲ φωνάζει;

Η ΦΩΝΗ.—Τὸ πτῶμα τοῦ Μάρκου Ἀγράτη εἶνε μπροστὰ στὴν πόρτα σου!

ΠΡΑΞΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Ἕνα γραφεῖο, οἱ τοῖχοι τοῦ ὁποίου εἶνε σκεπασμένοι μὲ ψηλὲς βιβλιοθῆκες ποὺ ξεχωρίζονται ἀπὸ ἐμβληματικὰ παραπετάσματα μὲ κρόσσια ἀπὸ ἀνθοπλέγματα. Στὸ τοίχωμα τοῦ βάθους, ἕνα τετραγωνικὸ ἄνοιγμα, βγαίνει σ'ἕνα διάδρομο σχηματισμένον ἀπὸ πλατειὰ κρύσταλλα, σὰν ὑδροχόη, καὶ τελειώνει σ' ἕνα ἡλιακωτό. Μιὰ μεγάλη τριανταφυλλιά, ἀπ' ἔξω, ἁπλώνεται στὰ κρύσταλλα, φορτωμένη ἄπειρα πορφυροκόκκινα ρόδα. Τὸ φῶς τοῦ δυτικοῦ ἡλίου περνάει ἀπ' τὶς φυλλωσιὲς καὶ τὰ λουλούδια, ἀφίνοντας νὰ φανοῦν καὶ τὰ μικρότερα ἀγκάθια, κάνοντας διάφανα φύλλα καὶ πέταλα. Εἶνε τόση ἡ περιχυμένη ἁρμονία σὲ φῶς καὶ σὲ χρώματα, ὥστε ἡ τριανταφυλλιὰ τοῦ ἡλιακωτοῦ παίρνει μιὰν ὀμορφιὰ σχεδὸν ἀφύσικη, φανταζει σὰν κάποιο θαῦμα ἢ ὅραμα.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Ὁ Ρουτζέρο Φλάμμα στέκεται ὀρθός, ἀκουμπισμένος σ' ἕνα τραπέζι γεμᾶτο χαρτιά. Ὁ Δανιὴλ Στενὸς εἶνε καθισμένος, λίγο παρέκει. Ἕνας νέος, ποὺ μπῆκε ἀπ' τὸν διάδρομο, στέκεται ὀρθὸς στὸ φωτισμένο κατῶφλι, ἔχοντας τὸ βλέμμα προσηλωμένο πάνω στὸν Δικτάτορα.

ΦΛΑΜΜΑ (χαμογελῶντας).—Ἔρχεσαι λοιπὸν ἀπὸ μακριά, γιὰ νὰ μοῦ ἀποκαλύψεις ἕνα μυστικό...

Ο ΝΕΟΣ.—Ναί, σ' ἐσένα μόνο.

ΦΛΑΜΜΑ (χαμογελῶντας).—Ἕνα μυστικὸ τρομερό;

Ο ΝΕΟΣ.—Θὰ ἰδεῖς.

ΦΛΑΜΜΑ.—Συνωμοτοῦν ἐκεῖ κάτω, ἐναντίον μου; Μίλησε λοιπόν, μηνυτὴ τοῦ ἀέρος!

Ὁ ΝΕΟΣ.—Σ' ἐσένα μόνο.

ΦΛΑΜΜΑ (χαμογελῶντας).—Μὲ βλέπεις; Φαίνεται πὼς μὲ κοιτᾶς καὶ δὲν μὲ βλέπεις. Ἔχεις τὰ μάτια θαμπωμένα.

Ο ΝΕΟΣ—Σὲ βλέπω.

ΦΛΑΜΜΑ (χαμογελῶντας).—Λέγε λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ἔχεις νὰ πεῖς, ἀγγελιαφόρε ἀμούστακε!

Ο ΝΕΟΣ.—Σ' ἐσένα μόνο.

ΦΛΑΜΜΑ (γυρίζοντας).—Στενέ, θέλεις νὰ μ' ἀφήσεις μόνον μ' αὐτὸν τὸν μυστηριώδη νέον;

(Ξαφνικὰ ὁ Νέος, τὴ στιγμὴ ποὺ στρέφεται ὁ Δικτάτορας, τραβάει ἕνα στιλέτο ποὖχε κρυμμένο κάτω ἀπὸ τὸ φόρεμα, κι ὁρμάει ἀπάνω του νὰ τὸν χτυπήσει. Ὁ Στενὸς ποὺ τὸν ἀντελήφθηκε, πηδάει ἀπάνω του, τοῦ πιάνει τὸ χέρι, τὸν ἀφοπλίζει, τὸν σπρώχνει. Ὁ Φλάμμα μένει στὴ θέση του, ἤρεμος).

Ἤθελες νὰ μὲ τσιμπήσεις;

Ο ΝΕΟΣ (λαχανιασμένος).—Νὰ σὲ σκοτώσω.

ΦΛΑΜΜΑ.—Γιατί;

Ο ΝΕΟΣ.—Γιατὶ μιὰ φωνὴ μοῦ φώναξε: «Πήγαινε καὶ σκότωσε».

ΦΛΑΜΜΑ.—Μιὰ φωνὴ βραχνὴ ἀπ' τὸ μεθῦσι!

Ο ΝΕΟΣ.—Ὄχι, καθαρή.

ΦΛΑΜΜΑ — (χαμογελῶντας).—Ἐρχόταν κάτου ἀπὸ τὴ γῆ ἢ ἀπὸ ψηλά;

Ο ΝΕΟΣ.—Ἀπὸ παντοῦ.

ΦΛΑΜΜΑ (χαμογελῶντας).— Εἶσαι λοιπὸν τὸ ἐργαλεῖο τοῦ Θεοῦ! Θέλεις νὰ πεῖς; Φαίνεται πῶς διψᾶς. Ὁ πυρετὸς σὲ καίει.

Ο ΝΕΟΣ.—Δὲν πίνω τὸ νερό σου.

(Ὁ Φλάμμα τὸν πλησιάζει καὶ τὸν κοιτάζει γιὰ λίγες στιγμές, προσεχτικά).

ΦΛΑΜΜΑ.—Γιὰ κοίταξέ τον, Στενέ. Εἶν' ἕνα λιονταράκι. Ἔχει ἕνα στόμα δυνατό. Θἄναι συνειθισμένος νὰ πίνει ἀπ' τὶς πηγὲς τῶν ποταμῶν.

(Κάνει ν' ἀκουμπήσει τὸ ἕνα χέρι του στὸν ὦμο τοῦ ἀγνώστου, ἀλλ' αὐτὸς τραβιέται πίσω ἀπότομα).

Πήγαινε· δὲ θὰ σ' ἀγγίξω. Εἶσ' ἐλεύθερος. Κανεὶς δὲν σὲ κρατάει. Πήγαινε ἐκεῖ ποὺ δὲν ξαίρεις οὔτ' ἐσύ. Συνόδεψέ τον ὥς τὴν πόρτα, Δανιήλ· σὲ παρακαλῶ.

(Ὁ νέος ἐξαφανίζεται ἀμέσως, τρέχοντας στὸν κρυσταλλένιο διάδρομο. Ὁ Δανιὴλ Στενὸς τὸν ἀκολουθεῖ. Ὁ Φλάμμα μένει γιὰ λίγο σκεφτικός, μὲ τὰ μάτια στραμμένα πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος, ὅπου ἡ τριανταφυλλιὰ ἀρχίζει νὰ χλωμιάζει, ἀφοῦ ὁ ἥλιος ἔχει κατέβει ἀρκετά. Ὕπειτα βηματίζει, σταματάει, βλέπει τὸ μυτερὸ ὅπλο νὰ λάμπει πάνω στὸ τραπέζι — ὅπου τἄφισε ὁ φίλος του—τὸ παίρνει, τὸ ἐξετάζει. Ὁ Δανιὴλ Στενὸς ξαναμπαίνει μέσα στὸ δωμάτιο).

ΣΤΕΝΟΣ.—Ἔφυγε τρέχοντας. Δὲν ἦταν στὰ σύγκαλά του. «Θἀρθεῖ κιἄλλος», μοῦπε φεύγοντας, «Ἔχω χίλιους ἀδερφούς». Εἶναι τρελλός...

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἔχει τὸ παραλήρημα τοῦ ὄχλου: τὴν τρέλλα ποὺ δίνει τὸ ἄγριο μέλι. Πῶς μὲ κοιτοῦσαν τὰ μάτια του; Φαινόταν θαμπωμένος. Κιδλ' αὐτὰ τὰ φλογισμένα τριαντάφυλλα ποὺ λαμποκοποῦσαν πίσω ἀπ' τὸ κεφάλι του... Τὰ εἶδε; Ἂν μὲ σκότωνε, θἄπαιρνα μαζί μου στὸν τάφο μιὰ προφητικὴν ὀπτασία. Μοῦ ἀφαίρεσες ἕναν ὄμορφο θάνατο, Δανιήλ. Νομίζω πὼς θὰ μ' ἐπλήγωνε καλά, ἂν δὲν τοῦ κρατοῦσες τὸ χέρι. Πρέπει νὰ σοῦ ὀφείλω εὐγνωμοσύνη γιαὐτό;

ΣΤΕΝΟΣ.—Πρέπει νὰ ζήσεις ἀκόμα.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ναί, ἀλλὰ ὄχι νὰ συνεχίσω τὴ ζωή, ἀλλὰ νὰ ***τὴν ξαναρχίσω***. Νομίζεις ἐσύ, ὅτι ἡ τρομερὴ αὐτὴ ἐργασία ἐθόλωσε κ'ἐσκλήρυνε τὴν ψυχή μου; Μ' εἶχε μαγέψει αὐτὸ τὸ παιδὶ ποὺ ἔφερε μαζύ του τὸν θάνατο. Εἶχα συναντήσει περσότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ στὸ δρόμο μου αὐτὰ τὰ μάτια τὰ γεμᾶτα ἄγνοια καὶ εἱμαρμένη. Τὶς τελευταῖες μέρες ὅλο ἐδῶ τριγύρω τὸν ἔβλεπα... Τὸν ἄφησα νὰ μὲ πλησιάσει. Θὰ καταλάβεις, Δανιήλ, ἂν σοῦ πῶ, ὅτι αἰσθανόμουν κάτι τὸ ἀδερφικὸ γιαὐτόν; Ἀναγκάστηκα νὰ γελάσω, πρίν, γιὰ νὰ μὴν ὑποκύψω στὴν ὁρμὴ τῆς καρδιᾶς μου. Ἄχ, ἄξιζε αὐτὸς τὴ χαρὰ νὰ μὲ σκοτώσει, ἀφοῦ μοῦ ἀποκάλυψε σὲ μιὰ στιγμή, ὅτι ἡ βαθύτερη ρίζα τῆς ζωῆς μου εἶνε ἀκόμα ἀνέγγιχτη καὶ ὅτι μποροῦσα ***νὰ ξαναρχίσω τὴ ζωή***: ἐγώ, καθὼς μὲ βλέπεις, ποὺ φαίνομαι ἀνοιχτός, κουρασμένος, ἀπελπισμένος!

(Βηματίζει μέσα στὸ δωμάτιο, πολὺ ταραγμένος).

Καταλαβαίνεις; Ἡ εὐγένεια τῆς φύσης ποὺ λάμπει ξαφνικά, μπροστὰ σ' ἕνα ἄγνωστο παιδί... Μόνο μιὰ ἡρωικὴ ψυχὴ εἶνε ἱκανὴ νὰ ξκναρχίσει τὴ ζωή. Κ' ἐσὺ θὰ σκέφτηκες γιὰ μένα: «Ὄχι μεγάλος, ἐζήτησε τὸ μεγαλεῖο». Κ' ἐσὺ ἀκόμα μ' ἔκαμες πιὸ μικρὸν ἀπ' ὅ,τι εἶμαι.

ΣΤΕΝΟΣ.—Αὐτοὶ ποὺ σ' ἀγαποῦνε σκέφτηκαν: «Μεγάλος, θέλησε νὰ τυλίξει τὸ μεγαλεῖο του σὲ παλιὰ κουρέλια πορφύρας καὶ νὰ τὸ ἁρματώσει μ' ἕνα ὅπλο παλιό».

ΦΛΑΜΜΑ (προσέχοντας στὸ ὅραμα ποὺ βλέπει).—Ποῦ εἶνε, τώρα; Ποῦ πάει; Ἂν μποροῦσα νὰ τὸν ἀκολουθήσω... Πάει, πάει, στοὺς δρόμους, στὶς πλατεῖες, σ' ἕνα ψήλωμα. Ὅλα τὰ μάρμαρα τῆς Ρώμης λάμπουν ἀπ' τὸ φῶς αὐτὴ τὴν ὥρα. Ἡ πολιτεία ὁλόκληρη φεγγολάμπει ἀπ' τὸν ἑαυτό της καὶ φωτίζει τὸν οὐρανό. Ἡ δόξα διαβαίνει στὰ μέτωπα τῶν λόφων... Κιαὐτὸς πάει, πάει ἐλεύθερος, μόνος, ἔχοντας ἴσως ἀκόμα στ' αὐτιά του τὴ φωνή μου, ἂν ὁ βόμβος τοῦ αἵματός του τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀκούει κιἄλλον ἦχο. Πάει πρὸς ἕνα ψήλωμα, γιὰ ν' ἀναπνεύσει... Πρὸς τὸ Τζιανίκολο; Πρὸς τὸ Ἀβεντίνο; Θυμᾶσαι, Δανιήλ; Ἀνεβαίναμε τρεχᾶτοι, λαχανιασμένοι, σὰ νὰ χάναμε ἕνα βασίλειο χάνοντας αὐτὴ τὴ στιγμὴ τοῦ ὑπέρτατου φωτός. Σ' ἔσερνα. Ἡ καρδιὰ μου εἶχε φτάσει ὥς τὰ δόντια... Θυμᾶσαι; Πῶς τὴν ἀγαπούσαμε! πόσο μᾶς φάνηκε γλυκειὰ καὶ τρομερὴ ἡ ὀμορφιὰ τῆς Ρώμης!

(Κλείνει τὰ μάτια μὲ τὰ χέρια καὶ στέκεται ἀκίνητος, σὰν γιὰ νὰ ἰδεῖ μέσα στὴν ψυχή του τὸ φωτεινὸ αὐτὸ ὅραμα).

ΣΤΕΝΟΣ.—Ρώμη! Ἐμεῖς κουνιόμαστε, ἀλλάζουμε, διαβαίνουμε: αὐτὴ μένει ἀκίνητη, σταθερὴ καὶ ἀρχαία· μόνη στὸν κόσμο, γεννημένη μιὰν ἀπριλιάτικη μέρα, δίχως ἀδερφὲς καὶ δίχως ἀδέρφια στοὺς αἰῶνες. Εἶνε μιὰ ἐρωμένη τρομερή. Τρέφεται μὲ τὰ σπλάχνα τῶν δυνατῶν. Τὸ ἀγκάλιασμά της εἶνε φρικτὸ σὰν τὸν πόνο. Κ' εἶνε ζηλότυπη. Ἐκδικιέται αὐτὸν ποὺ τολμάει νὰ τῆς ξαναπάρει ὅλη τὴν ἀγάπη ποὺ τῆς ἔδωσε.

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἀλήθεια, ἀλήθεια. Ἐνόμιζα πὼς θὰ τὴν ἀγκάλιαζα, πὼς θὰ τὴν ἔσφιγγα, ὅτι θὰ πάλευα μαζί της, ὅτι θὰ γινόμαστε ἕνα σῶμα, ὅτι θἄχα τὴ δύναμη νὰ τὴν γονιμοποιήσω, ὅτι θὰ γινόμουν ἕνας νέος παλμὸς τῆς σιγανῆς της ζωῆς... Καὶ νάμαι, ἕνας τάφος ἀνάμεσα στοὺς χίλιους τάφους της.

ΣΤΕΝΟΣ.—Ἐκδικιέται. Μονάχα σ' αὐτὴν ἔπρεπε νὰ πιστέψεις. Τὸ ἴδιο βράδυ ποὺ εἴχαμε ἀποφασίσει τὴν ἐπανάσταση, ἐκεῖ πάνου, στὸ ἔρημο σπίτι σου, ἤσουν μαζί

μου στὸ μπαλκόνι καὶ τὴν κοίτοῦσες· κιαὐτὴ ἤταν ἔκεῖ, λαμποκοποῦσε κάτου ἀπὸ τἄστρα, μὲ τὴν ἀπέραντη θαλασσινή της φωνή· καὶ σὺ ἐπρόφερες πολλὲς φορὲς τὄνομά της ποὺ μεθάει τὸν κόσμον ὁλόκληρο.Κ'ἐγώ, ἀπ' τὸν τόνο τῆς φωνῆς σου, κατάλαβα ὅτι εἶχες ἀρχίσει νὰ τῆς εἶσαι ἄπιστος, ὅτι τῆς ἔδινες καὶ μιὰν ἀντίζηλο... Τὸ θυμᾶσαι;

ΦΛΑΜΜΑ.—Αὐτὴ τὴ βραδιά... Ὤ, ὄχι, δὲν ἐσκεφτόμουν, δὲν ἐπίστευα ποτέ, δὲν ἤξαιρα... Μιὰ μεγάλη δίψα γιὰ νὰ δοξαστῶ, μιὰ μεγάλη ἀγωνία, μιὰ ἀπέραντη ἐπιθυμία γιὰ νὰ ζήσω ὁλόκληρη τὴ ζωή... Καὶ δὲν ἐσκεπτόμουν, δὲν ἤξερα ὅτι θαρχόνταν σ' ἐμένα ὁ θνητὸς πειρασμὸς μὲ τὰ θανατηφόρα της χαρίσματα. Ὅταν παρουσιάστηκε στὸ κατῶφλι; γυμνὴ ἀπὸ κάθε πραγματικότητα, ἀνύπαρκτη σὰν ἕνα φάσμα τοῦ πυρετοῦ μου, ἀνέλπιστη πραγματικὰ κιἀνέγγιχτη, τινάχτηκα σὰν ἀπὸ κάποιον ὕπνο, τῆς μίλησα σὰ νὰ ὀνειρευόμουν, ἀλλὰ δίχως νὰ προφέρω τὴ λέξη· ποὺ θἄλεγε ἕνας ἄνθρωπος τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ψυχή του γκρεμίζεται σὲ μιὰν ἄβυσσο.

ΣΤΕΝΟΣ.—Ἄχ, ἐργαλεῖο δουλείας καὶ θανάτου βαλμένο σὲ δυὸ ἀντρίκια χέρια ποὺ ἤταν ἱκανὰ νὰ κάμουν ἄλλα ἔργα!

ΦΛΑΜΜΑ.—Θέλησε νὰ χορτάσει τὴν ἀρχαία ψυχή της μὲ τὰ ἐγκλήματα μιᾶς περασμένης γενεᾶς· κ' ἐγὼ ἐξυπηρέτησα τὸν τυραννικό της πόθο σὰ νἄταν δικός μου ὅσο μποροῦσα· γιατὶ ἔχει σφραγίσει τὴ θέλησή της μὲ τὴ δική μου, καταλαβαίνεις; κ' ἡ ζωή μου εἶνε τυλιγμένη στὴ δική της, ὅπως τὰ ξύλα μέσα στὶς φλόγες.

ΣΤΕΝΟΣ.—Ἀκόμα;

ΦΛΑΜΜΑ.—Ἀκόμα. Πόσες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις δὲν ἐτράβηξα σιμά μου, τὶς ἔψαξα, τὶς σκάλισα, τὶς ὑπόταξα, τὶς μεταχειρίσθηκα μὲ ὅλους τοὺς τρόπους ποὺ μοῦ παρουσίασαν οἱ ἀντιθέσεις τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν παθῶν; Δὲν ἔζησα στὶς ἐρημιές, ἀλλὰ μέσα στοὺς ἀνθρώπους. Λοιπόν, τίποτα δὲν ὑπάρχει πιὸ διαφορετικό, τόσον ἀσύμφωνο, ὅσο ἡ συναίσθηση ποὺ ἀπόχτησα ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ποὺ ἑνώθηκε μὲ τὴ δική μου... Δὲν ξαίρω, δὲν ξαίρω, δὲν θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ σοῦ ἐξηγήσω... Κάτι τὸ ἀπάνθρωπο καὶ τὸ τερατῶδες· μιὰ σκληρὴ πραγματικότης, σταθερή, γεμάτη ἀκρίβεια ὅταν ἐνεργεῖ, σκοτώνει, καταβροχθίζει, καταστρέφει, καὶ στὸν ἴδιο καιρὸ κάτι τὸ ψεύτικο, τὸ τεχνητό, τὸ ὑποκριτικό, κάτι ποὺ θαμπώνει· ἕνας ἀέρας ποὺ δὲν ἀναπνέεται καὶ εἶνε ἀναγκαῖος γιὰ νὰ ὑπάρχει κανείς· ὁ ἀτέλειωτος θόρυβος μιᾶς ἀόρατης καταστροφῆς ποὺ πάντα διαβαίνει καὶ δὲν φεύγει ποτέ· χειρονομίες, λόγια στὰ ὁποῖα ξαναζωντανεύουν ἀσυγκράτητα πλήθη, ὅπως ἡ τρικυμία ἑνὸς ὁλόκληρου ὠκεανοῦ βρίσκεται σὲ μικρὸ κῦμα ποὺ σὲ τυλίγει· κἄποτε, ἡ φρίκη νὰ αἰσθάνεσαι πὼς πετρώνεις σιγὰ-σιγὰ ἀπ' τὸ πρόσωπο τῆς Γοργόνας· κἄποτε, ἡ ἄγρια ἡδονὴ ἐκεινοῦ πού, μὲ μιὰ σαρκικὴ πράξη, παραβιάζει ἕνα νόμο, ἕνα ἱερὸ τάμα, τὰ δικαιώματα ἑνὸς λαοῦ, τὶς προσταγὲς ἑνὸς θεοῦ, μιὰ τρομερὴ ἀπαγόρευση· κἄποτε πάλι, τὸ μαρτύριο κι ὁ σπαραγμὸς ἐκεινοῦ ποὺ τὸν ἔκλεισαν στὸν ταῦρο ἀπὸ πυρωμένο μπροῦτζο γιὰ νὰ ζωντανέψει μὲ τὰ βογκητά του τὸ μέταλλο... Δὲν θὰ μπορέσεις ποτὲ νὰ καταλάβεις· φαντάζεσαι πὼς παραληρῶ, νομίζεις πὼς εἶμαι ἄρρωστος.

(Φαίνεται πολὺ θυμωμένος. Στοὺς τρόπους καὶ τὸν τόνο τῆς φωνῆς του ἐκδηλώνεται ἕνα ἀνακάτεμα τρέλλας καὶ φρόνησης σὰν ἡ σκέψη του νὰ περνάει κι ἀπ' τὰ δυὸ στάδια).

(Στἄλλο φύλλο τελειώνει)

(Μετάφραση) ΜΙΧ. Σ. Χ. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ = = = = = = = = = =
ΓΡΑΦΕΙΑ: ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8 = = = = = = =

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ	ΔΡΑΧ. 25.—	
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ	» 12.50	
» ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ	ΦΡ. ΧΡ. 15.—	
ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧ. 2.—		

39.

ΕΚΕΙΝΕΣ ΟΙ ΕΝΑΣΤΡΕΣ ΧΕΙΜΩΝΙΑΤΙΚΕΣ ΟΛΟΝΥΧΤΙΕΣ

Τὸ νύχτιον ἄστρον ἦτο ποὺ ὅλο εὐώδα
σκορπῶντας ἐπουράνια θυμηδία·
ξεφυλλιζόνταν οὐρανόθε ρόδα·
χαμόγελα θεῶν ἦτον ἡ νύχτα.
Φευγᾶτο τὸ ρῖγος τοῦ χειμῶνα·
μὲ συνέπαιρνε ἡ ζέστα στὸ κρεββάτι,
καὶ ἀντίκρυζα θαμπότατο ἀπ' τὸ τζάμι
τοῦ βαθύτατου οὐρανοῦ ἕνα κομμάτι.

Πρὸς τὴ Δύση ἦτον, ἢ πρὸς τὴν Ἀνατολή;

Ἀλλὰ τὸ ἀστέρι τρεμόσβυε·—ἔλεες, ἐχάθη
τόσο μὲ μιᾶς, δίχως νὰ τὸ μηνύσει·;
Ἀγγέλοι τὸ ἐτυλίξανε μὲ σάβανα
κ' ἐπάρθη ἀπ' τὴ ματιὰ μου μονομιᾶς;

Πρὸς τὴ Δύση ἦτον, ἢ πρὸς τὴν Ἀνατολή;

Ποῦθε ὁ ἥλιος θὰ δείξει τὴν Πρωία;
Εἶνε τῆς ἄκρας νύχτας ἡ ὥρα, ἢ τοῦ ὄρθρου;
Ἔρχεται ὁ ὕπνος κουβαλῶντας δῶρα,
Γέροντας μὲ τὰ Κάνιστρα τῶν Ὀνείρων;
Ἔρχεται ἡ μέρα, ἡ μέρα ἡ ζωοφόρα,
κομίζουσα τῆς Ζωῆς τὴν πολύπλοκη μέθη,
μὲ καινούργιους πλοκάμους μυστηρίων;

Τέτοιοι οἱ διαλογισμοί μου ὥρα πολλή.
Ἀλλὰ στὸ τέλος μοῦ ἐλύθη ἡ ἀπορία.
Ἦρθεν ὁ ὕπνος, μαζὶ μὲ ἄλλους Γερόντους,
κουβαλῶντας ὅλοι στὶς καμποῦρες τους δῶρα
σὰν ὄνειρο, σωρὸ τὶς ὀπτασίες τῆς μέρας,
πολυτάραχες, μαῦρες, ἀγωνιώδεις.

Μιὰ φλόγα σιγοκαίετο σὲ γωνία,
καὶ ὁ πύρινος ὁ μπροῦντζος καθρεφτίζοντάς την
φλεγόταν ὅλος μὲ δαιμόνιες λάμψες.
Ὅθε, ἐξαίφνης, ἐφούντωσαν οἱ ἴσκιοι,
χορευτικοί, ἀγαπητῶν προσώπων
ποὺ ἡ Μοῖρα στὴ ζωὴ τἄχε σκορπίσει,
ἀλλὰ ποὺ ἡ νύχτα, πλέον ἀγαπητή, συντροφεμένα
τὰ θέλησε στὴ ζέστα αὐτὴ νὰ μὲ συντύχουν.

Τὶ ἂν ἔξω ἄγριος βοριὰς περιδιαβάζει,
ποὺ ἡ δόξα ἡ οἰκιακὴ μὲ στεφανώνει
στὴν πολυπόθητην εὐδαιμονίαν ἐγκαθιστῶντας με
καὶ οἱ ὁμηγύρεις τῶν προστατευτικῶν ἀστέρων.

ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ *Nobilissimus*

Μεθ' ἑσπέρα μαρμὶ φωνὴ ἀπεκεῖ πιαβαρὰ ὁ χάρος
ὁ κυρμὸ ὁ πλήρωνος ξεβαν μεβόλια μαρμέρο
ὁ χάρος ὁ κύριος μεβὰ φαντερμεπαὶ ἐλάσανε

Jean Moréas

CONTE D' AMOUR

III

Εἶν' ἡ καρδιὰ μου φέρετρο μέσα στὸν τάφον ἄδειο,
εἶν' ἡ ψυχή μου χάλασμα ποὺ τὰ κοράκια σμίγουν.
—Κῆπος εἶν' ἡ καρδιά σου ἀπ' τὰ πιὸ πάγκαλα τὰ κρῖνα,
κατάσπρη εἶν' ἡ ψυχή σου, ὡσὰν κατάσπρη περιστέρα.

Καὶ τ' ὄνειρό μου εἶν' οὐρανὸς σερτός, ποὺ ὁ ἀγέρας [κλαίει,
κ' ἡ μοῖρα μου εἶναι, σὲ μιὰ γῆς χέρσα, μιὰ στοῖδα [χῶμα.
—Ἀγνὸ εἶναι τ' ὄνειρό σου, ὡσὰν τὴν πλέον ἁγνὴ θυσία
κ' ἡ μοῖρα σου χαμογελάει, σὰν ἥλιος ποὺ ἀναδίνει.

Τὸ στόμα μου ἔχει τῆς ξανθειᾶς τὴν πίκρια μπελλαντόνας,
τ' ἄφεγγα μάτια μου τὰ κάλεσαν τῶν κολασμένων μίση.
—Ἀνθὸς τὸ στόμα σου, μὲσ'στὴν παράδεισο ἀνοιγμένος
κ' εἶναι ἀγαθὰ τὰ μάτια σου τ' ἀγνά, σὰν τὶς Μαντόνες.

VIII

Μὲ δάκρυα τ' ἀχνὰ βλέμματα τῶν ἄθυμων ματιῶν σου
ποὺ ἀχάτης καὶ χρυσάφι τὰ χαράζουν, μὴ θολώνεις!
Μόνο ἄφησε ἡ λικνιστικιὰ φρεγάτα νὰ σὲ πάρει
μὲσ' στῶν ἐπίσημων νερῶν τὶς ἀπεραντοσύνες.

Θλιμμένος, στὶς ἀλλόκοτές μου θὰ θυμοῦμαι νύχτες
φιλήματα λιγόθυμα καὶ σαστισμένα χάδια
καὶ μεταξόντυτες φωλιὲς ποὺ οἱ ἐτρουσκικὲς ὑδρίες
τὶς πλήξεις τῶν χλωρωτικῶν τῶν ρόδων ἀναδίνουν.

Τὸν πόθο μου παιδεύοντας ἡ μοναξιὰ ἐρεθίζει·
τὸ πάθος μου τὸ ἀλύγιστο, ποὺ ἡ ἀνάμνηση τὸ θρέφει,
μὲσ' στὴν καρδιά μου ξέχειλο θ' ἀνέβει καὶ παρόμοιο
τὰ ποταμήσια τὰ νερὰ ποὺ περεχοῦν τὴν ὄχθη.

ΟΤΤΙΛΙΑ

Τὰ χείλια τῆς βακχίδας καὶ τὰ μάτια τῆς Μαντόνας,
τὰ φρύδια τὰ διχαλωτά, τοῦ Σατανᾶ σφραγίδα·
τὰ ἀγεροφούντωτα μαλλιά, ποὺ παραιτάει τὸ χτένι,
λουλούδια τ' ἀνθοστέφουνε, πιὸ παγερὰ ἀπ' τὸ χιόνι.

Ἀπ' τὸν κοιτῶνα ἐξέφυγε, γιά μὴ ἀπ' τὸ κοιμητῆρι
καὶ τὰ χρυσὰ της τὶς σταχτιὲς πλάκες φιλοῦν σαντάλια;
Τάχα εἶναι πέπλος ὑμεναίου, γιὰ σάβανο θανάτου
ἡ γάζα, ποὺ στὰ ἑσπερινὰ φυσήματα σπαράζει;

Στὸν πύργο πλάι, ἡ πανσέληνος, πιστὴ στοὺς νεκρομάντες,
στραγγίζει μέσα ἀπ' τὰ κλαριὰ σὲ στάλες ἀπ' ἀσῆμι,
κι ὅμοιες φτεροσαλέμματα, θαρρεῖς νὰ σέρνουν ἦχο
ἅρπες, μέσα ἀπ' τὸ θάλαμο ποὺ οἱ πανοπλίες κοιμοῦνται.

(Les Syrtes)

MADRIGAL

Σαρκόχροη καὶ πληθόσαρκη, τοὺς μαρασμοὺς σαρκάζεις·
καί, μὲ τὸ πορφυρόφεγγο τὸ στόμα σου, τὸ σκέρτσο
τὸ ἄπρεπο, μὲ τὸ μέτωπο ποὺ οἱ ἀσκητικὲς οἱ τύψεις
μὲ τοὺς σκληρούς των ἐρχομοὺς ποτὲς δὲ θὰ σκοτίσουν,

μὲ τ' ἄμεστα τὰ στήθεια σου, τὶς ἀβαθες λαγόνες,
τὰ στρηφωμένα σου μαλλιά, ἐξαίσια παρασταίνεις
τοῦ καιροῦ μας τὸν ἔρωτα, ποὺ τέχνη δίχως πίστη,
—μὰ ἡ τέχνη μας—τὸν στόλισε μὲ ρόδα καὶ κορδέλλες.

Μὰ ἐγώ, θυμᾶμαι ἑνὸς ναοῦ τὶς δωρικὲς κολόνες
πού, ἀπ' τὶς μολόχες τὰ περιπλοκάνθια σκαρφαλώνουν,
καὶ στῶν ξανθῶν βλεμμάτων σου βαθειὰ τὸ γνήσιο ἀτσάλι

ξανοίγω δάση ἀπὸ μυρτιές, γνώριμα γιὰ τὶς νύμφες,
νεροσυρμὲς μισοάφαντες ποὺ πίνουνε οἱ δορκάδες
καὶ μέσα ἀπὸ μελωδικὰ σκιρτήματα ξεφεύγουν.

ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑ

Τῶν ἀνθρώπων ὁ ἀχὸς καὶ τῶν πραγμάτων,
σὰν κῦμα ποὺ ξεπνέει, ἔχουν σωπάσει.
—Τοὺς πάγκαλους σκοπούς σου, ποὺ προδώνεις,
λογάριασε, ἂν τὸ δύνεσαι, ὦ καρδιά μου.

Δέσμες ἀπὸ τριαντάφυλλα, σπασμένες,
μυρώνουν τὶς περίλυπες τὶς αὔρες.
—Μέτρησε τὶς ὁρμές σου ποὺ ἔχουν στέρξει,
τὶς πτήσεις σου ποὺ ἐκλεῖσαν τὶς φτεροῦγες.

Μὰ ὁ γλυκὸς οὐρανὸς θερινῆς νύχτας
τῆς πολιτείας εὐλογάει τὸν ὕπνο.
Ἂς πᾶμε ὅπου βολεῖ, καὶ δίχως μῖσος.

Μιὰ ποὺ ἡ ζωὴ εἶν' ἀσήμαντη κι ἀνάξια,
κατάντικρυ ἄς κάπνίσω στὴ σελήνη
τὴν πίπα μου τὴν ἀγριοκερασένια!

AIRS ET RECITS

Η ΚΑΒΑΛΛΑ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

Μέσα ἀπ' τὸν κάμπο, ἀπ' τὴ νυχτιά, ὁ Χάρος πάει καβάλλα.
Τῆς νύχτας ὁ ἄνεμος φυσάει ἀνάμεσα ἀπ' τὸν κάμπο.

Ὁ ἄνεμος μέσ' στὸ σφένταμνο φυσάει καὶ μέσ' στὸ σχοῖνο.
Τ' ἄσκημο ὁ Χάρος καβαλλάει λιγνόποδο ἄλογό του

κι ἀπὸ τὰ πόδια ἀνάστροφα κι ἀπ' τὰ μαλλιὰ πιασμένοι
ἀπ' τὸ λαιμό του, ἀπ' τὴν οὐρὰ κρεμόνται οἱ πεθαμμένοι.

Καὶ τ' ἄσκημο ἄλογο, στητὸ στὰ πισινά, χορεύει.
Ὁ Χάρος, ὅμοια ἕνας τρελὸς, στὴ νύχτα πάει καβάλλα.

Κ' οἱ γέροι λένε:«—Χάρε μου καλέ, στάσου μιὰ στάλα,
νὰ πιοῦμε μέσ' στὴ χοῦφτα μας ἀπ' τὴν πηγὴ μιὰ στάλα!».

«—Καὶ μεῖς, λένε οἱ ὀμορφονιοὶ κ' οἱ ὀμορφοπαρθένες,
καὶ μεῖς μάτσα νὰ δέσωμε τὶς βιόλες μαζωμμένες».

(Les Cantilènes)

(Μετάφραση) ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΜΕΡΙΚΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ

(ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ)

Ἡ πίστη τοῦ Σολωμοῦ στὴ δική του Θεότητα δὲν εἶχεν ὅρια· δὲν εἶχε καμμιὰ σχέση μὲ κεῖνο ποὺ συνήθως λατρεύεται· γιατί, ἂν στὰ πρῶτα του χρόνια πίστευε στὸ χριστιανικὸ Θεὸ καὶ σῶλες τὶς τελετὲς καὶ μυσταγωγίες τῆς ἐκκλησίας, ἂν κατόπιν ὕψωσε τὴ Θεία Δίκη σὲ θεότητα, ὅμως κατὰ τὰ τελευταῖα του χρόνια ἡ πίστη του, ὡς δόγμα, εἶχε περάσει ἀπὸ τὰ κριτήρια τοῦ ΛΟΓΟΥ· τίποτε δὲ μποροῦσε νὰ παραδεχθῆ, ἂν προηγουμένως αὐτὸ δὲν ἦταν ἀπολύτως ἰσόρροπο μὲ τὶς ἠθικὲς ἀντιλήψεις του γιὰ τὴν ἀλήθεια· ἠσθάνετο τόσο πολὺ τὴν ἔννοια τοῦ λόγου μέσα του, ὥστε δὲν ἐδίστασε νὰ τὸν καταστήση τὴ νέα θρησκεία του, τὴ θρησκεία τῆς λογικῆς καὶ τῆς κρίσεως, ἐκείνη, ποὺ τὰ πλήθη ποτέ τους δὲν ἔννοιωσαν· γιὰ τοῦτο συχνὰ τὸν βλέπουμε νὰ στρέφεται σῶνα κόσμο περισσότερο εὐρύ, σῶναν ὁρίζοντα πλατύτερο ποὺ σχεδὸν ἀγκάλιαζε τὸ σύμπαν καὶ ποὺ μόνον σαὐτὸν ἀνεπαύετο· σὰν ἀρχαῖος κι αὐτὸς ἐθεωροῦσε τὸν κόσμο σὰν «ἔμψυχο», σὰν κάτι μὲ τὸ ὁποῖον μποροῦσε νὰ κοινωνῆ κατὰ βούληση καὶ σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς του· ὁ Θεός του διεχύνετο μέσα στὸ Σύμπαν καὶ στὴ λαγαρὴ καὶ πλαστικὴ ματιά του καθρεφτίζονταν ὅλα του τὰ μυστήρια· κοινωνοῦσε μὲ «τἀνοιχτὸ μυστικὸ» τοῦ *Göthe* σὰ μεμυημένος, σὰν ἕνας γνώστης, ποὺ τόσο περισσότερο τἀγαποῦσε γιατὶ τόσο βαθύτερα τὸ γνώριζε· μὲ τὰ φτερὰ τοῦ νοῦ καὶ τῆς φαντασίας, μὲ τὴν ἀγάπη του πρὸς ὅλα σφιχταγκάλιαζε τοὺς κόσμους ἀπὸ τὴ Γῆ μέχρι τῶν ἀστεριῶν· σὰν ὅλους τοὺς Ἕλληνας ὅλων τῶν ἐποχῶν ἦταν κιαὐτὸς ἕνας πανθεϊστὴς αἱρετικός· ἀγαποῦσε περισσότερο τὸ Σύμπαν παρὰ τοὺς φθαρτοὺς δεσμοὺς τῆς γῆς μας:

> Γιατὶ ἡ ψυχή μου μῶλεγε συχνὰ στὸ στῆθος μέσα,
> στὸν κόσμο τὴν ἀγάπη σου πάρα πολὺ μὴ βάνης
> καὶ τᾶστρα μῶλο τους τὸ φῶς κοιτοῦν μ' ἐρωτεμένα,
> καὶ ρόδο μέσα μου πολύ, κρῖνος πολύ, ἀνθίζει.
>
> Πολλαῖς φορὲς σᾶγκάλιασα . . .
> Πολλαῖς μὲ τὴν ἀγάπη μου καὶ μὲ τὸ πέταμά του (1)

Ἀλλ' ἂν ὁ Σολωμὸς ὑπῆρξεν ἕνας μεταφυσικός, ὑπῆρξε ἐξ ἴσου κ' ἕνας ὑπέροχος πραγματιστὴς ἰδεολόγος κ' ἕνας πατριώτης, τοῦ ὁποίου ἡ ἠθικὴ θὰ μᾶς ξαφνίζει γιὰ τὴν ἐθνική της ἀγνότητα· ἡ προσωπικότης του δὲν ἐξηντλεῖτο μέσα στοὺς μεταφυσικοὺς κόσμους τῆς Ἰδέας, ἀλλ' ἐξυπηρετοῦσε μὲ τὴν ἠθική της καὶ τὸ κοινωνικὸ περιβάλλον της· ἡ πατρίδα δὲ μποροῦσε νὰ χωρισθῆ τῆς ἰδέας του, ἡ ἀγωγὴ τῆς τέχνης του· ἂν ὑπῆρξε μεταφυσικός, ὅμως ἤξερε νὰ περιβάλλη τὸ μεταφυσικὸ κόσμο μὲ τὸ ὁλικώτερο ντύμα καὶ νὰνυψώνη τὴν πραγματικότητα στὴν ἰδανικώτερη σφαῖρα.

Ἀλλ' ὅσο κιἂν θέλουμε τὴν προσωπικότητα τοῦ Σολωμοῦ μόνη της ἀνυψωμένη στὸ «νόημα τῆς τέχνης», παρ' ὅλη τὴν ἐξαιρετικὴ φύση της, μακρινὲς θὰ βροῦμε τὶς ἐπιδράσεις· οἱ ἐπιδράσεις αὐτὲς δὲ συντελοῦν μόνο στὸ νὰ μορφώσουν τὴ λεπτότατη κριτικὴν εὐαισθησία του, ἀλλ' ἐπὶ πλέον συντελοῦν καὶ σαὐτὴ τὴν ὀργάνωση τῆς ἠθικῆς τῆς τέχνης του· ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀδυναμία, καθὼς νομίζεται, ἀλλ' ἀπεναντίας δύναμις, ποὺ κατορθώνει ὥστε ὅλα τὰ τότε σύγχρονα ρεύματα νἀφομοιωθοῦν μέσα του καὶ νἀποδοθοῦν στὴ δημιουργία του κατὰ τρόπον προσωπικὸ καὶ μάλιστα ἑλληνικώτατο· ἄλλως τε τί θὰ πῆ δημιουργικὴ ἐργασία παρὰ μιὰ καθολικὴ ἀφομοίωση τῶν κινουμένων ἀξιῶν κι ἀποκρυστάλλωση αὐτῶν, δι' ἰσορρόπων τεχνικῶν μορφῶν μὲ πολλὴ δόση προσωπικότητος; Ὁ Σολωμὸς εἶχε κατανοήσει πῶς μόνον ἔργο σύγχρονο καὶ «ΚΟΙΝΟ», ἀλλὰ συγχρόνως κ' ἔργο πέρα τοπικῶν ὁρίων, παγκόσμιο καὶ πολυσήμαντο, θὰ μποροῦσε νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἐθνικὸ καὶ δυνάμενο νἀσκήση ἐπιρροὴ στὸ ἔθνος του· ὁ ἐθνικισμός του, δηλαδή, ὁ ἑλληνικὸς ἐκπολιτιστικὸς ἐθνικισμός, ἀφοῦ κατ' ἀρχὰς ἀπευθύνετο στὴν πατρίδα του, κατόπιν ἐξετείνετο στὴν παγκοσμιότητα καὶ τέλος ἐξαντλεῖτο στὴν ἀδελφωσύνη· οἱ μεγαλύτερες ἐθνικὲς ἀξίες, κατ' αὐτὸν, μετὰ τὴν ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ἦσαν ἡ ΑΛΗΘΕΙΑ κ' ἡ ΟΜΟΝΟΙΑ, ἀνεξαρτήτως τοῦ πόθεν προήρχοντο, ἀνεξαρτήτως τοῦ τί περιεῖχαν· εἶχε γνωρίσει πῶς μόνον ἀληθεύοντες κ' εἰρηνεύοντες πλησιάζουμε κἄπως τὸν προορισμό μας· συνεπῶς τὸ ἔργο καὶ γενικώτερα ἡ τέχνη, δὲ μποροῦσε νἄχει ἄλλο σκοπὸ παρὰ τὴν ἠθικὴ ἀνύψωση τῆς πραγματικότητος πρὸς τὸ ἰδεῶδες του — τὴν ἀνύψωση πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ἀδελφότητα· ἀλλ' ἴσως ἐρωτήσει κανεὶς, ποιὸ τὸ περιεχόμενο τῆς ἀλήθειας κατὰ τὶς σολωμικὲς ἀπόψεις; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μὲ τὴν ἀλήθεια ἐννοοῦσε τὴν εἰλικρίνεια τοῦ αἰσθήματος, τὴν ἀφιλοκέρδεια τῆς κρίσεως, τὸ ἄδολο τῆς προθέσεως, τὴν ἀγνότητα, τέλος, τῆς συνειδήσεως ἀπέναντι κάθε προσπάθειας· ὅπου δὲν ὑπάρχει ψυχικὴ χρηστότης, δὲν ὑπάρχει εἰλικρινὴς προσπάθεια, δὲν ὑπάρχει ἀλήθεια· ἡ τέχνη, κατ αὐτὸν, δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ εἰλικρινὴς ἀπόπειρα, μιὰ ἠθικὴ συμβολὴ πρὸς τὴν πρόοδο καὶ τὴν καλλιτέρευση, πρὸς κάθε τι ἀνθρώπινο καὶ σύγχρονο· συνεπῶς, ἂν τὸ ἔργο γεννιέται μέσα στὸ τοπικὸ περιβάλλον, δὲν ἐπιδρᾶ μόνον αὐτό· ἀπευθύνεται καὶ σῶνα κόσμο πλατύτερο, ἀσκῶντας μιὰν ἐπίδραση παγκόσμια.

Ἐπίσης ἐκτὸς τοῦ Κοινοῦ, ὀφείλει νὰ τὸ χαρακτηρίζει καὶ τὸ Κύριο, τὸ «*PROPRIO*», ἡ ἰδανική, δηλαδή, οὐσία τῆς ζωῆς, τὸ ἐξαιρετικό, τὸ νέο, τὸ χαρακτηριστικό· δὲν ἀρκεῖ, δηλαδή, μόνη ἡ ἀφομοιωτικὴ ἐργασία, ἀλλὰ χρειάζεται κ' ἡ ἀναπαραγωγικὴ τοῦ τεχνίτη φύσις, ποὺ παρουσιάζει τὰ πράγματα «νέα»· ὁ μεγάλος τεχνίτης δὲν μεταβάλλει, βεβαίως, τὸ περιβάλλον· δὲν μεταβάλλει τοὺς «ὅρους» τοῦ περιβάλλοντος· τοὺς γονιμοποιεῖ ἡ γονιμοποίησις δὲν γίνεται παρὰ μὲ τὸ σπόρο τῆς προσωπικότητος, προνομιοῦχο χάρισμα τῆς φύσεως. (2)

Οἱ γριφώδεις αὐτὲς φράσεις, μὲ τὶς ὁποῖες ὁ Σολωμὸς προσπαθοῦσε νὰ μεταγγίσει σῶμᾶς τὴν οὐσία τῆς ἐργασίας του, δὲν ἦταν ἀρχὲς ἀπ'αὐτὸν εὑρεθεῖσαι· ἦταν ἀρχὲς, ποὺ τότε κυκλοφοροῦσαν στὰ στόματα ὅλων, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν μετακαντιακῶν τῆς Γερμανίας καὶ κυρίως τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἰδεολόγου τοῦ *Hegel* καὶ προσπαθοῦσαν νὰ φέρουν τὴν ἀνθρωπότητα σῶνα ἰδανικὸ πρακτικῶς χριστιανικώτερο — σῶνα ἰδανικὸ πάλης καὶ νίκης, παντοτεινοῦ θριάμβου τοῦ ΛΟΓΟΥ καὶ τῆς Θελήσεως· ἦταν οἱ ἀρχὲς ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ *Göthe* εἶχε στυλώσει τὸ δαιμόνιο ἔργο του· ἦταν οἱ ἀρχὲς τὶς ὁποῖες ὁ *Schiller* εἶχεν ἐφαρμόσει στὰ καλλίτερα τῶν δραμάτων του· ἀλλὰ μήπως οἱ ἀρχὲς αὐτὲς δὲν ἀναθρώσκουν μέσα ἀπὸ οἱοδήποτε ἔργο, ποὺ θέλει νὰ χαρακτηρίζεται ὡς ἀληθινό; Ἡ τιτανικὴ «Ὀρέστεια» τοῦ Αἰσχύλου, οἱ «Ὠδὲς» τοῦ Πινδάρου καὶ τὰ λοιπὰ δράματα τῆς Ἀττικῆς σχολῆς δὲ μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν τὰ καλλίτερα ὑποδείγματα τῶν πάντοτε νέων αὐτῶν ἀρχῶν; Μήπως αὐτὸς ὁ *Romain Rolland* δὲν ἐπανέλαβε τὰ αὐτὰ πράγματα μιλῶντας γιὰ τὴ τέχνη στοὺς «Βίους» του; Ἀλλὰ σὲ τοῦτο βρίσκεται ἡ δυσκολία τῆς δημιουργικῆς ἐργασίας, στὸ νὰ κατορθώση νὰ φέρη σὲ τέλος «ἐκτελῶντας» ὅ,τι ἡ διάνοια συλλαμβάνει «ἐφευρίσκουσα»· σὲ οἱαδήποτε αἰσθητικὴ ὑπάρχουν ἀρχὲς καὶ δόγματα, μὰ πόσον ὀλίγοι τὶς πραγματοποιοῦν! Ἀλλ' ὁ Σολωμὸς παρουσιάζει τὸ ἐξαιρετικὸ φαινόμενο, τὸ τόσο σπάνιο ἄλλως τε, τοῦ νὰ ἐκφράζεται πάντοτε πρωτότυπα, μέσα στὴν τεχνικὴ δημιουργία του, ἐνῶ στὶς συλλήψεις τῶν ἔργων του διακρίνουμε πάντοτε μακρινὲς ἐπιδράσεις· ὁ Μῦθος τῶν ἔργων του τροποποιεῖται ἀνάλογα μὲ τὶς ἠθικὲς καὶ τεχνικὲς ἀντιλήψεις του· δὲν ἀντιγράφεται μόνο καὶ δὲν ἐξελίσσεται, ἀλλὰ καὶ συμπληρώνεται. (3) Θέλω νὰ πῶ πῶς σκέπτεται τόσον προσωπικὰ καὶ στὶς πλέον μικρὲς συλλήψεις του, τόσον «ΑΦΟΜΟΙΩΤΙΚΑ», ὥστε κατὰ τὴν ἐκτέλεση νὰ μὴ διακρίνονται οἱ ἐπιδράσεις παρὰ στὰ πολὺ γυμνασμένα μάτια· ἡ καθαρότης τῆς ματιᾶς του ἀπέκλειε ὅ,τι πλαστικῶς δὲ μποροῦσε νἀνεχθῆ ἡ ἑλληνικὴ γῆ καὶ μάλιστα μποροῦμε νὰ ποῦμε πῶς καὶ στὶς πιὸ μεταφυσικὲς συλλήψεις του προσπαθοῦσε νὰ δόση ἔκφραση «Κοινή». Προσπαθοῦσε τὸ μεταφυσικῶς ἀπόλυτο τῆς Ἰδέας του νὰ δείχνεται ἀληθινὸ δίπλα στὴ ζωή, ποὺ ὡριοπλάθει· κατὰ τοῦτο ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος πραγματιστὴς ἰδεολόγος καὶ θαυμάσια χαρακτήρισε τὴν πραγματικὴ δημιουργία σὰ μιὰ «δημοκρατία ἰδεῶν». Ἂν ὁ ἀνώτερος προορισμὸς τῆς τέχνης καὶ γενικώτερα τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶνε παρὰ μιὰ «*élévation de tout ce qui est humain vers quelque chose de meilleur*», τότε ὁ Σολωμὸς θὰ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ὀλίγων ποὺ κατάλαβαν τὴν ἀποστολή τους καὶ θέλησαν νὰ πραγματοποιήσουν τοὺς πόθους της· — ὅ,τι γίνεται, ἂς γίνεται γιὰ τὸ καλλίτερο· σκοπὸς τῆς ζωῆς μας ἂς εἶνε μιὰ τάσις πρὸς τελεία, ἁρμονικὴ καὶ νικηφόρα διαβίωση, ἂς εἶνε ἡ ὁμόνοια:

> «Σᾶς ὁρκίζω ἀγκαλιασθῆτε
> σὰν ἀδέρφια γκαρδιακά,
> πάντα ἡ νίκη ἂν ἑνωθῆτε,
> πάντα ἐσᾶς θἀκολουθᾶ» (4)

Ἀλλ' ὁ Σολωμὸς δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐκείνους, ποὺ προσπαθοῦν καὶ συγχρόνως θέλουν, ποὺ πραγματοποιοῦν ὅ,τι θεωρητικῶς συλλαμβάνουν, ποὺ μοχθοῦν γιὰ νὰ νικήσουν καὶ φέρουν σὲ τέλος ὅ,τι ἀνέλαβαν. Δυστυχῶς δὲν εἶχε τὴ δύναμη νὰ κινήσει τὴν πραγματικότητα πρὸς σκοποὺς ἐθνωφελέστερους· ὑπῆρξεν ἕνας συγκεντρωτὴς ποὺ χώνει τὸν κόσμο μέσα του, μὰ ποὺ δὲ μποροῦσε νὰ τὸν ἀναπλά-

---

(1) Ἀγνώστων Ποιημάτων Ἀποσπάσματα 1—11 σελ. 301 Ι. Πολυλᾶ· οἱ Ἕλληνες, παρ' ὅλη τὴν ἐπίδραση τοῦ χριστιανισμοῦ, διετήρησαν τὴ λογική καὶ τὴ λαγαρότητα, ποὺ χαρακτήριζε πάντοτε τὶς θρησκευτικὲς συζητήσεις τους, καὶ κατὰ τοὺς παλαιοὺς χρόνους· ὁ Εὐριπίδης ξαναζοῦσε κάθε τόσο μέσα τους· τὸ χριστιανικὸ δόγμα, πρὶν γίνει ἡ ἐπίσημη θρησκεία τῶν Ἑλλήνων ὑπεβλήθη στὴν αὐστηρότερη κριτική· σχετικῶς μὲ τὴν τάση τους τούτη ὁ Montreuil ἔγραψε τὰ ἑξῆς, ποὺ μποροῦν νἀποδοθοῦν καὶ στὸ Σολωμό: «Οἱ Ἕλληνες ἐπραγματεύθησαν τὴν Θεολογίαν ὑπὸ ἔποψιν τὰ μάλιστα συνάδουσαν πρὸς τὴν ἐθνικήν των διάνοιαν· παρ' αὐτοῖς αἱ αἱρέσεις εἶνε συνέπεια φυσικὴ τῆς ἀναλλοιώτου πνευματικῆς των τάσεως· εἶνε, δηλαδή, ἡ θεολογικὴ ἐπιστήμη ὑποστᾶσα τὸν ἔλεγχον τοῦ ΛΟΓΟΥ, τὸ δόγμα ἀναλυόμενον διὰ τῆς λαμπρᾶς καὶ ραγδαίας αὐτῶν λογικῆς» (Histoire du droit Byzantin τομ. Α' σελ. 417)· ἐπίσης, ὁ Renan ἔγραψε χαρακτηρίζοντας τὴ θρησκευτικὴ ἀνεξαρτησία τους ἀπὸ τοὺς δογματισμούς: «ἡ ὑποδεεστέρα θρησκευτικὴ θέσις τῶν Ἑλλήνων ἦταν συνέπεια τῆς πολιτικῆς καὶ διανοητικῆς των ἀνωτερότητος» (Les Apôtres σελ. 337). Γιὰ τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα τῶν Ἑλλήνων ἔχει γραφῆ ἰδιαίτερη μελέτη.

(2) «Ὁ θεμελιώδης ρυθμὸς τοῦ ποιήματος ἂς εἶνε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος τὸ Κοινὸ καὶ τὸ Κύριο» — «κάμε, ὥστε ὁ μικρὸς κύκλος μέσα στὸν ὁποῖον κινεῖται ἡ πολιορκημένη πόλις, νὰ ξεσκεπάση εἰς τὴν ἀτμοσφαῖρα του τὰ μεγαλύτερα συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴ γενικὴ θέση, τὰ μεγαλύτερα συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος· τοιουτοτρόπως ἡ ὑπόθεση δένεται μὲ τὸ παγκόσμιο σύστημα» — «Μιὰ μεστὴ καὶ ὡραία δημοκρατία ἰδεῶν, οἱ ὁποῖες νὰ παρασταίνουν οὐσιαστικὰ τὸν εἰς τὶς αἰσθησες ἀόρατο Μονάρχη, τότε εἶνε ἀληθινὸ ποίημα· ὁ Μονάρχης (ἡ ἰδέα τοῦ ἔργου) εἶνε ἔξω ἀπὸ τὴν περιφέρεια τοῦ καιροῦ, ἀλλὰ μιὰ δημοκρατία ἰδεῶν ἐνεργεῖ αἰσθητὰ μέσα εἰς τὰ ὅρια τοῦ καιροῦ» (Προλεγόμενα «Ἐλεύθερων Πολιορκημένων» σελ. 225—229 ἔκδοσις Ι. Πολυλᾶ).

(3) Παράδειγμα τὸ «Γεράκι καὶ τ' Ἀηδόνι», ὅπου ὁ Ἡσίοδειος μῦθος (Ἔργα καὶ Ἡμέραι στιχ. 186—195), ποὺ βασίζεται στὴν δύναμη τοῦ ἰσχυρότερου καὶ στὴν τιμωρία τοῦ ἀσθενέστερου, τολμητίου, μεταβάλλεται σὲ μιὰ ἠθικὴ νίκη τοῦ ἀδύνατου κατὰ τῆς ἰσχυρότερης βίας· ἡ ἠθικὴ νίκη μέσ' ἀπ' ὅλους τοὺς πειρασμοὺς τῆς ζωῆς, μέσ' ἀπ' ὅλες τὶς ἐναντιότητες τῆς Μοίρας, ξεπροβάλλει πάντοτε μέσ' ἀπ' ὅλες τὶς τελευταῖες συνθέσεις του. Ἠθικὴ καὶ τέχνη, τέχνη καὶ ζωὴ δὲ μποροῦσαν νὰ χωρισθοῦν τῆς ψυχῆς του· ἀποτελοῦσαν ἕνα ἑνιαῖο σύνολο, ἕνα σύστημα βίου, ποὺ στὴν τέχνη του προσπαθοῦσε νὰ μᾶς δώση τὴν οὐσία του. Ὁ πανθεϊστικὸς ὠφελιμισμὸς τοῦ Spinoza τὸν εἶχεν ἐπηρεάσει συστηματικὰ κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια.

(4) «Ὕμνος» 149—150 σελ. 31 Ι. Πολυλᾶ.

σει, δημιουργῶντας, κατὰ τὰ δικό του τρόπο· ἂν ὅμως δὲν κατώρθωσε νὰ δώσῃ τὶς ἀντιλήψεις του τοῦτες «ἐκτελῶντας» σὲ ποίημα ἐκτενές, ὅμως ἄφησε σὲ πολλές του προσπάθειες νὰ φαντασθοῦμε, ποῦ ἔτεινε· ἡ «Ἑλληνίδα μάννα» εἶνε μιὰ ἀπὸ τὶς συλλήψεις του τὶς περισσότερο πραγματιστικὲς ὅπου ὁ πατριώτης ἰδεολόγος κι ὁ διάθερμος ἀνθρωπιστής, μἕνα λόγο ὁ ἐθναγωγός, παρουσιάζει τὶς χαρακτηριστικώτερες ἀπόψεις του. Ἡ «Ἑλληνίδα μάννα» δὲν εἶναι ἁπλῶς ἡ μάννα μας· εἶναι κάτι παραπάνω· εἶνε ὑπόδειγμα πρὸς μίμηση· εἶνε σύμβολο· εἶνε αὐτὸ τὸ μέλλον μας στὸ πλήρωμα τοῦ προορισμοῦ μας· γιατὶ μονάχα μάννες σὰν καὶ κείνη, μὲ τέκνα σὰν καὶ κεῖνο, ποὺ λικνίζει στὰ χέρια της, μποροῦν νὰ δημιουργήσουν τὴν αἰωνία Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα τῆς θυσίας καὶ τῆς νίκης, τὴν Ἑλλάδα τῆς ἰδανικῆς πραγματικότητος· θέλει τά τέκνα της ἄντρες, ποὺ νὰ στέκονται στὰ πλήγματα τῆς Μοίρας ἀνίκητοι, ἄντρες, ποῦ νὰ λάμπουν στὴ μάχη θεῖοι· γιατὶ μόνο στὸν καθημερινὸ πόλεμο μὲ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴν ἐναντιότητα, μὲ τὴ Μοῖρα καὶ τὴ Ζωὴ δείχνεται κανεὶς ὅ,τι πραγματικῶς εἶνε, μικρὸς ἢ μεγάλος, δυνατὸς ἢ ἀδύνατος· στὸν ἀγῶνα ἀναλάμπει ἡ ἀξία, ἡ θέληση, ἡ ἀρετή· ἀκόμη κι' ἂν ὅλα χαθοῦν δὲ σημαίνει τίποτε ἂν ἡ ψυχή μας μένει στέρεη στὴν πίστη της, δοσμένη στὸ ἰδανικό της· ἡ ζωὴ δὲν ἀνέχεται παρὰ τοὺς δυνατούς· δὲν ἐξασφαλίζει τὴν ὕπαρξη παρὰ στοὺς τολμηροὺς παλαιστάς· τείνετε πρὸς τὴν ἡρωικότητα.

'Αλλ' αὐτὸ τώρα, ποῦ κουνῶ τἀμέριμνο κορμάκι
αὔριο θὰ γείνει δύναμη ποῦ ὁ λογισμὸς κινάει,
καὶ στῆθι ἀντρίκειο θὰ στηθῆ στὶς σαΐτιὲς τῆς Μοίρας·
ρίχνει τὰ βέλη της αὐτὴ στὰ ὕψη τῶν ἀνδρείων,
κεῖ ποῦ στημένοι στερεοὶ λάμπουν στὴ μάχη θεῖοι,
χαρὲς καὶ πλούτη νὰ χαθοῦν καὶ τὰ βασίλεια κι'ὅλα,
τίποτε δὲν εἶν' ἂν σωστὴ μένει ἡ ψυχὴ κι'ὀλόρθη...
.... τῆς Μοίρας ἔτσι οἱ δύναμες ὅσο τραιὲς κι' ἂν εἶνε
κι' ἂν πέσεις σὺ' στὸν πόλεμο μένουν ἐκεῖνες, ὅπως
τῆς κούνιας τὰ κινήματα, ποῦ τώρα σὲ κοιμίζουν (5).

Φαίνεται πὼς ὁ Σολωμὸς κατὰ τὰ τελευταῖα του χρόνια, χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ πιστεύῃ στὴ δύναμη τῆς ἰδέας στὸν ἄνθρωπο καὶ νἀναπαύεται στὸν πνευματικὸ του κόσμο, ἄρχισε νὰ δίνῃ πολὺ μεγαλείτερη σημασία στὴν πρακτικὴ σκοπιμότητα τῆς ζωῆς· ἡ σκοπιμότητα μάλιστα κατὰ τὴ δική του, τὴν ἐθνικὴν ἄποψη, ἔτεινε νἀγκαλιάσῃ τὴ ζωὴ στοὺς πιὸ πρακτικοὺς της ὁρίζοντας· ἡ τελευταία πίστη, παρ' ὅλο τὸ νοσηρό της προηγούμενο, ἦταν σταθερὴ καὶ βέβαιη· ἡ θεότης του ἔπερνε σχῆμα περισσότερο ἀνθρώπινο· τὸ ἰδεῶδες του κατέβαινε πρὸς τὴν πράξη· ὅταν μιλοῦν γιὰ τὸ μέλλον ὁλοκλήρου λαοῦ δὲν χωροῦν μεταφυσικὲς ἀμφιβολίες· δὲν χωροῦν ἀδυναμίες κ' ἐπιπολαιότητες· μόνον πραγματικὲς ὑποδείξεις κ' ἰσχυρὲς θεληματικότητες δημιουργοῦν τό μέλλον τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων· γιὰ τοῦτο στὴν «Ἑλληνίδα μάννα» στὸ πιὸ, δηλαδή, πραγματιστικό του ποίημα, στὸ περισσότερο ἐθνικῶς ἐφαρμόσιμο, βλέπουμε νὰ δίνεται χαρακτηριστικὴ βαρύτητα στὴν ἀξία τῆς πάλης καὶ τῆς νίκης μέσα στὴ ζωή· ὁ πόλεμος, τότε μόνον δικαιολογεῖται, ὅταν ἐξυπηρετεῖ ἕνα ὑπέρτατο ἰδανικό· μάλιστα τότε ἐπιβάλλεται καὶ τοῦτο καλά τὸ γνώρισεν ὁ δικός μας Σολωμός· ἂν ὑπῆρξεν ἰδεολόγος, εἰρηνόφιλος μὲ τάσεις παγκόσμιες, ὅμως προκειμένου γιὰ τὴ σκλαβωμένη πατρίδα του, προκειμένου γενικώτερα γιὰ τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς φυλῆς του, δὲν ἀμφέβαλλε καθόλου πὼς ὁ πόλεμος, ἔστω κι' ὁ σκληρότερος εἶνε ἀναγκαῖος, ἱερὸς, ἀκαταγώνιστος· πρῶτα ἀπ'ὅλα ἡ ἐθνική μας ἀποκατάσταση καὶ κατόπιν τὸ γκρέμισμα τῆς προλήψεως τῶν πατρίδων· ὁ ἐθνικισμός του πρὸ παντὸς ἀπέβλεπε στὴν πατρίδα του καὶ κατόπιν ἐξετείνετο στὴν παγκοσμιότητα: ***«Κλεῖσε μέσα στὴν ψυχή σου τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ αἰσθανθῆς μέσα σου νὰ λαχταρίζῃ κάθε εἶδος μεγαλείου»***, δόγμα θεῖο, ποὺ πολὺ λίγοι κατάλαβαν τὸ βάθος του· γιατὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα δὲν ἐννοοῦσε ὅ,τι συνήθως ὀνομάζουμε, μιὰ μεμψίμοιρη, φαινομενικὴ καὶ πολιτικολογοῦσα Ἑλλάδα· μὲ τὴν Ἑλλάδα, ἐννοοῦσε τὴν Ἑλλάδα τῶν ἀγώνων καὶ τῶν δοκιμασιῶν, τὴν Ἑλλάδα τῆς θυσίας καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὴν Ἑλλάδα ὅπως τὴν εἶδε μέσα στὴ ψυχὴ τοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνες τῆς σταδιοδρομίας της—σημαιοφόρο τῶν γονιμώτερων ἰδανικῶν. Γιὰ μιὰ τέτοια Ἑλλάδα ποιὸς δὲ θὰ ὑπέμενε τὴ θυσία; ποιὸς δὲ θὰ δεχόταν τὸν πόλεμο; ἡ πάλη ἦταν ἡ προϋπόθεση τῶν ἐθνικῶν πόθων των· ἡ νίκη τ'ἀποτέλεσμα — ἡ νίκη ποὺ βγαίνει μεσ'ἀπ'ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ τὶς περιπέτειες, μέσ'ἀπ'ὅλους τοὺς πόνους, ἔστω καὶ τοὺς φρικτότερους — ἡ νίκη, ποὺ μόνον αὐτὴ ἐξασφαλίζει στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐλευθερία καὶ τὴν ἐπάρκεια, τὴν εὐτυχία καὶ τὴν πλήρη πεποίθηση· ἡ νίκη ὁπωσδήποτε κι' ἂν ὀνομάζεται: προκειμένου νὰ κερδίσουμε τὴ νίκη γιὰ τὴν Ἑλλάδα μας τί κι'ἂν πέσουμε; μήπως τὸ ἔργο μας τἀτομικὸ δὲ μένει; ὄχι, χίλιες φορὲς ὄχι· τίποτε δὲν πάει χαμένο· ὅλα-ὅλα κάτι συνεισφέρουν στὴν πρόοδο καὶ στὴν ἀνθρωπότητα· τίποτε δὲν γίνεται τυχαῖα· πουθενὰ δὲν ὑπάρχει τελικὸς θάνατος· κάθε τι καὶ τὸ πιὸ μικρὸ, δὲν εἶνε παρὰ ἕνας λίθος, ποὺ καθένας μας φέρει πρὸς τὸ κτίριο, τὸ πάντοτε οἰκοδομούμενο, τῆς προόδου· ἡ θυσία, ποὺ ἐξυπηρετεῖ ἕνα ἰδανικὸ δὲν εἶναι ποτὲ θυσία·

(5) «Ἡ Ἑλληνίδα Μάννα» εἶνε γραμμένη στὸ εἶδος τοῦ «Νανουρίσματος» σὲ τόνο καὶ περιεχόμενο πολὺ ἡρωικότερο ἐκείνου πού μᾶς παρουσιάζουν τὰ δημοτικὰ τραγούδια (κοίτα Passow σελ. 207—215)· τὰ λόγια της λέγονται τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ μικρὸ λικνίζεται μέσα στὴ κούνια γιὰ νἀποκοιμηθῆ· καὶ σὲ τοῦτο βρίσκεται ἡ ψυχολογικὴ παρατήρηση κ' ἐφευρετικότητα τοῦ Σολωμοῦ, γιατὶ γνώριζε πὼς τὰ λόγια τῆς κούνιας εἶνε τὰ λόγια ποὺ μένουν χαραγμένα βαθειά, μέσα μας, μιὰ φορὰ γιὰ πάντα· εἶνε τὸ πρῶτο μάθημα τῆς ἀγωγῆς μας ποὺ μένει στὴ μνήμη μας ἀνεξάλειπτο· ὁ Καλοσγοῦρος σημειώνει πώς: «τὸ ποίημα αὐτὸ πρέπει νὰ γείνει τὸ ᾆσμα ᾀσμάτων τῶν σχολείων μας καὶ κάθε ἐθνικοῦ παρθεναγωγείου» (Προλεγόμενα μεταφράσεως σελ. 28)· ἀλλὰ κ'ἐλεγειακὰ στοιχεῖα δὲ λείπουν ἀπὸ τὴν «Ἑλληνίδα μάννα», καθ'ὅσον μάλιστα συχνὰ μνημονεύεται κ' ὑμνεῖται ὁ σκοτωμένος γιὰ τὴν Πατρίδα, ὁ ἄντρας—γίγαντας:

«Κρέμεται τὸ σπαθὶ κοντὰ στὴ κούνια σου, μικρό μου,
ἀλλὰ τὸ χέρι δὲν εἶνε ποὺ τὤσφιγγε στὴ μάχη,
μακρὺς ὁ λάκκος τἄνοιξε καὶ κλεῖ τὸ γίγαντά μου».
(Στίχ. 1—3.)

εἶναι ἡ πλήρωσις τοῦ πιὸ πραγματικοῦ μας πόθου· θυσιαζόμενοι δὲ δείχνουμε παρὰ τὴν πίστι μας σ'ὅ,τι λατρεύουμε· ἡ θυσία σὰν φθάσει τὸν ἡρωισμὸ εἶναι ἡ ρωμαλεώτερη ὑγεία· «Ἐμπρός!», ἂς εἶναι ὁ σκοπὸς τοῦ βίου μας:

Μεγάλωσε, μεγάλωσε μὴ δίχως μάννα μείνεις·
θὰ ζώσει ἐκείνη τὸ σπαθὶ μὲς τὸ βυζὶ ἀποκάτω
κι' ἐμπρὸς σημαία καὶ σπαθί, ψυχή, ψυχὴ καὶ νίκη!...
Τὴν ψυχὴ μέσα μου γροικῶ τοῦ ποθητοῦ πατρός σου
καὶ χίλιες, χίλιες γύρω μου ξαστράφτουν 'Αμαζόνες·
ἄντρες, γυναῖκες εἶν' κανεὶς δὲ θὰ ρωτᾶ στὴ μάχη...
κύττα τοὺς λύκους! ἀλλὰ τί μπορεῖς σὺ νὰ κυττάξῃς;
Ἄπειρους λάκκους, ἄπειρους γιομίζουν οἱ νεκροί μας,
πέφτουμε ἐμεῖς; τὸ ἔργο μας γιὰ τὴν πατρίδα μένει
καὶ σὄλα ζῆ τὰ στήθη μας τούτη ἡ πνοὴ καὶ μόνη.

Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν μόνον οἱ ὑποδείξεις γιὰ νὰ φέρουν πραγματικὰ ἀποτελέσματα· δὲν ἀρκοῦν τὰ δόγματα χωρὶς τὴ σταύρωση· πρέπει αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος νὰ δοθῇ στὸν ἀγῶνα ἐφαρμόζοντας τὶς ἀρχές του μέσα στὴν πάλη τῆς ζωῆς, ἀδιάφορος γιὰ τὸ θάνατο, μὰ δοσμένο στὸ σκοπὸ του πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ πιστέψουν σὲ μᾶς, ὅταν ἐμεῖς δὲν ἐνεργοῦμε ὅτι δογματικῶς καὶ θεωρητικῶς ὑποδεικνύουμε; τὸ ἑνιαῖο τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως χαρακτηρίζει τὶς δυνατὲς προσωπικότητες, ἐκεῖνες ποὺ δημιουργοῦν τὶς ἐποχὲς καὶ συντελοῦν μὲ τὴν πράξη τους τὸν ἠθικὸ ὑψωμὸ τῆς πραγματικότητος καὶ τὴ φέρνουν σὲ μιὰ σφαῖρα καλλίτερη, ὑγιέστερη, ἰδανικώτερη· ἡ καλῶς ἐννοουμένη θέληση δὲ σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ μιὰ εἰλικρινῆ προσπάθεια τοῦ νὰ φαινόμαστε ὅ,τι εἴμεθα, τοῦ νὰ δρῶμεν ὅ,τι διανοούμεθα, τοῦ νὰ ἐπιδιώκουμε ὅ,τι δυνάμεθα, τοῦ νὰ εἴμαστε, τέλος, ὅ,τι εἴμαστε· ἡ «Ἑλληνίδα μάννα» δὲν εἶνε ἁπλῶς ὑπόδειγμα· εἶνε ἡ πραγματοποίηση τῶν ὅσων πιστεύει, τῶν ὅσων διανοεῖται, τῶν ὅσων ὑποδεικνύει καὶ θέλει· ἐνσαρκώνει αὐτὴ ἡ ἴδια τὰ ἰδανικά της· εἶνε ὁ ἄνθρωπος, πρότυπο· ποὺ τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ τοῦ μετακινήσει τὴν πίστη του καὶ τὴ θέληση στὸ νὰ πράττῃ ὅ,τι σκέπτεται, στὸ νὰ φαίνεται ὅ,τι πραγματικῶς εἶνε· ἂν φαντάζεται τὸ γιό της παλληκάρι, μέσα στοὺς δρόμους τῆς ζωῆς, ἂν τὸν θέλει ἄντρα ἀπέναντι τῆς Μοίρας, ἂν δὲ νιάζεται γιὰ τὴ θυσία του κι' ἀδιαφορεῖ γιὰ τὸ θάνατο—ἂν ὅλα αὐτὰ φέρει στὰ χείλη της, ὅμως καὶ τὴν ψυχή της τὰ ἴδια συναισθήματα τὴν κινοῦν· σὲ μιὰ στιγμὴ θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ, σὲ μιὰ στιγμὴν ἱερῆς μεταρσίωσης ρίχνεται μαζὶ μὲ τὸ παιδί της στὸν καπνὸ τῆς μάχης· γίνεται αὐτὴ ἡ ἴδια τὸ μέλλον ποὺ φαντάζεται νὰ ὑποδεικνύει· τὸ ἔργο καὶ μόνο τὸ ΕΡΓΟ ἀναδεικνύει, ἀπογυμνώνει τοὺς χαρακτῆρες· οἱ ὡραῖες καὶ δυνατὲς χειρονομίες μέσα στὴ ζωή μας, εἶνε ἰσχυρῶς ἀποφασισμένες ἀπὸ πρὶν παρ' ἐκείνων ποὺ πρόκειται νὰ τὶς ἐκτελέσουν:

«Ἔλα σὲ μὲ τῶν σπλάχνων μου γλυκὸ βλαστάρι, θέλω
γιὸ μιὰ στιγμὴ γοργὰ π' αὐτὸ τὸ σπίτι νὰ μακρύνω,
θέλω τὸ μέτωπο ὁ καπνὸς τῆς μάχης νὰ σοῦ γγίξῃ,
πλατυὰ τὸ στῆθος σου, βαθυά, νὰ πνίξῃ ὀλέθρου φλόγα!»

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ: "ΠΕΖΟΙ ΡΥΘΜΟΙ"

I

Μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλείτερες φιλολογικὲς χάρες τοῦ κ. Ζαχαρία Παπαντωνίου εἶναι ἀσφαλῶς καὶ ἡ ὀλιγογραφία του. Εἰς ἐποχὴν ὅπου ἡ ποσοτικὴ παραγωγή, ὀφειλόμενη στὴ συνήθεια, σὲ μιὰ κεκτημένη ταχύτητα, ἢ στὴν ἐπαγγελματικὴ προσταγή, δὲν εἶναι τὶς περισσότερες φορὲς παρὰ μιὰ κενὴ φλυαρία, ἕνα κουραστικὸ ἀναμάσημα ἴδιων πραγμάτων μὲ ἴδια λόγια, αἰσθάνεται κανεὶς πραγματικὴν ἀνακούφιση ἀναλογιζόμενος, ὅτι ὑπάρχουν καὶ λογοτέχνες, σὰν τὸν Παπαντωνίου, σὰν τὸν Καβάφη, σὰν τὸν Μαβίλη, καὶ σὰν μερικοὺς ἄλλους, παλαιοὺς καὶ νεώτερους, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἡ πρώτη λογοτεχνικὴ ἀξία τὸ ποσόν. Οὔτε κενοί, οὔτε στεῖροι εἶναι οἱ ὀλιγογράφοι αὐτοί. Ἂν δὲν κάνουν συχνὲς φιλολογικὲς ἐμφανίσεις, δὲν ὀφείλεται τοῦτο σὲ δημιουργικὴν ἀδυναμία, ἀλλὰ στὴν ἀντιπάθεια ποὺ τοὺς ἐμπνέει ἡ συχνὴ καὶ εὔκολη παραγωγή. Γνωρίζουν οἱ ὀλιγογράφοι, πὼς τὰ ἔργα των σπάνια καὶ ἀκριβοθώρητα καθὼς εἶναι ἀναδίδουν πάντα σχεδὸν ἕναν γνήσιον ἀέρα ἀρχοντιᾶς, ὅτι ἡ πολυγραφία συγχωρεῖται στοὺς πολὺ μεγάλους, μόνον στὸν Σαίκσπηρ καὶ στὸν Δοστογιέφσκι, στὸν Χουΐτμαν καὶ στὸν Μπαλζάκ, καὶ ὅτι σ' ὅλους τοὺς ἄλλους δὲν εἶναι παρὰ ἕνας φόρτος κάτω ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαφανίζεται καὶ τὸ λίγο πολύτιμο καὶ οὐσιαστικὸ ποὺ ἠμπορεῖ νὰ ἔχουν.

Δὲν εἶναι ἐρασιτέχνης οὔτε διλεττάντης ὁ ὀλιγογράφος. Ἐρασιτέχνες εἶναι ἐκεῖνοι μόνον ποὺ ὅλα τὰ ἐγγίζουν καὶ ὅλα τὰ λερώνουν, ἄβαθα καὶ βιαστικά, νερουλὰ καὶ πρόστυχα, οἱ κενοὶ καὶ οἱ ξιπασμένοι, οἱ πάνσοφοι, οἱ ἐγκυκλοπαιδικοί. Ἐρασιτέχνες δὲν ἦταν (καὶ ἂς κάνουν τέτοια ἐντύπωση καμμιὰ φορὰ) οὔτε ὁ Κάλβος, οὔτε ὁ Πολυλᾶς, οὔτε ὁ Σολωμός. Ἐρασιτέχνες ἦσαν οἱ Ραγκαβῆδες καὶ οἱ Σοῦτσοι, καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ μεγαλώνυμοι καὶ οἱ μεγαλόσχημοι, οἱ κοντά μας καὶ οἱ μακρυὰ ἀπὸ μᾶς.

II

Στὴν ὅλη παραγωγὴ τοῦ κ. Παπαντωνίου, τὴν ἀποτελουμένην ἀπὸ μερικὰ διηγήματα, μερικὰ ποιήματα καὶ μερικὰ αἰσθητικὰ ἄρθρα, ἐργασία γιὰ τὴν ὁποίαν δὲ μπορεῖ οὔτε σύντομος δυστυχῶς λόγος νὰ γίνει ἐδῶ, ἔρχεται νὰ καταλάβει μιὰ ἐντελῶς ξεχωριστὴ θέση, τὸ τελευταῖο του ἔργο, οἱ «Πεζοὶ Ρυθμοί». Οἱ «Πεζοὶ Ρυθμοὶ» εἶναι μιὰ σειρὰ ἀπὸ πραγματικὰ πεζὰ ποιήματα, ποιήματα δηλαδὴ καθαρῶς λυρικοῦ καὶ στὴν οὐσία καὶ στὴν ἔκφρασή των περιεχομένου. Τὰ ποιήματα αὐτὰ θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ τὰ τραγουδήσει ὁ ποιητὴς σὲ ἀνάλαφρους καὶ μαλακοὺς ἐνδεκασυλλάβους, μὲ ρίμες διακριτικές, ἀλαφροπάτητες καὶ σὰν ἀέρινες. Τόσο μουσικὴ εἶναι ἡ ἐσωτέρα ὑφὴ των, τόσο αἰσθητὴ παντοῦ ἡ κρυφὴ παρουσία τοῦ «μέλους», τοῦ ἀπαραίτητου, τοῦ πρώτου αὐτοῦ ποιητικοῦ στοιχείου.

Οἱ «Πεζοὶ Ρυθμοὶ» μᾶς ἀποκαλύπτουν τὸν αἰσθηματικὸ καὶ συναισθηματικὸ κόσμο ἑνὸς ἀνθρώπου ὡραιοπαθοῦς καὶ πονεμένου, ποὺ συνῆλθε ἀπὸ τὶς νεανικές του πλάνες καὶ γνωρίζει καλὰ πιὰ τὴν οὐσία τῆς ζωῆς. Ἑνὸς ἀνθρώπου γιὰ τὸν ὁποῖον τὰ ὄνειρα καὶ οἱ ἐλπίδες δὲν εἶναι παρὰ φαντάσματα ποὺ μὲς στὸν πυρετό του πλάθει ὁ νοῦς, ἀνήμπορες, ἀπελπισμένες κινήσεις τῶν πάντα διψασμένων, πάντ' ἀνικανοποίητων πόθων μας. Ἑνὸς ἀνθρώπου τέλος ποὺ ἐνόησε ὅτι στὶς μέρες μας δίνει μορ-

φὴ καὶ σχῆμα ὁ πόνος.—Πόνος γιὰ τὸ μάταιο καὶ ἐφήμερο τῶν πραγμάτων.

Ὅλα μᾶς φεύγουν, ὅλα τὰ χάνουμε μεσ' ἀπὸ τὰ χέρια μας, μέρα τὴ μέρα. Δύναμη, ἀγνότητα, ἐνθουσιασμόν, ὁρμή. Πῶς νὰ μὴν αἰσθανθοῦμε τὸν πόνο τοῦ ποιητοῦ, ὅταν μᾶς λέγει, στὸ πρῶτο του ποίημα, τὸ «Ξεκίνημα», θρηνώντας μιὰν ἀγνότητα γιὰ πάντα χαμένη: «Ἂς μποροῦσες μαζὶ μὲ τοὺς στοχασμούς των (τοὺς στοχασμοὺς τῶν χωρικῶν) νὰ πετάξεις ἀπάνω ἀπ' τὴν πεδιάδα! Ἂς μποροῦσες νὰ καταίβεις μαζί τους σὲ καθαρὸ νεράκι, νὰ σταθεῖς μαζί τους σὲ μπαλκόνι μὲ βασιλικά!». Εἶναι πρωὶ τριαντα-φυλλένιο, Κυριακή, καὶ ὁ ποιητὴς ξεκινᾶ γιὰ ξένες χῶρες μὲ τεφροὺς οὐρανούς. Στὴν ψυχή του θέλει νὰ κλείσει μερικὰ γλυκά, φωτεινὰ ὁράματα τῆς πατρίδας του, γιὰ νὰ τοῦ ἱλαραίνουν τὶς βαρειὲς ὧρες τῆς ξενητειᾶς. Τὸν πόθο του αὐτὸν ἑρμηνεύουν τὸ «μπαλκόνι μὲ τὰ βασιλικὰ» καὶ «τὸ καθαρὸ νεράκι». Ἐκφράζουν ὅμως καὶ κάτι ἄλλο. Ἐκφράζουν οἱ κρυφὲς αὐτὲς φωνές, οἱ ἀπελπισμένες, καὶ ὅλον τὸν σπαραγμὸ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πολλὰ ἐγνώρισε καὶ δὲ μπορεῖ νὰ ξανάβρει πιὰ τὴν πρώτη ἀγνότητά του, τὴν ἀγνότητα τῶν ἀφελῶν καὶ ἁπλοϊκῶν ἀνθρώπων. Τὸν πόνο αὐτὸν τῆς γνώσεως, ποὺ σκοτώνει τὴν ἀφέλεια τῆς ψυχῆς, καὶ σ' ἄλλο ποίημά του ἐξιστορεῖ ὁ ποιητής: «Μὴ ἔχοντας ***πλάνη***, λέγει στὸν «Βραδυνὸ Περίπατο», ἱκανὴ νὰ μᾶς γελάση—σπίτι νὰ μᾶς ἀνάψη φωτιὰ—χέρι νὰ σφίξωμε—ὄνειρο ν' ἀκολουθήσωμε—πηγαίναμε ἀνάμεσα στὴν πλάση χωρὶς σκοπό, ἐγὼ κι' ἡ ψυχή μου». Πόση μόνωσις, πόση ἐγκατάλειψις στὰ λόγια αὐτά! Φαίνονται σὰν ἀπίστευτα, καὶ ὅμως εἶναι στιγμὲς ποὺ ὅλοι αἰσθανθήκαμε τὴν μόνωση, τὴν ἐγκατάλειψη ποὺ ἐκφράζουν. «Καὶ τώρα, καθὼς περνοῦμε ἀνάμεσα στὴν πλάση, πόσο εἴμαστε ἔρημοι! Κανένα δέντρο δὲ ρώτησε ποὺ πηγαίνουμε.

Τὸ νερὸ δὲν ἐστάθηκε νὰ μᾶς καθρεφτίση.

Τὸ κοράκι δὲ χαμήλωσεν—οὔτε γιὰ νὰ ἰδῆ ἂν εἴμαστε πεθαμένοι.

Τ' ἀστέρια δὲν ἄναψαν γιὰ μᾶς».

III

Μόνωσις, πικρία ποὺ σταλάζει μέσα μας ἡ γνῶσις. Αἴσθησις καθημερινὴ τοῦ ἐφημέρου καὶ ματαίου ὅλων τῶν πραγμάτων ἐκτὸς τοῦ πόνου, διαρκοῦς καὶ μόνης πραγματικῆς οὐσίας τῆς ζωῆς, ἰδοὺ τὰ κυριώτερα θέματα τῶν «Πεζῶν Ρυθμῶν», ὁ πυρὴν τοῦ ἔργου. Ὅλο τὸ ἄλλο περιεχόμενό τους εἶναι ὡσὰν ποίκιλμα, ὡσὰν περίβλημα τοῦ πυρῆνος αὐτοῦ. Ὅταν ἡ μοῖρα μᾶς πληγώσει ἀγιάτρευτα, ὅταν ὁ καιρὸς ὕπουλα καὶ σιωπηλὰ ἐπιτελέσει τὸ φθοροποιό του ἔργο, τίποτε πιὰ δὲ μπορεῖ νὰ ἐξαλείψει τὴν ἀπέραντη πικρία ποὺ ἔχει μέσα μας σωρευθεῖ. Τὸ κάθε τι θυμίζει τὸν πόνο μας. Οἱ φωνὲς τῶν γυρολόγων, στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας, τὰ δειλινά, μᾶς θυμίζουν τὸν καιρὸ ποὺ μᾶς χτύπησε, τὶς μέρες ποὺ δὲν ξανάρχονται, τὴ γνώση ποὺ μᾶς ἐπίκρανε. Γνῶσις τραγικὴ γιατὶ εἶναι πόνος. Πῶς νὰ μὴν πονέσουμε, ὅταν ξαίρουμε ὅτι ὅλα περνοῦν; ὅτι τίποτε δὲ μπορεῖ ν' ἀντισταθεῖ στὴν παντοδυναμία τοῦ χρόνου; «Ὡραία γυναίκα! Στὸ μουσικὸ περπάτημά σου βλέπω τὴν ποδάγρα ποὺ θὰ σὲ βυθίση στὴν πολυθρόνα—ὅταν σαλεύοντας τὸ κάτω σαγόνι, πολὺ γρηά, θὰ παραπονιέσαι, χωρὶς ν' ἀκουσθῆς. Ἔφηβε! Ἀκούω τὸν ἀγῶνα τῆς γεροντικῆς σου βακτηρίας ἀπάνω στὶς πέτρες. Ἔρωτα! Βλέπω τὰ φεγγάρια νὰ ξανάρχωνται στρογγυλὰ κι' ὅταν θἄχεις ξεχαστῆ». Μάταια καὶ ἐφήμερα ὅλα. Μόλις τὰ αἰσθανθοῦμε, μόλις τὰ ἐγγίσουμε, ἐξαφανίζονται κιόλας μέσα στὸ ἀχόρταγο παρελθόν. Τὰ χρώματα εἶναι τοῦ δειλινοῦ ποὺ πρὶν προφτάσουμε νὰ τὰ ἰδοῦμε ἔχουν ἤδη γίνει ἀνάμνησις. Μάταια ὅλα καὶ ἐφήμερα. Πεθαίνουν οἱ θεοί, καὶ οἱ ὡραιότεροι (Θάνατος ἀρχαίου θεοῦ). Πεθαίνουν χιλιάδων ἐτῶν πολιτισμοὶ (Προσευχὴ στὴν Κυρία τῶν Ἀγγέλων). Ὅλα περνοῦν καὶ μονάχος ὁ πόνος ἀπομένει παντοτεινὸς καὶ κυρίαρχος. Παντοτεινὸς καὶ κυρίαρχος γιὰ τοὺς περισσότερους, χυδαῖος δυνάστης ποὺ ἢ τοὺς κουρελιάζει καὶ τοὺς ἐξουθενώνει, ἢ τοὺς μεταβάλλει σὲ κωμικοτραγικὰ ἀνδρείκελα σὰν τὶς δυὸ ἀδερφὲς γεροντοκόρες τοῦ Κένσιγκτον Πάρκ.—Εἶναι ὅμως καὶ μερικοὶ τοὺς ὁποίους ὁ πόνος ὄχι μόνον δὲν τοὺς καταρρακώνει, ἀλλ' ἀπεναντίας τοὺς ἐξευγενίζει, τοὺς ἀνυψώνει καὶ τοὺς πλησιάζει πρὸς τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, ὅσο τίποτε ἄλλο. «Δόξα στὸν πόνο! Εὐδόκησε, κύριε, νὰ λάμπω ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ πόνου!» ἀναφωνεῖ ὁ ποιητής. Δὲν εἶναι χωρὶς νόημα, χωρὶς σκοπὸν ὁ πόνος. Χωρὶς νἄχουμε πονέσει οὔτε ν' ἀγαπήσωμε ὅπως πρέπει μποροῦμε, οὔτε νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν Τέχνη, τὴν κατάδροση αὐτὴν ὅαση μὲς στὴν μεγάλην ἔρημο τῆς ζωῆς. «Λοιπὸν δίκαια πονούσαμε! Λοιπὸν ὅσα τολμήσαμε νὰ πιστέψωμε τόσον καιρό—ἦταν ἀλήθεια. Ἐκεῖ ἀπάνω βρήκαμε τὸ σκοπὸ τοῦ πόνου. Μὴ φοβηθῆς ποτὲ πιὰ τὴν ἀσκήμια τῶν ἀνθρώπινων ψυχῶν—τὴ φρίκη τῆς μοίρας».

IV

Δὲν εἶναι δυνατόν, σὲ μιὰ σύντομη ἀνάλυση, σὰν αὐτὴ ποὺ ἐπεχείρησα, ἐντελῶς σχηματική, νὰ δώσει κανεὶς μιὰ πλήρη ἰδέα τῶν «Πεζῶν Ρυθμῶν». Ὑπάρχουν ποιήματα στὴν συλλογὴν αὐτήν, σὰν τὸν «Πλάτανο», τοὺς «Γάτους», τὴν «Τρελλὴ Λεύκα» καὶ ἄλλα, ποὺ χωρὶς νἄχουν ὡς πρὸς τὸ γενικώτερο καὶ βαθύτερο νόημα τοῦ ἔργου τὴ σημασία αὐτῶν ποὺ ἀνέφερα, ἀναδίνουν ὡς τόσο ἕναν «μέσον τόνον» οὔτε χαρούμενον, οὔτε λυπημένον, τόσο ἅβρὸν ποὺ εἶνε ἀδύνατον νὰ διαφύγει κανεὶς τὴν γοητεία του. Ὁ Πλάτανος, σύμβολο τῶν πανθεϊστικῶν διαθέσεων τῆς ψυχῆς μας, ὅπου αἰσθάνεται ὧρες ὧρες ὅτι μόνο μὲ τὸν θάνατο θὰ ἐκπληρώσει τὸν ἀνώτερό της προορισμό, τὴν συνουσία της μὲ τὸ πᾶν.

Οἱ Γάτοι, τὰ εὐτυχισμένα καὶ ράθυμα αὐτὰ ὄντα, τὰ χωρὶς ἠθικὴ καὶ χωρὶς ἐργασία, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἔρωτας «χωρὶς τὸν ἴλιγγο τῆς ἀκροβασίας, χωρὶς τὸ σκοτάδι καὶ τὴν κραυγὴ τοῦ ἀνέμου ἀξίζει κάθε περιφρόνηση».

Ἡ Τρελλὴ Λεύκα, ποὺ ἄν καὶ δὲν εἶναι οἱ ρίζες της βαθειές παίζει ἀμέριμνα καὶ πάντα πρόσχαρη μὲ τὸν ἄνεμο, καὶ ποὺ τὸ σάλεμά της εἶναι σὰ νὰ μᾶς λέει: «Ὡραία ποῦ εἶν' ἡ ζωή! Οἱ ρίζες μου ἂς μὴν εἶναι βαθειές, μὰ ὁποία στιγμὴ κι' ἄν πεθάνω, θὰ μπορῶ νὰ πῶ: ἔζησα».—Θὰ μποροῦσα ν' ἀναφέρω πολλὰ ἀκόμη ποιήματα χαρακτηριστικὰ ὅσον καὶ τὰ τρία αὐτά! Σταματῶ ὡς τόσο γιατὶ εἶναι καιρός.

Οἱ «Πεζοὶ Ρυθμοὶ» εἶναι τὸ ὡραιότερο ἔργο τοῦ κ. Παπαντωνίου καὶ ἴσως ἕνα ἀπ' τὰ ὡραιότερα τῆς φιλολογίας μας τῶν τελευταίων ἐτῶν. Οὐσία καὶ ἔκφραση στὸ βιβλίο αὐτὸ βρίσκονται σὲ τελεία συνοχή. Οὐσία ἴσως ὄχι πολὺ πλούσια, ὄχι πολὺ πρωτότυπη, ὄχι ἀρκετὰ ζωντανὴ καὶ θερμή, ἔκφραση ὅμως ἀρτία. Σὲ καμμιὰ λέξη δὲ σκοντάφτουμε, τίποτε δὲ μᾶς κάνει νὰ δυσφορήσουμε ὅπως τόσο συχνὰ συμβαίνει ὅταν διαβάζουμε ἔργα ἄλλων μας λογοτεχνῶν. Μιὰ ζωὴ ὁλόκληρη, τὴ ζωή του μᾶς ἐξιστορεῖ μὲ τὸν τελειότερο τρόπο ἕνας ποιητὴς ποὺ ξαίρει τὴ δύναμή του καὶ τὰ ὅριά του. Καμμιὰ ρητορεία, καμμιὰ περιττολογία, κανένας μανιερισμός. Ἂν εἶνε πονεμένος ὁ καλλιτέχνης καὶ ἄν κατὰ προτίμησιν τὸν πόνο του τραγουδεῖ, δὲν θὰ τὸν ὀνομάσουμε βέβαια γι' αὐτὸ οὔτε μονότονο οὔτε ἀνειλικρινῆ. Μήτε θὰ ζητήσουμε νὰ μειώσουμε τὴν ἀξία τοῦ ἔργου του, ἐπειδὴ τοῦ λείπει κάποια δύναμις καὶ κάποια ἀδρότης, ποὺ συναντοῦμε σὲ ἄλλα ἔργα. Φτάνει τὸ ποιὸν ἑνὸς ἔργου νὰ εἶναι ἐκλεκτό, καὶ ἄς εἶναι ὅ,τι ποιὸν θέλει. Δὲν βαραίνει ὁ ροδοκόκκινος Χουΐτμαν περισσότερο ἀπὸ τὸν ἀχνὸ ἀλλ' ὅλο μουσικὸ παλμὸ Βερλαίν στὴν πλάστιγγα τῆς καθαρῆς τέχνης. — Ἡ πρόζα τοῦ κ. Παπαντωνίου λιτὴ καὶ ἄνετη, πλούσια σ' ἐκφραστικοὺς τρόπους καὶ μουσική, εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς τελειότερες νεοελληνικὲς πρόζες. Πρόζα καλλιτέχνου καὶ ὄχι γλωσσολόγου ἢ φανατικοῦ ὀπαδοῦ. Δὲν γνωρίζει ἡ γλῶσσα του τὶς ἀκρότητες μερικῶν ὀρθοδόξων δημοτικιστῶν, οἱ ὁποῖοι, κατάντησαν τὴν δημοτική, μιὰ προφορικὴ γλῶσσα, περισσότερο συμβατικὴ ἀπὸ τὴν καθαρεύουσα, μιὰ γλῶσσα γραπτή. Ζυγισμένη καὶ τεχνική, καὶ ὡς τόσο ὁλόχυτη καὶ χωρὶς τὴν παραμικρότερη προσπάθεια πλασμένη, ἔχει ἡ δημοτικὴ τοῦ κ. Παπαντωνίου τὴ χάρη, τὴν εὐλυγισία καὶ τὴν εὐγένεια τῆς δημοτικῆς μερικῶν ἑπτανησίων μόνον λογοτεχνῶν. Οὔτε τὴν ἔστιψε, οὔτε τὴν ἔστριψε, οὔτε τὴν ἐξέρανε τὴ δημοτική του ὁ κ. Παπαντωνίου σὲ βαθμὸ ποὺ νὰ καταντάει ἀδιάβαστη, ἀλλὰ τῆς διετήρησεν ἀπεναντίας ὅλη της τὴν ζωντανάδα καὶ ὅλο της τὸν παλμό. Γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ πεῖ κανείς, ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἕνα πολύτιμο ἀπόκτημα τῆς φιλολογίας μας οἱ «Πεζοὶ Ρυθμοί», ἀλλὰ καὶ ἕνα ὡραῖο γλωσσικὸ μάθημα.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ἡ ἀποστολὴ δυὸ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη)

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΚΡΟΥ: «Χαμένα κορμιά».—Ἐκδοτικὸς οἶκος Χ. Γανιάρη καὶ Σιας—Ἀθῆναι, 1922.—Ὁ κ. Πέτρος Πικρός, ποὺ πρωτοπαρουσιάζεται ἐπίσημα στὰ Νέα μας Γράμματα μὲ τὰ «Χαμένα κορμιά» του, πρόκειται ἀσφαλῶς ν' ἀπασχολήσει ἀρκετὰ τοὺς κριτικούς μας στὸ προσεχὲς ἢ στὸ ἀπώτερο μέλλον. Τὸ ταλέντο του δὲν εἶν' ἀπὸ κεῖνα, ποὺ μπορεῖ νὰ τὰ περάσει κανεὶς σχεδὸν ἀπρόσεχτα, πιστοποιώντας μονάχα τὴν ὕπαρξή τους. Ἀντίθετα, μᾶς φανερώνεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, προικισμένο μὲ σημαντικώτατες ἰδιότητες ποὺ φανταζόμαστε πὼς θὰ θελήσει νὰ τὶς ἐκμεταλλευτεῖ, ὅπως πρέπει ὁ κ. Πέτρος Πικρός, προκειμένου νὰ δημιουργήσει ἕνα ἔργο σταθερό, δυνατὸ καὶ βιώσιμο.

Τὰ «Χαμένα κορμιά», εἶναι ἱστορίες παρμένες ἀπὸ τὴ σκοτεινὴ ζωὴ τῶν χαμηλότερων στρωμάτων τῆς κοινωνίας—ἄνθη καλλιεργημένα μέσα στὰ γεμᾶτα μιάσματα τέλματα, ὅπου κυλιοῦνται σφιχταγκαλιασμένα ἡ φτώχια, ἡ κακομοιριά, ἡ ἠθικὴ πώρωση καὶ τὸ ἔγκλημα. Ὁ συγγραφεὺς κάνει σκόπιμη φιλολογία, καθὼς δείχνεται φανερὰ ἀπὸ τὸ διάβασμα καὶ μιᾶς μονάχα σελίδας τοῦ βιβλίου του. Ἀλλ' ἐμεῖς τὸν ἐξετάζουμε ὡς τεχνίτη καὶ ὄχι ὡς ἰδεολόγο πολεμιστή. Συνεπῶς δὲν ἀναλύουμε τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ τῶν ἀπόψεων, ποὺ παρουσιάζει, τῶν γνωμῶν ποὺ ὑποστηρίζει ἢ τῶν ἰδεῶν, ποὺ ἀναπτύσσει, μυστικὰ καὶ ἀθόρυβα, χωρὶς νὰ φαίνεται, καὶ χωρὶς νὰ παρατάσσει πομπώδεις φράσεις καὶ ποὺ ὑποβάλλει μ' ὅλα ταῦτα μ' ἐπαινετὴ δεξιότητα ἀνάμεσα στὶς σειρὲς καὶ τὶς φράσεις τῶν διηγημάτων του. Προσέχουμε μονάχα τὴν τεχνικὴ πλευρὰ τοῦ ἔργου του. Καὶ δὲ μποροῦμε παρὰ νὰ ἐκφράσουμε τὴν ἱκανοποίησή μας γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον ἐργάζεται ὁ κ. Πικρός γιὰ τὸν τρόπο ποὺ περιγράφει, ποὺ ἀναλύει, ποὺ ἀνατέμνει, ποὺ ἀνασυνθέτει, ποὺ ὑποβάλλει. Τολμηρὸς στὴν ἔκφρασή του, ὡμὸς στὴν περιγραφή του, σχεδὸν ἐπικὸς στὸν ἀπεριόριστό του ρεαλισμό, ἀλλὰ καὶ ὀξυδερκὴς στὴν ἀνάλυσή του καὶ φωτισμένος στὸ μαστόρεμα τῆς πρόζας του, ἐργάζεται σὰν τεχνίτης, ποὺ ἔχει συνείδηση τοῦ τὶ θέλει καὶ τὶ μπορεῖ νὰ πετύχει καὶ μὲ ποιὰ μέσα θὰ καταφέρει νὰ τὸ πετύχει αὐτό.

Τὰ «Χαμένα κορμιὰ» μᾶς φέρνουν στὴ μνήμη ὡρισμένες σελίδες τοῦ Μάξιμου Γκόρκι καὶ τοῦ Ἀντρέγεφ. Κι ὡρισμένα διηγήματα, ὅπως τὸ «Πρᾶμα», τὸ ἐξαίρετο ἐκεῖνο «Ὅταν ὀργᾶ ἡ φύση» καὶ τὰ «Παριζιάνικα γλέντια», μᾶς δυναμώνουν τὴν πεποίθηση, πὼς δὲν ἀκολουθεῖ ὁ κ. Πικρὸς χωρὶς ἐλπίδα ἐπιτυχίας, τὰ ἴχνη τῶν μεγάλων αὐτῶν δασκάλων τοῦ νεώτερου πεζοῦ λόγου.

Ο κ. ΜΟΡΦΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΟΝΕΤΤΑ ΤΟΥ

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΟΡΦΗ: «Σονέττα» (Σειρὰ δεύτερη)—Ἐκδοτικὸς οἶκος Ἀθηνᾶ — Ἀθῆναι, 1923. – Ὁ κ. Μόρφης χρόνια τώρα δουλεύει τὸ σονέττο μ' ἀξιοπρόσεχτην ὑπομονή. Στὸ δυσκολώτερο εἶδος τοῦ ἔμμετρου λόγου, ποὺ τὸ δοξάσανε, δικοί μας καὶ ξένοι, δασκάλοι ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστούς, φέρνει μὲ ἱερὸν ζῆλο καὶ τὴ δική του πολυφροντισμένη προσπάθεια. Δυστυχῶς ὅμως, οὔτε σονέττα ὑποδειγματικὰ κατάφερεν ὡς τώρα νὰ μᾶς παρουσιάσει, οὔτε καμμιὰ συγκίνηση ἀνώτερη νὰ μᾶς προσφέρει, τὴ συγκίνηση, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰ ἀληθινὰ ἔργα τέχνης. Ἡ φράση του, χωρὶς νὰ εἶναι κουραστική, δὲν εἶναι παρὰ σ' ὡρισμένα σημεῖα ἀψεγάδιαστη. Τὸ νόημά του ξηρό. Ὁ στίχος του

ὄχι πάντα, ὅπως πρέπει μαστορεμένος. Μὲ δυὸ λέξεις: Τὸ ἔργο τοῦ κ. Μόρφη ἀφίνει τὸν ἀναγνώστη ἀδιάφορο καὶ ἀσυγκίνητο. Ὄχι μόνο τὴν καλαισθησία του δὲν ἱκανοποιεῖ, ἀλλ' οὔτε τὴν ἐντύπωση μιᾶς ἐμπνευσμένης καὶ καλοζυγισμένης τέχνης τοῦ παρέχει.

ΟΠΟΥ Ο κ. ΑΘΑΝΑΣ ΑΠΟΤΥΧΑΙΝΕΙ ΟΙΚΤΡΑ

Γ. ΑΘΑΝΑΣ. «Καιρὸς πολέμου»—Ποιήματα (1918—1919)—Πρῶτο βραβεῖο Φιλαδελφείου ποιητικοῦ διαγωνισμοῦ—Ἐκδότης Ἰω. Ν. Σιδέρης,—Ἀθῆναι.—Ὁ κ. Ἀθάνας παρεγνώρισεν, ἀναμφίβολα, τὶς δυνάμεις του. Ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν ἀρκετὰ σημαντικὴ ἐπιτυχία τοῦ πρώτου βιβλίου του, τοῦ «Πρωινοῦ Ξεκινήματος», ἐλησμόνησεν ἐντελῶς, ὅτι ἡ τέχνη ἀπαιτεῖ αὐστηρὴ πειθαρχία καὶ ὑποταγὴ σὲ ὡρισμένους κανόνες, ποὺ δὲ μπορεῖ ἕνας μέτριος ἢ ἁπλῶς ἀξιόλογος τεχνίτης νὰ τοὺς παραβεῖ, χωρὶς νὰ βλάψει τὸ ταλέντο του ἢ νὰ ἐλαττώσει τὴν ὁποιαδήποτε ἀξία του. Ἔτσι μᾶς παρουσιάστηκε στὴν τελευταία του συλλογὴ μὲ ὁρμὲς καὶ προθέσεις μονάχα, ἀνυπόταχτες, ἀπειθάρχητες, ἀξιέπαινες σὲ ὡρισμένα σημεῖα, ἀλλ' ἀνίκανες πάντα νὰ ὑποκαταστήσουν τὰ τεχνικὰ ἐλαττώματα τοῦ πρόσφατου ποιητικοῦ του ἔργου. Ἀντίθετα μάλιστα, καταλληλότατες γιὰ νὰ δείξουν φανερώτερα τὴν ἀντίθεση μεταξὺ τῆς συλλήψεως τῶν ποιητικῶν θεμάτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπεξεργασίας των ἀπὸ τὸν ποιητή, ἀντίθεση ποὺ ἀνήκει ὁλόκληρη στὸ παθητικὸ τοῦ τελευταίου.

Ὁ κ. Ἀθάνας εἶχε ὡρισμένα πράγματα νὰ μᾶς πεῖ στὸ πρῶτο βιβλίο του καὶ μᾶς τὰ εἶπε κατὰ ἕνα τρόπο ἐπαινετό. Στὸ δεύτερό του βιβλίο, τὴν «Ἀγάπη στὸν Ἔπαχτο», δὲν εἶχε τίποτε νὰ μᾶς πεῖ κ' ἐν τούτοις κατάφερε κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος, χρησιμοποιώντας μὲ κάποια ἐπιτηδειότητα τὰ ἐλάχιστα ποιητικὰ στοιχεῖα, ποὺ διέθετε, νὰ μὴν προσβάλει ὁπωσδήποτε τὸ καλλιτεχνικό μας αἰσθητήριο. Στὸ τρίτο βιβλίο του, τὸν «Καιρὸ πολέμου», παρέταξεν ἕνα ὡρισμένον ἀριθμὸ θεμάτων. Ἀλλὰ δὲν ἔκαμε τίποτε ἄλλο πέρ' ἀπ' αὐτό. Ἀντὶ νὰ μᾶς δώσει ποίηση (ἀντὶ νὰ μᾶς δώσει αἴσθημα, φαντασία, ὡραιότητα καὶ τέχνη δηλαδή), μᾶς ἔδωσε φλυαρία, κοινοτοπία, ἀηδιαστικὸ κυνήγημα τῆς ὁμοιοκαταληξίας, ἀκαλαισθησία καὶ ἀνικανότητα στὴ φραστικὴ ἐπιλογή. Μόλις ποὺ ξεχωρίζει κανεὶς μερικὰ ὑποφερτὰ κομμάτια, ὅπως «Ὁ πόνος τῆς ἀγαπητικιᾶς».

Τὸ βιβλίο αὐτὸ βραβεύτηκε στὸν Φιλαδέλφειο διαγωνισμό. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ εἰσηγητής του, ὁ κ. Καραχάλιος, ἔχει διαβάσει τὸ *Lessing* κ' ὑπῆρξε κι ὁ ἴδιος μιὰ φορὰ ποιητής.

Ι.Μ.Π.

ΑΓΝΩΣΤΟΥ ΑΡΑΒΑ ΠΟΙΗΤΗ: «Τὸ περιβόλι τῆς Ἀγάπης».—Μετάφρ. Κ. Τρικογλίδη, Ἔκδοση δευτέρα—Ἐκδοτικὸς οἶκος Χ. Γανιάρη καὶ Σιας 3—Σοφοκλέους—3, Ἀθῆναι.

OSCAR WILDE: «Ἡ μπαλλάδα τῆς φυλακῆς τοῦ Ρέντιγγ» —Μετεφραστὴς Κ. Καρθαῖος—Τέταρτη ἔκδοση—Ἐκδοτικὸς οἶκος Χ. Γανιάρη καὶ Σίας, 3—Σοφοκλέους—3, Ἀθῆναι.

Α. ΚΟΥΠΡΙΝ: «Ὁ Τάφος»—Μετάφρ. Π. Ξ. Ζαριφοπούλου.—Ἐκδοτικὸς οἶκος Χ. Γανιάρη καὶ Σίας, 3—Σοφοκλέους—3, Ἀθῆναι.

ΜΙΧΑΗΛ Γ. ΠΕΤΡΙΔΗ. «Ἑξάστιχα» (Σειρὰ πρώτη), Ἀθῆναι, 1923.

ΤΥΜΦΡΗΣΤΟΥ: «Δειλινὰ» — Τύπος «Ὁ Ἑρμῆ», 6 Ἀριστείδου 6—Ἀθήνα, 1923—Δραχ. 7.50.

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

— Στὶς 27 Ἰανουαρίου ἔγινε στὴν αἴθουσα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὠδείου ἡ δεύτερη διάλεξη τοῦ κ. Γκόλφη γιὰ τὸν Ψυχάρη, διοργανωμένη ἀπὸ τὴ «Φοιτητικὴ συντροφιά». Στὴν ὁμιλία του αὐτὴ ὁ κ. Γκόλφης διάβασε στὸ ἀκροατήριό του ἕνα πλῆθος ἀποσπάσματαα ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ τοῦ 1888, ποὺ δείχνουν μὲ ποιὸ τρόπο ὑποδέχτηκεν ὁ Τύπος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸ «Ταξίδι» τοῦ ἐπαναστάτη γλωσσολόγου.

— Στὴν ἴδια αἴθουσα συνέχισε τὶς ὁμιλίες του γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ ποίηση ὁ κ. Γιάννης Μηλιάδης. Στὶς 25 Ἰανουαρίου μίλησε γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Βαλαωρίτη, ξεχωρίζοντας ἕνα πρὸς ἕνα τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα. Καὶ στὴν πέμτη του κατὰ σειρὰ ὁμιλία τῆς 1 Φεβρουαρίου, ἀπάγγειλε μὲ πολὺ χιοῦμορ καὶ ἀρκετὴ κριτικὴ εὐσυνειδησία καὶ εἰλικρίνεια δριμύτατο κατηγορητήριο κατὰ τῶν ποιητῶν τοῦ Μέσου Ἀθηναϊκοῦ Κύκλου, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ Ἀχ. Παράσχου, τοῦ Παπαρρηγόπουλου καὶ τοῦ Βασιλειάδη, τῆς τριάδος τῶν πεισιθανάτων ψευτορομαντικῶν.

— Στὴν ἴδια τέλος αἴθουσα ἄρχισε τὴν Τρίτη, 7 Φεβρουαρίου, τὴ σειρὰ τῶν ὁμιλιῶν της ἡ κ. Κορύλλου (Ἄλκης Θρύλος) γιὰ τὸ Σολωμὸ καὶ τὸν Παλαμᾶ. Ἡ πρώτη της ὁμιλία γιὰ τὸ Σολωμό, ἀπετέλεσε μιὰ ἐπιτυχημένη ὁπωσδήποτε κριτικὴ προσπάθεια νὰ κοιταχτεῖ τὸ ἔργο τοῦ Ποιητὴ ὑπὸ νέο φῶς καὶ ἀπὸ νέες ἀπόψεις. Κι ἂν ἡ προσπάθεια αὐτὴ δὲν εἶναι ἱκανὴ ν' ἀντιμετωπίσει ὅλες τὶς ἀπορίες κι ὅλα τὰ προβλήματα, ποὺ γεννᾶ ἡ μελέτη τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου, δίνει ὅμως ἀφορμὴ σὲ συζητήσεις τόσο γόνιμες, ὅσο καὶ ἀποτελεσματικές.

Οἱ ὁμιλίες τῆς κ. Κορύλλου γίνονται ὑπὸ τὴν προστασία τοῦ «Συνδέσμου τῶν Ἑλληνίδων ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων τῆς γυναικός».

— Καὶ μιὰ ἄλλη διάλεξη, ποὺ ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ: ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Θ. Βελλιανίτη γιὰ τὸ *Lafcadio Hearn*, ποὺ διοργανώθηκε ἀπὸ τὸν Ἑλληνοϊαπωνικὸ Σύλλογο στὴν αἴθουσα τοῦ «Παρνασσοῦ» στὶς 31 Ἰανουαρίου. Ὁ κ. Βελλιανίτης, ἂν καὶ σὲ ξηρότατη δημοσιογραφικὴ καθαρεύουσα, κατώρθωσε νὰ παρουσιάσει ἀρκετὰ ζωηρὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀγγλοέλληνος συγγραφέα, ποὺ ἐγκαταστάθηκε μόνιμα στὴν Ἰαπωνία καὶ κατέλιπε τὶς ἀριστουργηματικές του περιγραφὲς τῆς Ἰαπωνικῆς ζωῆς καὶ φύσεως.

ΔΗΛΩΣΗ

Ἀπὸ τὸ μῆνα τοῦτο καὶ πέρα ἡ «Μοῦσα» θὰ πουλιέται μόνο στὰ βιβλιοπωλεῖα Βασιλείου, Γανιάρη, Χ. Σαλιβέρου καὶ Ζηκάκη καὶ στὰ περίπτερα Γιαννόπουλου (ὁδὸς Πανεπιστημίου—Χαυτεῖα), Πρατσάλη (Χαυτεῖα), Λαμπρινάκου (Σταθμὸς Λαυρίου), Μανωλάκη (Ποραστείου καὶ Πανεπιστημίου), Ἀνδρικάκη (ἄγαλμα Κολοκοτρώνη), Θεοφανόπουλου (Σταθμὸς ἠλεκτρικοῦ σιδ)μου—Ὁμόνοια) καὶ Δημόπουλου (Σύνταγμα).

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE · BELLES LETTRES-BEAUX ARTS-THEATRE-CRITIQUE

8, RUE PRAXITÈLE 8 – ATHÈNES – GRÈCE – ABONN. ÉTRANGER FRS. 15

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Λάβαμε τοῦτο τὸ μῆνα τὰ περιοδικά:

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ».—Μηνιαῖο περιοδικὸ διευθυνόμενο ἀπὸ συντροφιὰ συνεργατῶν—Θεσσαλονίκη—Γραφεῖα: Ὁδὸς Ἐγνατία; 351—Τιμὴ φύλλου δραχ. 1.

«ΚΟΙΝΟΤΗΣ».—Ἑβδομαδιαία πολιτικὴ ἐπιθεώρησις—Διευθυντής: Ν. Μαλοῦχος—Γραφεῖα: Μητροπόλεως 44—Ἀθῆναι—Τιμὴ φύλλου δραχ. 1.

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ».—Μηνιαῖον περιοδικὸν—Διευθύντρια: Εὐγενία Ζωγράφου—Ἀθῆναι, Ὁδὸς Μενάνδρου 83—Τιμὴ ἑκάστου τεύχους δραχ. 1,50.

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ».—Παιδικὸ περιοδικὸ—Ἰδιοκτήτης—Διευθυντής: Ἀρ. Ι. Ράλλης—Ἀθῆναι, Ὁδὸς Εὐριπίδου ἀριθ. 6—Τιμὴ φύλλου δραχ. 1,20.

«Η ΝΕΟΛΑΙΑ».—Δεκαπενθήμερο περιοδικὸ τῶν νέων—Ὄργανο τῆς Ἑλλην. Κομμουνιστικῆς Νεολαίας.—Προσωρινὰ Γραφεῖα: Εὐριπίδου 14—Ἀθήνα.

«Ο ΦΑΡΟΣ».—Δεκαήμερον φιλολογικὸν περιοδικόν—Ἐκδόται: Ν. Μεταξᾶς, Μ. Κωβαῖος καὶ Σια.—Γραφεῖα: ὁδὸς Σίντι Μιτυάλι ἀριθ. 30—Ἀλεξάνδρεια (Αἴγυπτος).

«ΟΡΦΕΥΣ».—Δεκαπενθήμερος φιλολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ἐπιθεώρησις ἐκδιδομένη ὑπὸ ἑνώσεως ἐπιστημόνων καὶ λογοτεχνῶν.—Διευθυντὴς ἐπὶ τῆς ὕλης: Πίπης Δ. Μαρτίνης.—Κέρκυρα—Τὸ κάθε φύλλο μία δραχ.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDÉES ET DES LIVRES».—Chaque mois en un volume de 64 pages in 8o demi—colombier—Directeur: Jean Rivain—Abb. étr. Frs 32.—37, Rue Bonaparte, 37, Paris VIe.

«L' EUROPA ORIENTALE».—Rivista mensile pubblicata a cura dell' istituto per l' Europa Orientale—Roma, Libreria di Cultura—Viale Giulio Cesare, 27—Prezzo del fascicolo L. 3,oo.

«THE NEW ARMENIA».—Issued bi-monthly by «The new Armenia Publishing Company»—1 Madison Avenue—New York, N. Y.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,,

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: Ἠλιάδης καὶ Σῶμος (Λεωφ. Σωκράτους).
» : Χ. Παπαδάκης (Ὁδὸς Κολοκοτρώνη).
ΣΥΡΟΣ: Φ. Καλουτᾶς.
ΛΑΡΙΣΣΑ: Ἀδελφοὶ Παπακωνσταντίνου.
ΧΙΟΣ: Πεσικλῆς Ἰκτρίδης (Ὁδὸς Μητροπόλεως).
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Γ. Βαφόπουλος (Ὁδὸς Ἀκρίτα 3).
» : Π. Θ. Παυλίδης (Βουλγαροκτόνου 1).
ΚΩΝ)ΠΟΛΙΣ: Π. Λαδίκας (Boulevard Eski Boïboda, 94—Galata).
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ: Στέφανος Πάργας (B. P. 1146).
ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΝ: Σ. Ἀρβανίτης καὶ Σια.
ΛΕΜΕΣΣΟΣ (ΚΥΠΡΟΣ): Ἀριστόδημος Κυριακίδης.
ΠΡΕΒΕΖΑ: Νικόλ. Τσουτσάνης.
ΠΑΤΡΑΙ: Ἄγγελος Φέγγος καὶ Σια (Ἑρμοῦ 56).
ΙΩΑΝΝΙΝΑ: Δημ. Σιωμόπουλος.
ΚΟΡΙΝΘΟΣ: Ἀναστάσιος Ι. Δόντης.
ΤΡΙΚΑΛΑ: Ν. Σωζόπουλος.
ΜΥΤΙΛΗΝΗ: Ι. Αὐγερινὸς (βιβλιοπώλης).
ΧΑΝΙΑ: Ροῦσος Ι. Κτιστάκης

ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,,

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΜΕ 200 ΠΥΚΝΟΤΥΠΩΜΕΝΑΣ ΔΙΣΤΗΛΟΥΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΕΚΑΣΤΟΣ,
ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΠΡΟΣ ΔΡΑΧΜΑΣ 20 ΕΚΑΣΤΟΣ

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΝ ΤΕΛΩΝ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΒΑΖΟΝΤΑ ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΜΟΥΣΑ»—ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8—ΑΘΗΝΑΣ

"ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ,,

Ἀναγνωρισθεῖσα διὰ Β. Διατάγματος τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1917

ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ: ὁδὸς Ναυαρίνου 1

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΥΡΟΣ - ΘΑΛΑΣΣΗΣ - ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 3,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 900,000

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ **ΜΑΝΟΥΣΗΣ & ΓΙΑΛΙΣΤΡΑΣ**

Ἀριθ. Τηλεφ. ἐν Πειραιεῖ 1 - 94 (ὁδὸς Ναυαρίνου 1)
» » ἐν Ἀθήναις 5 - 35 (Στοὰ Ραζῆ) ὁδὸς Σοφοκλέους

"ΒΟΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΕΝΑΝΤΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ — ΛΕΥΚΟΙ — ΕΡΥΘΡΟΙ ΓΛΥΚΕΙΣ

ΟΙΝΟΙ ΕΜΦΙΑΛΩΜΕΝΟΙ — Ἐπιτραπέζιοι — Ἐπιδόρπιοι Ὀρεκτικοὶ — Τονωτικοὶ

ΒΕΡΜΟΥΤ (Ἐκ φυσικοῦ μοσχάτου Οἴνου)

ΚΟΝΙΑΚ "ΒΟΤΡΥΣ,,

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ

ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 48,000,000

Ἀγοραπωλησία Συναλλάγματος ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ
Πιστώσεις ἔναντι Φορτωτικῶν
Προεξοφλήσεις καὶ Εἰσπράξεις Γραμματίων
Πιστωτικαὶ Ἐπιστολαὶ καὶ Ἐντολαὶ Πληρωμῶν
Χρηματιστικαὶ Ἐντολαὶ
Χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν καὶ εἴσπραξις τοκομεριδίων
Ἐνοικίασις Χρηματοκιβωτίων
Καταθέσεις ὄψεως καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ
Ταμιευτήριον ἐπὶ τόκῳ 4 % ἐτησίως.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΟΠΛΕΜΠΟΡΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΩ 1833

Ὁδὸς Ἑρμοῦ 122 ΑΘΗΝΑΙ

Τηλ. Καταστήματος 226, Οἰκίας 239

ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΓΓΙΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ